

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना

(आ.व. २०७५/७६ - २०७७/७८)

भेरी नगरपालिका वडा नं १३, कुदु, जाजरकोट

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीमा संलग्न संस्थाहरु

आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग

नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना
काठमाण्डौ, नेपाल

तथा

Investing in rural people

International Fund for Agricultural Development (IFAD)

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी प्रकृयामा सहजीकरण गर्ने संस्थाहरु

ईकार्डस नेपाल तथा प्राक्टिकल सोलुसन कन्सल्टेन्सी नेपाल (जे भी)

पो.ब.नं. ८११५, काठमाण्डौ

फोन नं.: ०१ -५१४७९६६ (ईकार्डस)

०१-४७८४५७६ (प्राक्टिकल सोलुसन)

भेरी नगरपालिका
नगरपालिकाको कार्यालय, खलज्जा, जाजरकोट
कर्णाली प्रदेश, नेपाल

मिति

शुभकामना

जाजरकोट जिल्ला जलवायु परिवर्तनका दृष्टिकोणले अति संकटासन्न जिल्लाहरू मध्येमा पर्ने भएकोले यसबाट यहाँका कृषक लगायत प्रायः सबै मानिसहरूमा प्रत्येक रूपमा नकारात्मक असरहरू परिरहेको देखिन्छ । यहाँका बासिन्दाहरू प्रायः निर्वाहमुखी कृषि प्रणालीमा निर्भर भएकोले यस नगरपालिकाका प्रायः सबै वडाका किसानहरूमा जलवायुका कारण खेती प्रणालीमा विविध प्रकारका असरहरू देखिएका छन् । यस नगरपालिकाको वडा नं. १३ मा खडेरी, नदी कटान, मानव रोग, वालीरोग, पशुरोग, पहिरो, भूक्षय, मिचाहाभार र आगलागी जस्ता प्रकोपहरू देखिएका छन् । यिनै पक्षहरूलाई मध्यनजर गर्दै नेपाल सरकार वन तथा वातावरण मन्त्रालय, पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले यस नगरपालिकाको वडा नं १३ मा देखिएका प्रमुख प्रकोपहरूको पहिचान गरि त्यस्ता प्रकोपहरूसँग जुट्नको लागि आगामी तीन वर्षको लागि स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरि कार्यान्वयनमा समेत केहि मात्रामा आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग समेत गर्ने गरि कार्यक्रम सञ्चालन भैरहेको जानकारी पाउँदा अति नै खुसि लागेको छ ।

यस तीन वर्षे अनुकूलन कार्ययोजनाले यस वडामा देखिएका जलवायु परिवर्तनका कारण सिर्जित प्रकोपहरूको धेरै हदसम्म सम्बोधन गर्ने विश्वास लिएको छु । यो कार्ययोजना कार्यान्वयनको लागि आवस्यक पर्ने आर्थिक, प्राविधिक तथा अन्य आवश्यक श्रोत साधनहरूको व्यवस्थापन गर्न नगरपालिकाको तर्फबाट सदैव सहयोग रहने छ । यो कार्ययोजना तयारी तथा कार्यान्वयनको लागि आर्थिक सहयोग गर्ने कृषि विकासका लागि अन्तराष्ट्रिय कोष तथा आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग गर्नु हुने नेपाल सरकार वन तथा वातावरण मन्त्रालय, पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनालाई धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहान्छु । त्यसै गरि यो योजना तयारीको प्रक्रियामा सहजीकरण गर्ने ईकार्डस् नेपाल तथा प्राक्टिकल सोलुसन कन्सल्टेन्सी नेपाल र पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना जिल्ला कार्यक्रम टिम तथा यो कार्ययोजना तयारीमा अहोरात्र खटिने यस वडाका जन प्रतिनिधीहरू, राजनितिक दलहरू, शिक्षक, समाजसेवी, महिला, दलित लगायत सहभागी सम्पूर्ण निकाय तथा व्यक्तिहरूलाई प्रति धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।

अन्त्यमा, यो कार्ययोजना तयार भै कार्यान्वयनको प्रक्रियामा रहेकोमा वडा नं १३ का सम्पूर्ण बासिन्दाहरूमा बधाई ज्ञापन गर्दै सफल कार्यान्वयनको अग्रिम शुभकामना प्रकट गर्दछु ।

धन्यवाद !

.....
चन्द्र प्रकाश घर्ती
प्रमुख

भेरी नगरपालिका
वडा नं १३ को कार्यालय
कर्णाली प्रदेश, कुदु, जाजरकोट

मिति

स्थानीय अनुकूलन योजनाको सन्दर्भमा

जलवायु परिवर्तनका असरहरूबाट प्रभावित समुदायहरूमा पर्ने जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्न यस वडा तथा भेरी नगरपालिकाले यस वडामा बसोबास गर्ने समुदायलाई जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि गर्ने र जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित समुदाय र घरधुरीहरूको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गर्न यस वडा अन्तर्गतका बहुसरोकारवाला लगायत जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित घरधुरीहरूको प्रत्येक सहभागितामा यो तीन वर्षीय स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ। यस योजनाको कार्यान्वयन पछि प्रभावित घरधुरी र समुदायको अनुकूलन क्षमता विकास गर्न सहयोग पुर्ने अपेक्षा गरिएको छ।

विश्वव्यापी रूपमा बढ्दै गएको जलवायु परिवर्तनको असरबाट संसारका गरिब र अतिकम विकसित मुलुकहरू धेरै प्रभावित भएका छन्। मानवीय कृयाकलापका कारणले हरितगृह र्यासको उत्सजनसन्तौ जलवायु परिवर्तनको दर बढ्न गई त्यससँग सम्बन्धित जोखिम यस वडामा पनि प्रत्येक रूपमा महशुस गरिएको छ। खडेरी, नदी कटान, मानव रोग, वालीरोग, पशुरोग, पहिरो, भूक्षय, मिचाहाभार र आगलागीजस्ता असर यस वडाका समुदायले पनि महसुस गरेका छन्। जसले गर्दा यहाँको जिविकोपार्जनको मुख्य आधार कृषि उपजमा नकारात्मक असर पर्न थालेको छ।

यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीको प्रक्रियामा आर्थिक सहयोग गर्ने कृषि विकासका लागि अन्तराष्ट्रिय कोष, आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग गर्ने नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनालाई धन्यवाद ज्ञापनका साथै यस योजनाको कार्यान्वयन प्रक्रियामा समेत अभ्य सक्रिय सहयोग तथा सहकार्यको अपेक्षा गर्दछौं। यो योजना तयारीको प्रकृयामा सहजीकरण गर्ने ईकार्डस् नेपाल तथा प्राक्टिकल सोलुसन कन्सल्टेन्सी नेपाल लगायत यो योजनालाई सुसज्जित स्वरूप प्रदान गर्न सहयोग गर्ने पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना जिल्ला कार्यक्रम संयोजक लगायत सहभागी सम्पूर्ण निकाय तथा व्यक्तिहरू प्रति हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु।

धन्यवाद !

गोपाल बटाला
अध्यक्ष

विषय सूची

संकेतसूची	VII
शब्दावलीहरु	VIII
सारांश	XI
परिच्छेद १ : स्थानीय अनुकूलन योजनाको औचित्य तथा मान्यता.....	१
१.१ औचित्य तथा मान्यता.....	१
१.२ सुदृढ राजनीय अनुकूलन योजनाको अवधारणा/मान्यता.....	२
परिच्छेद २ : परिचय	४
२.१ बुलड्रेखोला उप-जलाधार क्षेत्रको संक्षिप्त परिचय	४
२.१.१ भूक्षय	५
२.१.२ पहिरो	६
२.१.३ आगलागी	७
२.२ भेरी नगरपालिका	८
२.३ भेरी नगरपालिका बडा नं १३ को	९०
२.३.१ अवस्थिति तथा भूउपयोग	९०
२.३.२ माथिल्लो तथा तल्लो तटिय सम्बन्ध	९०
२.३.३ सामाजिक अवस्था	९१
२.३.४ आर्थिक अवस्था	९२
२.३.५ प्राकृतिक स्रोतको अवस्था	९३
२.३.६ सामुदायिक विकास	९४
२.३.७ यस कार्ययोजनाको प्रयोजनको लागि टोलहरूको विवरण	९४
२.४ जलवायुको अवस्था	९५
परिच्छेद ३ : स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना सुदृढीकरणका प्रयास तथा प्रकृयाहरु	१७
३.१ स्थानीय अनुकूलन योजना तयारीका चरणहरु	१९
३.१.१ जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि	१९
३.१.२ जलवायु संकटासन्नता लेखाजोखा तथा अनुकूलन योजना तर्जुमा	२०
३.१.२.१ मौसमी पात्रो	२३
३.१.२.२ ऐतिहासिक समय रेखा	२४
३.१.२.३ स्रोत तथा प्रकोपको नक्साडकन तथा पुष्ट्याई	२७
३.१.२.४ संकटासन्न घरघुरी तथा वर्ग पहिचान	२७
३.१.२.५ बडास्तीरीय जलवायु संकटासन्नता लेखाजोखा	२८
३.१.२.६ प्रकोप स्तरीकरण	२८

३.१.२.७ जीविकोपार्जनका सम्पतिहरुको विश्लेषण	३०
३.२ अनुकूलनका उपायहरु/विकल्पहरुको पहिचान तथा छनौट गर्ने आधारहरु	३२
३.३ महिला, दलित, विपन्न तथा पछाडि पारिएका वर्गमा जोखिमहरुको विश्लेषण	३५
३.४ भावी जलवायु परिवृद्ध्य लेखाजोखा तथा उच्च अनुकूलन क्षमता परिकल्पना	३५
३.५ सेवा प्रदायक संस्थाको विवरण	३६
३.६ योजना प्रक्रियामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको समायोजन	३९
३.७ अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यान्वयन	३९
३.८ लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण	३९
३.९ अनुगमन तथा मुल्यांकन	४१
३.१० द्वन्द्व व्यवस्थापन	४२
३.११ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना	४२

तालिकाहरू

तालिका १ : बुरुङ्गेखोला उपजलाधार क्षेत्रको भूउपयोगिता परिवर्तनको विवरण.....	४
तालिका २ : बुरुङ्गेखोला उपजलाधार क्षेत्रको तल्लो तटीय र माथिल्लो तटीय क्षेत्रको अन्तरसम्बन्ध.....	५
तालिका ३ : बुरुङ्गेखोला उपजलाधार क्षेत्रमा सन् १९९५ देखि २०१८ सम्मको भूक्षयको अवस्था	६
तालिका ४ : बुरुङ्गेखोला उपजलाधार क्षेत्रमा सन् १९९५ देखि २००५ सम्मको भूक्षयको अवस्था	७
तालिका ५ : बुरुङ्गेखोला उपजलाधार क्षेत्रमा भएका आगलागीका घटनाहरुको विवरण.....	७
तालिका ६ : भेरी नपा वडा नं. १३ को भूउपयोगको विवरण.....	८
तालिका ७ : भेरी नपा वडा नं. १३ को जातजातिको विवरण	१०
तालिका ८ : भेरी नपा वडा नं. १३ को माथिल्लो तथा तल्लो तटीय सम्बन्ध.....	११
तालिका ९ : भेरी नपा वडा नं. १३ को जातजातिको विवरण	११
तालिका १० : भेरी नपा वडा नं. १३ को घरधुरी विवरण.....	११
तालिका ११ : भेरी नपा वडा नं. १३ को बसोबास विवरण	११
तालिका १२ : भेरी नपा वडा नं. १३ मा खाद्यान्त उपलब्धताको अवस्था	१२
तालिका १३ : भेरी नपा वडा नं. १३ मा पशुहरुको अवस्था	१२
तालिका १४ : भेरी नपा वडा नं. १३ मुख्य बालीहरु.....	१३
तालिका १५ : भेरी नपा वडा नं. १३ मा रहेका सामुदायिक वनहरुको विवरण.....	१३
तालिका १६ : भेरी नपा वडा नं. १३ मा रहेका पानीका सूहानहरु.....	१४
तालिका १७ : भेरी नपा वडा नं. १३ का सामुदायिक विकासका पूर्वाधारहरुको अवस्था.....	१४
तालिका १८ : भेरी नपा वडा नं. १३ को स्थानीय अनुकूलन योजना तर्जमाको क्रममा संलग्न सहभागीहरु.....	२०
तालिका १९ : भेरी नपा वडा नं. १३ को सहभागितामुलक मौसमी पात्रो.....	२३
तालिका २० : भेरी नपा वडा नं. १३ को सहभागितामुलक समयरेखा	२४
तालिका २१ : भेरी नपा वडा नं. १३ को जलवायुजन्य जोखिमको आधारमा घरधुरीहरुको टोलगत स्तरीकरण.....	२८
तालिका २२ : भेरी नपा वडा नं. १३ को प्रकोप संकटासन्ता टोल स्तरीकरण.....	२८
तालिका २३ : भेरी नपा वडा नं १३ को प्रकोप जोडागत स्तरीकरण.....	२९
तालिका २४ : भेरी नपा वडा नं १३ का जिविकोपार्जनका सम्पतिहरुको विवरण	३०
तालिका २५ : भेरी नपा वडा नं १३ को अनुकूलनका उपायहरुको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण.....	३२
तालिका २६ : भेरी नपा वडा नं १३ को प्रकोप संकटासन्ता वर्गको विश्लेषण.....	३५
तालिका २७ : भेरी नपा वडा नं. १३ का सेवा प्रदायकहरुको विवरण	३७
तालिका २८ : भेरी नपा वडा नं. १३ मा महिला र पुरुषको कार्य विभाजन विश्लेषण	४०
तालिका २९ : भेरी नपा वडा नं. १३ मा महिला र पुरुषको निर्णय प्रक्रिया, उत्तरदायित्व र पहुँच विश्लेषण	४०

तालिका ३० : भेरी नपा वडा नं १३ को अनुगमन तथा मुल्यांकन खाका.....	४९
तालिका ३१ : भेरी नपा वडा नं १३ को स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना	४३

नक्साहरु

नक्सा १ : बुरुङ्गेखोला उपजलाधार क्षेत्रको अवस्थिति (स्थानीय तह सहित)	५
नक्सा २ : बुरुङ्गेखोला उपजलाधार क्षेत्रको भूक्षयको अवस्था.....	६
नक्सा ३ : बुरुङ्गेखोला उपजलाधार क्षेत्रमा रहेका पहिरोहरु नक्सांकन.....	७
नक्सा ४ : बुरुङ्गेखोला उपजलाधार क्षेत्रमा हुन सक्ने आगलागिको संभावना नक्सांकन.....	८
नक्सा ५ : भेरी नपारपालिकाको नक्सा	९
नक्सा ६ : भेरी नपा वडा नं १३ को भूउपयोग.....	१०
नक्सा ७ : भेरी नपा वडा नं १३ को वन विनासको अवस्था	२०
नक्सा ८ : भेरी नपा वडा नं १३ को पहिरोको अवस्था.....	२१
नक्सा ९ : भेरी नपा वडा नं १३ को भूक्षयको अवस्था.....	२२
नक्सा १० : भेरी नपा वडा नं १३ को आगलागीको अवस्था.....	२२
नक्सा ११ : भेरी नपा वडा नं १३ को सहभागितामूलक श्रोत तथा प्रकोप नक्शा.....	२७

चित्रहरु

चित्र १ : भेरी नपा वडा नं १३ को विगत ३० वर्षको जलवायु प्रवृत्ति	१५
चित्र २ : भेरी नपा वडा नं १३ को विगत ३० वर्षको तापक्रम वृद्धि तथा वर्षाको प्रवृत्ति.....	१६
चित्र ३ : सुदृढ लापा तयारी प्रारूप.....	१८
चित्र ४ : भेरी नपा वडा नं १३ मा रहेका सेवा प्रदायक संस्थाहरु.....	३८

अनुसूचिहरु

अनुसूची १ : भेरी नपा वडा नं १३ को प्रकोप तथा अनुकूलन क्षमता विश्लेषण र मापन तालिका -----	४९
अनुसूचि २ : भेरी नपा वडा नं १३ का संकटासन घरुङ्गीहरुको विवरण -----	५०
अनुसूचि ३ : स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना अनुमोदन -----	६९

संकेतसूची

ASHA	Adaptation for Smallholders in Hilly Areas / पहाड़ी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना
GIS / जिआइएस	Geographic Information System / भौगोलिक सुचना प्रणाली
IFAD / आइफाड	International Fund for Agricultural Development / कृषि विकासका लागि अन्तराष्ट्रिय कोष
LAPA / लापा	Local Adaptation Plans for Actions / स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना
LGCDP	Local Governance and Community Development Programme
NAPA / नापा	National Adaptation Programme of Action / राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम
उ.मा.वि.	उच्च माध्यमिक विद्यालय
गापा	गाउँपालिका
गाविस	गाउँ विकास समिति
जिसस	जिल्ला समन्वय समिति
मा.वि.	माध्यमिक विद्यालय
सा.व.	सामुदायिक वन
सा.व.उ.स.	सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह

शब्दावलीहरू

१. मौसम (Weather)

कुनै निश्चित स्थान वा क्षेत्रको वायुमण्डलको दैनिक वा छोटो अवधिको व्यवहार वा अवस्था, जसले तापक्रम, वर्षा, हावा, वायुमण्डलीय चाप र सापेक्षिक आर्द्रता जनाउँछ, यसलाई मौसम भनिन्छ । यो प्रत्येक दिन (दिनभित्र पनि फरक प्रहर), हप्ता र महिनामा परिवर्तन भइरहन्छ ।

२. जलवायु वा हावापानी (Climate)

लामो अवधिको (सामान्यतः ३० वर्ष) को मौसमको औसत अवस्थालाई जलवायु भनिन्छ । सामान्यतया जलवायु स्थान, ऋतु विशेष अनुसार फरक तर स्थिर रहन्छ । यसका सूचकहरू (Parameters) मौसमको जस्तै हुन् ।

३. जलवायु परिवर्तन (Climate Change)

दशक वा लामो समयको अन्तराल एं दीर्घकालीन अवधिमा जलवायुका अवस्थामा आउने औसत परिवर्तनलाई जलवायु परिवर्तन भनिन्छ । यसको मापन तथ्यांकशास्त्रीय विधिबाट गरिन्छ जसमा पृथ्वीको निश्चित स्थान वा भूपरिधिमा देखिने परिवर्तनको गणना गरिन्छ ।

जलवायु परिवर्तन प्राकृतिक र पृथ्वीको आन्तरिक वा बाह्य दबाव (जस्तै, सौर्य चक्र, ज्वालामुखी विष्फोटन आदि) तथा मानवजन्य (जस्तै, भूउपयोग परिवर्तन, वायुमण्डलमा विद्यमान र्यासहरूको सन्तुलन परिवर्तन, हरितगृह र्यासको अत्यधिक उत्सर्जन आदि) कारणहरूले हुने मान्यता रहेको छ । जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघीय प्रारूप महासन्धि १९९२ को धारा १ मा उल्लेख भए अनुसार प्राकृतिक कारण लगायत मानवीय गतिविधिका कारणले मापनयोग्य समयावधिमा वायुमण्डलको सन्तुलनमा आएको परिवर्तनलाई जलवायु परिवर्तन भनिएको छ ।

४. हरितगृह र्याँसहरू (Green House Gases)

वायुमण्डलभित्र तापक्रम सञ्चय गर्ने र्यासहरूलाई हरितगृह र्यास (Green House Gases, GHGs) भनिन्छ । विश्वव्यापी उष्णीकरण र जलवायु परिवर्तनको लागि यी र्यासहरू जिम्मेवार रहेको मानिन्छ । क्योटो अभियान्य १९९७ को अनुसूची १ अनुसार हरितगृह र्याँस अन्तर्गत कार्बनडाइअक्साईड (CO_2), मिथेन (CH_4), नाइट्रोजन अक्साईड (N_2O), हाईड्रोफ्लोरो कार्बन (HFC), परफ्लोरो कार्बन (PFC), सल्फर हेक्जाफ्लोरोराईड (SF_6) गरी ६ किसिमका र्याँसहरू पर्दछन् । कतारको दोहामा सम्पन्न CoP ले नाइट्रोजन ट्राईफ्लोरोराईड (NF_3) लाई थप गरेकोले हरितगृह र्याँसको संख्या ७ पुगेको छ ।

५. जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघीय प्रारूप महासन्धि (United Nations Framework Conventions on Climate Change, UNFCCC) १९९२

जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघीय प्रारूप महासन्धि (United Nation Framework Convention on Climate Change) १९९२ मा रियो दि जेनेरियोमा भएको पृथ्वी सम्मेलनबाट स्थापना भएको संयन्त्र हो । यो

विश्वका विभिन्न राष्ट्रहरूले विश्वमा जलवायु परिवर्तन भइरहेको महसुस गरेर त्यसलाई सम्बोधन गर्नका लागि बनेको महासन्धि हो । यसलाई १९६ देशहरूले अनुमोदन (Ratify) गरेका छन् भने १९९४ देखि कार्यान्वयन भएको हो । यस महासन्धिको मुख्य उद्देश्य वायुमण्डलमा हरितगृह ग्राँसलाई प्रतिवद्धता अनुसारको मात्रामा निश्चित समयभित्र स्थिर राख्ने जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरणमा विश्वव्यापि प्रयास गर्नु र जलवायु परिवर्तनका असरहरूलाई समेत न्यूनीकरण गरी अनुकूलन क्षमता बढाउनु रहेको छ ।

६. पक्ष राष्ट्रहरूको सम्मेलन (Conference of Parties, COP)

पक्ष राष्ट्रहरूको सम्मेलन वा कन्फरेन्स अफ पार्टिज भन्नाले UNFCCC का पक्ष देशहरूको सम्मेलनलाई जनाउँछ । यो UNFCCC को सबैभन्दा शक्तिशाली निकाय हो र यो सम्मेलन वर्षमा एक पटक हुने गर्दछ । हालै पोल्याण्डको क्याटोभिसमा सम्पन्न भएको सम्मेलन पक्ष राष्ट्रहरूको २४ औ सम्मेलन हो ।

७. जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी अन्तरसरकारी निकाय (Inter governmental Panel on Climate Change, IPCC)

जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी अन्तरसरकारी निकायले जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी आधिकारिक, सत्य, वैज्ञानिक ज्ञान र बुझाइ प्रदान गर्दछ । यस संस्थाले जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी तथ्याङ्कहरूको अध्ययन, विश्लेषण र प्रक्षेपण गरी नीति निर्धारण गर्न विश्व समुदायलाई सचेत गराउने काम गर्दछ । यो सन् १९८८ मा स्थापित अन्तरसरकारी नियोग हो जसले मानव सिर्जित जलवायु परिवर्तनका असरहरूबाटे मूल्याङ्कन गर्दछ । यसले सन् २००७ मा नोबेल पुरस्कार समेत पाएको थियो । जलवायु परिवर्तनका सन्दर्भमा यस संस्थाको धारणा नै आधिकारिक मानिन्छ ।

८. अनुकूलन (Adaptation)

परिवर्तित वातावरणसँग मिल्दो जीवनशैली अर्थात जीवले आफ्नो अस्तित्व बचाउन वरिपरिको वातावरणसँग बाहिरी रूप, संरचना तथा प्रक्रियामा परिवर्तन गरेर आफैले आफूलाई वातावरणमा अनुकूल हुने र जलवायु परिवर्तनको प्रभावलाई बुझेर सो अनुरूप ढाल्ने प्रकृयालाई अनुकूलन भनिन्छ । अनुकूलनले जलवायु परिवर्तनले गर्दा हुने असरहरूलाई न्यूनीकरण गर्नुका साथै यसबाट फाइदा लिन सक्ने सम्मका कुराहरूलाई समेट्छ ।

९. राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (National Adaptation Programme of Action, NAPA)

अति कम विकसित मुलुकहरूमा जलवायु परिवर्तनको जोखिमको मूल्याङ्कन गर्ने र उपयुक्त अनुकूलन सम्बन्धी उपायहरूको पहिचान गरी जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी समस्या र चुनौतीहरूलाई वैज्ञानिक ढङ्गले सम्बोधन गर्न तयार पारिएको राष्ट्रिय कार्य योजना नै राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (NAPA) हो । यसमा जलवायु परिवर्तनका तत्कालिक असरहरूलाई न्यूनीकरण गर्ने र जलवायु परिवर्तनका मुद्दाहरूलाई राष्ट्रिय विकास योजनामा मूलप्रवाहीकरण गर्ने उद्देश्य राखिएको हुन्छ । नेपाल सरकारले सन् २०१० मा राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम तयार पारी सार्वजनिक गन्धो जसमा ६ ओटा क्षेत्रहरू (कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, जलस्रोत तथा ऊर्जा, जलवायु स्थिरित प्रकोपहरू, वन तथा जैविक विविधता, जनस्वास्थ्य र शहरी बसोबास तथा पूर्वाधार) मा विभिन्न अनुकूलनका कार्यक्रमहरू पहिचान गरी सूचीकृत गरिएको छ ।

१०. स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना (Local Adaptation Plan of Action, LAPA) र स्थानीय अनुकूलन योजनाको राष्ट्रिय संरचना (Local Adaptation Plan of Action, LAPA Framework)

जलवायु परिवर्तनका स्थानीय असरहरूलाई न्यूनीकरण गरी संकटासन्न समुदाय तथा घरपरिवारको अनुकूलन क्षमता बढ़ाद्वारा गर्न स्थानीय सरोकारवाला, सेवाप्रदायक र सेवाग्राहीहरूकोक प्रत्यक्ष सहभागितामा तयार पारी कार्यान्वयन गरिने योजनालाई स्थानीय अनुकूलन योजना (Local Adaptation Plan for Action, LAPA) भनिएको छ । यसमा विशेष गरी राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रमले पहिचान गरेका सङ्गठासन्न क्षेत्र तथा अनुकूलनका कार्यक्रमहरूलाई स्थानीय विकास योजनाहरूमा समाहित गर्ने उद्देश्य राखिएको छ । स्थानीय अनुकूलन योजना निर्माणका लागि नेपाल सरकारले नमूना परीक्षण समेत गरी वि.सं. २०६८ मा स्थानीय अनुकूलन योजना प्रारूप (LAPA Framework) अनुमोदन गरी यसको कार्यान्वयनमा ल्याएको छ ।

११. लैंगिक समानता (Gender Equality)

महिला तथा पुरुषबीच सबै पक्ष र तहहरूमा समान अवसर र समान लाभ हासिल भएको अवस्था नै लैंगिक समानता हो ।

१२. लैंगिक समायोजन (Gender Integration)

आयोजनाको निर्माण, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका चरणहरूमा लैंगिक असमानता र भिन्नतालाई पहिचान गरि सम्बोधन गर्ने प्रक्रियाले लैंगिक समायोजनलाई बुझाउँछ ।

१३. प्रजनन् भूमिका (Reproductive role)

यस कार्य अन्तर्गत दुई किसिमका घरायसी कामहरू पर्दछन् । (१) जैविक (जस्तै: बच्चा जन्माउने) र (२) सामाजिक (जस्तै: बच्चाहरूको स्याहार गर्ने, भान्साको काम, बजार जानु, परिवारको स्वास्थ्यको हेरिबीचार एवं अन्य घरायसी कार्यहरू गर्ने, जुन कार्यको आर्थिक मान्यता कम हुन्छ र आम्दानी पनि हुँदैन) । समाजिक भूमिका निर्वाहमा बढी श्रम र समय लाग्छ । महिला तथा बालिकाहरूले नै प्राय यस्ता काम गर्ने गर्दछन् ।

१४. सङ्गठासन्ता (Vulnerability)

जलवायु विषमता लगायत जलवायु परिवर्तनका प्रतिकूल असरहरूको प्रतिकार गर्ने वा अनुकूलित हुन सक्ने क्षमताको अवस्थालाई सङ्गठासन्ता भनिन्छ । प्राकृतिक तथा मानवीय प्रणालीको संवेदनशिलता तथा न्यून अनुकूलन क्षमताले सङ्गठासन्ता बढाउँछ ।

१५. भौगोलिक सूचना प्रणाली (Geographic Information System, GIS)

साधारणतः पृथ्वीका निश्चित स्थानहरूको भौगोलिक अवस्थिति सम्बन्धी सूचना प्रणालीलाई भौगोलिक सूचना प्रणाली (Geographic Information System, GIS) भनिन्छ । यो प्रणाली यसरी बनाइएको हुन्छ, जसबाट भौगोलिक

तथ्याङ्क तथा सूचनालाई लिने (Capture), जम्मा गर्ने (Store), मिलाउने (Manipulate), विश्लेषण गर्ने (Analyze), व्यवस्थापन गर्ने (Manage) र प्रस्तुत गर्ने (Present) गरिन्छ ।

१६. संवेदनशीलता (Sensitivity)

जलवायु परिवर्तनको कारणले कुनै पनि जीव वा वनस्पतिको आन्तरिक प्रणालीले देखाउने सकारात्मक वा नकारात्मक प्रतिक्रिया, परिणाम वा अवस्थालाई संवेदनशीलता भनिन्छ ।

१७. अनुकूलन क्षमता (Adaptive Capacity)

जलवायु परिवर्तन वा अन्य वातावरणीय समस्याहरूको प्रतिकार गर्ने वा बदलिँदो परिस्थिति अनुसार आफू र आफ्नो प्रणालीलाई परिवर्तित गर्न सक्ने क्षमतालाई अनुकूलन क्षमता भनिन्छ । अनुकूलन क्षमता समुदायको आर्थिक स्रोतहरू, प्रविधिहरूमा पहुँच, जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सूचनाहरूमा पहुँच, सूचनाहरूको उपयोग गर्न सक्ने क्षमता, संस्था र स्रोतको न्यायोचित वितरणसँग सम्बन्धित हुन्छ । अनुकूलन क्षमता विकाससँग पनि सम्बन्धित हुन्छ,, जस्तै, राष्ट्र वा समुदाय जति बढी विकसित हुन्छ अनुकूलन क्षमता पनि उत्तिनै बढी हुन्छ ।

१८. जोखिम (Risk)

विगत तथा वर्तमानका तथ्यहरूका आधारमा भविष्यमा देखिन सक्ने जलवायुको अवस्था तथा यसले प्राकृतिक, मानवीय, सामाजिक तथा भौतिक संरचनामा पार्न सक्ने नकारात्मक असरहरूको सम्भाव्यतालाई जोखिमको रूपमा लिइन्छ ।

१९. समावेशिता (Inclusiveness)

कुनै पनि कार्यक्रम, कार्ययोजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन एवं सो को निर्णय प्रक्रियामा सरोकारवाला व्यक्ति तथा समुदाय जस्तै महिला, दलित, विपन्न तथा सीमान्तर्कृत समुदायको सार्थक सहभागिताको निश्चितता गर्नु समावेशिता हो ।

सारांश

नेपाल जलवायु परिवर्तनका दृष्टिले अति संकटासन्न मुलुकहरू मध्येमा पर्ने भएकोले यसबाट बँचको लागि अनुकूलनका विभिन्न क्रियाकलापहरू सञ्चालन मार्फत गरिब, विपन्न, महिला लगायत किसानहरूको अनुकूलन क्षमता बढाउन आवस्यक छ । यसका लागि राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रममा प्रस्ताव गरिएका अनुकूलनका उपायहरूलाई लक्षित क्षेत्र र समुदायहरूसम्म पुऱ्याई कार्यान्वयन गर्न सन् २०११ मा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना (Local Adaptation Plan for Actions) तयारी सम्बन्धी खाका तयार भै सोहि अनुसार विभिन्न परियोजनाहरू नेपाल सरकारसंगको साझेदारी तथा समन्वयमा सञ्चालन भैरहेका छन् । प्रशासनिक सिमानालाई मात्र स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यक्षेत्र मान्दा माथिल्लो तथा तल्लो तटिय जलाधार क्षेत्रमा रहेका प्रशासनिक सिमाना भन्दा बाहिर रहेका क्षेत्रहरूमा देखिएका प्रकोपहरूको सम्बोधन गर्न कठिनाई हुने भएकोले यस्ता पक्षहरूलाई पहिचान गरि कार्ययोजना तयार गर्नको लागि पहाडि साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले उपजलाधार क्षेत्र दृष्टिकोणको अवधारणा अघि सारेको छ ।

त्यसैगरि विगतमा भएका प्रकोपहरूको अवस्था विश्लेषण गरि आगामी वर्षहरूमा हुन सक्ने प्रभावहरूको समेत आँकलन गरेर दिर्घकालिन योजना तर्जुमा गर्नको लागि सहभागितामुलक परिदृश्य विकासको अवधारणा समेतको प्रयोग यो अनुकूलन कार्ययोजना तयारीमा गरिएको छ । यसले गर्दा उप जलाधार क्षेत्रको अवधारणामा आधारित भएर माथिल्लो तटीय तथा तल्लो तटिय जलवायुजन्य असरलाई अनुकूलीत उपायहरूको पहिचान तथा प्राथमिककरण गरी वातावरण तथा पर्यावरणीय प्रणालीको दिगो विकास गर्न माथिल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्रका जलवायुजन्य असरहरूको अवस्था भौगोलिक सूचना प्रणाली (Geographic Information System-GIS) को सहायताले विश्लेषण गर्नुपर्ने आवस्यकता औल्याएको छ । बुरुङ्गेखोला उप-जलाधार क्षेत्र अन्तर्गत पर्ने क्षेत्रहरूमध्ये यो भेरी नगरपालिका वडा नं. १३ (साविकको जगतीपुर गाविसका ७, ८ र ९ नं. वडा) मा जलवायुका प्रष्ट असरहरू देखिएका छन् । जसले गर्दा कृषि, खानेपानी, वन तथा पशु, स्वास्थ्य आदि क्षेत्रमा प्रतक्ष्य असर परेको कुरा भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट तयार गरिएका नक्शाहरू तथा स्थानीय स्तरमा भएका परामर्शहरूबाट समेत पुष्टी भएको छ ।

जलवायु परिवर्तनका कारणले यस वडाका गरिब, विपन्न, स्रोत साधनमा कम पहुँच भएका घरघुरीहरूको साथै महिला, वालवालिका र वृद्धहरू बढी प्रभावित भएका छन् । विभिन्न प्रकोपहरूको कारणले खाद्य उत्पादनमा कमी भई जिविकोपार्जनमा असर पारेको छ । त्यसकारण यहाँको बासिन्दाहरूको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गर्न सहयोग पुऱ्याउने उद्देश्यले कृषि विकासका लागि अन्तरराष्ट्रिय कोष (आइफाड) को आर्थिक सहयोगमा नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालय अन्तरगतको पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले यो वडा लगायत यस जिल्लाका विभिन्न स्थानीय निकायहरूका विभिन्न वडाहरूमा स्थानीय निकायसँगको सहकार्य तथा स्थानीय समुदायको सकृदय सहभागितामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने कार्यक्रम रहेकोले सोही अन्तर्गत यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ ।

आगामी ३ वर्षका लागि तयार गरिएको यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनामा यस वडामा विद्यमान सामाजिक, मानवीय, आर्थिक, प्राकृतिक तथा सामुदायिक श्रोतहरू तथा जलवायु परिवर्तनबाट श्रीजित प्रतिकूल

प्रभावहरू/प्रकोपहरूको पहिचान तथा लेखाजोखा गर्दै यस बडा र यहाँका घरधुरीहरूको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता तथा अनुकूलन क्षमता मुल्यांकन गरिएको थियो । सोही मुल्यांकनको आधारमा उच्च अनुकूलन क्षमताको परिकल्पना गर्दै प्रभावकारी अनुकूलन कार्यहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गरि यो योजना तयार भएको छ जसको सारांश तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

शिर्षक	विवरण			
कार्ययोजनाले समेटेको क्षेत्र	भेरी नगरपालिका वडा नं १३ (साविक जगतीपुर गाविसका ७, ८ र ९ वडाहरू)			
चारकिल्ला	पूर्व : पश्चिम रुकुम जिल्ला (भेरी नदि); पश्चिम : भेरी नगरपालिका वडा नं. १२; उत्तर : भेरी नगरपालिका वडा नं. १२ दक्षिण : सल्यान जिल्ला			
क्षेत्रफल	७.५७ वर्ग कि. मि. (७५७ हेक्टर)			
जनसंख्या (फिल्ड सर्वेक्षण २०७५)	महिला ११११	पुरुष ११५८	जम्मा २२६९	जम्मा घरधुरी ४४४
जातजाती	ब्राह्मण/क्षेत्री/ठकुरी			
घरधुरी	३९			
प्रतिशत	७१.८५			
जीविकोपार्जनका प्रमुख आधार	यहाँका मानिसहरूको प्रमुख पेशा पराम्परागत कृषि हो भने केहि मानिसहरू सरकारी जागीर, व्यापार तथा बैदेशिक रोजगारीमा छन् ।			
जलवायुको अवस्था	शितोष्ण, समशितोष्ण			
जलवायु परिवर्तनको प्रभाव	<ul style="list-style-type: none"> गर्मी दिन २.५ महिनाले बढेको र गर्मीको मात्रापनि बढेको, जाडोका दिन करिव ३ महिनाले घटेको मनसुनी वर्षाको अवधि लगभग २ महिनाले घटेको, हिउँदै वर्षा कहिलेकाही मात्र हुने खडेरी, पहिरो तथा भूक्षयको मात्रा तथा बारम्बारता बढेको कृषिवाली, पशुपक्षी तथा मानव रोगको प्रकोप बढेको 			
मुख्य जोखिम	खडेरी, नदी कटान, मानव रोग, वालीरोग, पशुरोग, पहिरो, भूक्षय, मिचाहाभार र आगलागी			
संकटासन्न टोल	उच्च	मध्यम	मध्यम	
	१	३	२	
संकटासन्न घरधुरी संख्या प्रतिशत	अति उच्च १२६	उच्च २६०	मध्यम ५५	न्यून ३
	२८.३८	५८.५६	१२.३९	०.६८
योजनाको परिकल्पना	<ol style="list-style-type: none"> जैविक तथा दिगो भु-व्यवस्थापन प्रविधिमा आधारीत कृषि व्यवसाय प्रवर्धन भएको हुने वनको दीगो व्यवस्थापन भएको हुने स्थानीय सडक तथा बाटोहरू तथा खाली क्षेत्रमा वृक्षरोपणबाट हरियाली बढनुका साथै भूक्षय र पहिरोमा कमी भएको हुने वैकल्पिक उर्जाको प्रयोग तथा दाउराको किफायति उपयोगबाट वनको संरक्षण तथा मानव स्वास्थ्यमा सुधार भएको हुने प्रभावकारी अनुकूलनका कार्यहरू सञ्चालन भै मानिसहरूको दैनिक जीविकोपार्जनको अवस्था सुदृढ हुने निर्वाहमुखि खेती प्रणालीबाट क्रमशः व्यवसायिक कृषि तथा स्थानीय स्तरमा स्वरोजगारीको संख्या बढि आम्दानीका श्रोत तथा आय बढेको हुने मुहान संरक्षण, सिंचाइ कुलो आदिको माध्यमबाट सिंचाइ तथा खानेपानीको सुविधा भएको हुने 			
कार्ययोजनाको प्राथमिकता परेका अनुकूलनका कार्यहरू	<ul style="list-style-type: none"> थोपा सिंचाई, कुलो तथा पोखरी निर्माण पानीका मुहान संरक्षण, खानेपानी निर्माण तथा मर्मत वृक्षरोपण, तारजाली गोठ तथा भकारो सुधार वनको दीगो व्यवस्थापन सुधारिएको चुल्हो वितरण सुख्खा सहने तथा रोग किरा प्रतिरोधी प्रजातिहरूको प्रवर्द्धन 			

आगामी तीन वर्षको लागि तयार गरिएको स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको संक्षिप्त रूप

टोल	योजनाको क्षेत्रहरू	लागत (रु. हजारमा)			
		पहिलो वर्ष	दोश्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	जम्मा
१	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	१९८०	२५८०	३७००	८२६०
	जलस्रोत तथा ऊर्जा	०	९००	१००	१०००
	भौतिक पूर्वाधार	१०००	५००	५००	२०००
	वन तथा जैविक विविधता	०	२०	२४०	२६०
	जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्युनिकरणको लागि	६४०	६४०	७२०	२०००
जम्मा		३६२०	४६४०	५२६०	१३५२०
२	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	२५१५	९९०	९४२	४४४७
	जलस्रोत तथा ऊर्जा	१५०	१५०	१५०	४५०
	भौतिक पूर्वाधार	५००	५००	१०००	२०००
	वन तथा जैविक विविधता	०	२०	२०	४०
	जम्मा	३१६५	१६६०	२११२	६९३७
३	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	२७१	५२१	५२१	१३१३
	जलस्रोत तथा ऊर्जा	३५	७०	७०	१७५
	भौतिक पूर्वाधार	५००	१०००	५०	१५५०
	वन तथा जैविक विविधता	०	६०	८०	१४०
	जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्युनिकरणको लागि	०	५७०	५२५	१०९५
जम्मा		८०६	२२२१	१२४६	४२७३
वडा स्तरीय	जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्युनिकरणको लागि	५००	३००	३००	११००
	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	०	१५५०	१५००	३०५०
	क्षमता अभिवृद्धि	३९०	३९०	३९०	११७०
जम्मा		८९०	२२४०	२१९०	५३२०
योजना अनुगमन, मूल्यांकन, तथा समीक्षा		१४५	१६५	२६५	५७५
कूल जम्मा		८६२६	१०९२६	११०७३	३०६२५

योजना कार्यान्वयन गर्ने दौरानमा वाह्य संस्थाहरूबाट प्राविधिक सहयोगको आवस्यक पर्ने भएकोले स्थानीय मानिसहरूको क्षमता विश्लेषण गरिनुको साथै सेवा प्रदायक संस्थाहरूको पहिचान तथा उनीहरूले प्रदान गर्ने सेवाको विश्लेषण गरिएको छ। यसले कुन योजनाको कार्यान्वयन गर्दा कुन संस्थाको सहयोग आवस्यक हुन्छ र कसरी लिन सकिन्छ भन्ने पुर्वतयारी गर्न सहज गराउने विश्वास गरिएको छ। यो कार्ययोजना कार्यान्वयनको लागि कुल ३,०६,२५,००० (अक्षेरुपी तीन करोड छ लाख पच्चीस हजार मात्र) का योजनाहरू तयार गरिएको छ। यस मध्ये रु ५,७५,००० / (अक्षेरुपी पाँच लाख पचहत्तर हजार मात्र) कार्यक्रमको दौरान योजना अनुसारको उपलब्धिहरू भए नभएको थाहा पाउन तथा केहि कमजोरी भए भविष्यमा सुधार गर्नको लागि विभिन्न चरणमा अनुगमन तथा मूल्यांकन कार्यक्रमहरूको लागि बजेट प्रस्ताव गरिएका छन्।

परिच्छेद १ : स्थानीय अनुकूलन योजनाको औचित्य तथा मान्यता

१.१ औचित्य तथा मान्यता

जलवायु परिवर्तन यो शताब्दीको विश्वकै चासो र सरोकारको मुद्राको रूपमा स्थापित भइसकेको छ। यसले सबै प्रकारका सभ्यता, मानवीय, भौतिक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक विकासमा अवरोध पुर्याउनुका साथै स्थापित विकासका पूर्वाधार तथा मान्यताहरूमध्यि पनि चुनौतीहरू थपेको छ। यसै स्थितिलाई मनन गरी जलवायु परिवर्तनसँग जुध्न विश्व समुदाय एकाकार भई अनुकूलन तथा न्यूनीकरणका प्रयासहरू सुरु गरिएका छन्। नेपालले पनि विगत एक दशकदेखि जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका क्षेत्रमा विभिन्न पहलकदमीहरू सुरु गरी जलवायु परिवर्तन संकटासन्न समुदाय तथा घरधुरीहरूको अनुकूलन क्षमता बढ़ि गर्न मुलुकको विभिन्न भागमा विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालनमा ल्याएको छ।

नेपाल जलवायु परिवर्तनका दृष्टिले अति संकटासन्न मुलुकहरू मध्येमा पर्दछ। यहाँको गरिबी, सामाजिक एवं आर्थिक ढाँचा, भौगोलिक अवस्थिति आदिका कारणले जलवायु परिवर्तनका असर र प्रभावहरू प्रत्यक्ष महसुस हुने गरी देखिएका छन्। यसै सन्दर्भमा संगठित र योजनाबद्ध रूपमा जलवायु संकटासन्नतालाई सम्बोधन गर्न संयुक्त राष्ट्रसंघीय जलवायु परिवर्तन प्रारूप महासम्मिको प्रावधान अनुसार नेपालले सन २०१० मा आफ्नो “राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (National Adaptation Programme of Action)” तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ। राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रममा प्रस्ताव गरिएका अनुकूलनका उपायहरूलाई लक्षित क्षेत्र र समुदायहरूसम्म पुर्याई कार्यान्वयन गर्न, सन् २०११ मा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना (Local Adaptation Plans for Action) तयारी सम्बन्धी खाका तयार गरी सोही अनुसार स्थानीय निकायसंगको सहकार्य तथा स्थानीय समुदायको सकृद सहभागितामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन हुन थालेका छन्।

यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाले यस वडामा जलवायु परिवर्तनवाट सङ्गटासन्न अवस्थामा रहेका टोल, वस्ती तथा समुदाय र तिनका अनुकूलन अभ्यास तथा जल्दाबल्दा समस्याहरूलाई पहिचान गरी स्थानीय समुदायले आवश्यक निर्णय गर्न सहज हुने गरी अनुकूलन कार्यहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गर्न सहजीकरण गर्ने अपेक्षा गरिएको छ। यस अनुकूलन कार्ययोजनाले जलवायु परिवर्तनको असरबाट प्रभावित विपन्न समुदाय, महिला, दलित तथा भौगोलिक विकटतामा रहेका समुदायहरूले सामना गर्नु परेका मुद्राहरूको पहिचान तथा अनुकूलनका सम्भावित अवसरहरूको पहिचान गर्ने छ। यो कार्ययोजना नेपाल जलवायु परिवर्तन नीति २०६७ तथा राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम, स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना र अन्य वैज्ञानिक तथ्य तथा अध्ययनले गरेको मार्गनिर्देशन अनुसार तयार गरिएको छ। यस कार्ययोजनामा स्थानीय समुदायले आफ्ना आवश्यकताको सम्बोधन गर्नको लागि आफैले निर्णय गर्न सक्ने सहज उपायको पहिचान, विश्लेषण तथा प्राथमिकीकरण गरिएको छ।

जलवायु परिवर्तनका कारणले सबै तह र तप्काका मानिसहरूलाई असर गरेपनि यस वडाका गरिब, विपन्न, स्रोतसाधनमा कम पहुँच भएका घरधुरीहरूको साथै महिला, बालबालिका र बृद्धहरू बढी प्रभावित भएका छन्। यस वडामा खडेरी, नदी कटान, मानव रोग, वालीरोग, पशुरोग, पहिरो, भूक्षय, मिचाहाभार र आगलागी गरी जम्मा ९ वटा प्रकोपहरू तिनीहरूको असर र प्रभावका आधारमा प्राथमिकताको क्रममा पहिचान गरिएका थिए। जलवायु

परिवर्तनसँग सम्बन्धित प्रकोपहरूले गर्दा खाद्यान्न उत्पादन, वन जंगल, पानीका श्रोतहरू तथा मावन स्वास्थ्यमा समेत असरहरू देखिएको छ । त्यसकारण यहाँको बासिन्दाहरूको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गर्न सहयोग पुऱ्याउने विश्वास गर्दै यस बडा (साविक जगतिपुर गाविसका ७, ८ र ९ वडा) का निर्वाचित जनप्रतिनिधीहरू, सरोकारवाला, राजनीतिक दलहरू, वन उपभोक्ता समूह, महिला, दलित, शिक्षक र अन्य सरोकारवाला निकायको उपस्थितिमा २०७५/६/१४ देखि २०७५/६/१७ गते सम्म सञ्चालित जलवायु परिवर्तन अभियानकरण एवं स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा गोष्ठीबाट यो कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको हो । यस योजनालाई यस बडा तथा भेरी नगरपालिकाको विषयगत योजना बनाई नियमित योजना तर्जुमा प्रक्रिया मार्फत नगरपालिका तथा जि.स.स लगायत प्रादेशिक र राष्ट्रिय योजनामा समेत समावेश गर्न पहल गरिनेछ ।

जलवायुजन्य प्रकोप बढौ गएको महशुस गरेका यस बडाका बासिन्दाले यस योजनाको कार्यान्वयनको क्रममा ३ वर्षे योजना निर्माण गरी जलवायुजन्य जोखिमको असर र प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्न यहाँका सबै वर्ग (खास गरी बढि जोखिममा रहेको समुदायहरू) को सहभागितामा अनुकूलन क्षमता बढाइ हुने गरी योजना तयार गरिएको छ । यो योजना कार्यान्वयनको प्रत्येक चरणमा कार्यान्वयनको प्रभावकारिता बढाउनको लागि लैङ्गिक संवेदनशीलता तथा विपन्नहरूको सहभागितालाई सुनिश्चित गरी यो स्थानीय अनुकूलन योजना तयार गरिएको छ । यो योजना कार्यान्वयनको प्रत्येक चरणमा कार्यान्वयनको प्रभावकारिता बढाउनको लागि लैङ्गिक संवेदनशीलता तथा विपन्नहरूको सहभागितालाई सुनिश्चित गरी यो स्थानीय अनुकूलन योजना तयार गरिएको छ ।

१.२ सुदृढ स्थानीय अनुकूलन योजनाको अवधारणा/मान्यता

जलवायु परिवर्तनका कारण नेपालका खासगरी पहाडी तथा उच्च पहाडी जिल्लाहरूका साना किसानहरूलाई पर्ने असर तथा प्रभावहरू क्रमशः बढिरहेको अवस्था छ । भौगोलिक सूचनाहरूको विश्लेषण तथा यहाँका स्थानीय समुदायहरूसँग प्रत्यक्ष छलफल गर्दा पनि जलवायुका असरहरू प्रष्ट रूपमा महसुस भएका छन् । यस परिवेशमा यहाँको जलवायु परिवर्तनका संकटासन्नता पहिचान गर्ने, संवेदनशीलता विश्लेषण गर्ने र प्रकोपहरूको क्षेत्र तथा प्रभावित समुदाय पहिचान गरी ती पक्षहरूलाई संबोधन गर्ने गरी अनुकूलन योजना तयार गर्ने मान्यता अनुरूप यो कार्ययोजना तयार भएको छ । जलवायु परिवर्तनका यस्ता असर तथा प्रभावहरू कुनै प्रशासनिक सीमामा सीमित नहुने र माथिल्लो तटीय तथा तल्लो तटीय क्षेत्रसँग प्रत्येक्ष्य सम्बन्ध रहनेहुँदा पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले प्रशासनिक सीमामा मात्र सीमित नरही माथिल्लोतटीय तथा तल्लोतटीय जलवायुजन्य असर न्यूनीकरण गर्दै अनुकूलनका प्रभावकारी उपायहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गरी वातावरण तथा पर्यावरणीय प्रणालीको दिगो विकास गर्न माथिल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्रका जलवायुजन्य असरहरूको अवस्था विश्लेषण गर्नुपर्ने आवश्यकता ओँत्याएको छ । त्यसैले वर्तमान तथा भविष्यमा आउन सक्ने जलवायुजन्य प्रकोप र यसबाट सामाजिक तथा आर्थिक पक्ष र विकासका कार्यक्रममा पर्न सक्ने चुनौतीलाई सहभागितात्मक परिदृश्य विकासको माध्यमबाट प्रभावकारी अनुकूलन उपायहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गरी वातावरण तथा पर्यावरणीय प्रणालीको दिगो विकासमा सुनिश्चिता ल्याउन जरुरी हुन्छ । यी पक्षहरूलाई सम्बोधन गर्न पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारित उपजलाधार क्षेत्रीय अवस्था विश्लेषण र सहभागितात्मक परिदृश्य

विकास विधिलाई स्थानीयस्तरमा अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा गर्दा एकीकृत गरी अनुकूलन कार्ययोजनालाई सुदृढीकरण (Enhanced) गर्ने उद्देश्य लिएकोले यो अनुकूलन योजना तयारी गर्दा यी पक्षहरूलाई विश्लेषण गरी स्थानीयस्तरका महिला, बालबालिका तथा उपेक्षित वर्गहरूको जीवनस्तरमा जलवायुजन्य प्रकोपसँग सामना गर्न अनुकूलित तथा समानुकूलित हुन सघाउ पुऱ्याउने प्रकारका योजनाहरू तयार गरिएको छ ।

परिच्छेद २ : परिचय

२.१ बुरुङ्गेखोला उप-जलाधार क्षेत्रको संक्षिप्त परिचय

यो बुरुङ्गेखोला उपजलाधार क्षेत्र जाजरकोट जिल्लाको दक्षिणी भागमा रहेको छ, जसको क्षेत्रफल ६९.०५ वर्ग किलो मिटर रहेको छ। यस उपजलाधार क्षेत्रको धेरै जसो भाग भेरी नगरपालिकामा पर्दछ। यस उप जलाधार क्षेत्रले भेरी नगरपालिकाका वडा नं ५, ६, ७, ८, ९, १० तथा ११ समेटेको छ। यो उप जलाधार क्षेत्र उत्तर पुर्वमा होलुखोला तथा उत्तर पश्चिममा छेडाखोला उप जलाधार क्षेत्रसँग जोडिएको छ। पहाडि साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना (ASHA) ले स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी गरी कार्यान्वयन गर्न लागेका भेरी नगरपालिकाका तीन वटा वडाहरुमध्ये वडा नं ११ यो उप जलाधार क्षेत्रमा रहेको छ।

यस उपजलाधार क्षेत्रमा खेतीयोग्य जमिन सबैभन्दा बढि रहेको छ, भने दोश्रोमा वन क्षेत्र रहेको देखिन्छ। भौगोलिक सुचना प्रणालीबाट प्राप्त नक्साहरुको विश्लेषण गर्दा कृषियोग्य जमिनले यस उपजलाधारको कुल क्षेत्रफलको ५४ प्रतिशत भूभाग ओगटेको छ, भने वन क्षेत्रले ३६ प्रतिशत भूभाग ओगटेको छ। त्यसैगरी यस उपजलाधार क्षेत्रमा खाली जमिनले १.३५ प्रतिशत तथा घाँसे मैदानले ८ ले प्रतिशत भूभाग ओगटेको छ। सन १९९५ देखि २०१८ सम्मको भूउपयोगिता परिवर्तनको विश्लेषणबाट सन १९९५ सालको तुलनामा वन क्षेत्र उल्लेख्य रूपमा बढेको देखिएको छ, भने कृषियोग्य जमिन पनि केही मात्रामा बढेको छ। घाँसे मैदान १९९५ को भन्दा उल्लेख्य रूपमा (करिब ६ प्रतिशत) घटेको छ, भने खाली जग्गाको भाग पनि अत्याधिक रूपमा घटेको देखिन्छ। तुलनात्मक विश्लेषण गर्दा घाँसे मैदान तथा खाली जमिनको धेरै जसो भाग वन तथा केहि भाग कृषि क्षेत्रमा परिणत भएको देखिन्छ।

भौगोलिक विविधताका कारण यस उपजलाधार क्षेत्रमा विभिन्न प्रकारका वनस्पतीहरु जस्तै: रानी सल्लो, गोब्रे सल्लो साल तथा कटुस प्रजातीका रुखहरु पाइन्छन्। वनको क्षेत्रफल उल्लेख्य रूपमा बढनुमा सरकारले समुदाय मार्फत सामुदायिक वनको हस्तान्तरण गरी व्यवस्थापन गर्ने कार्यक्रम रहेको छ। बुरुङ्गेखोला यस जलाधार क्षेत्रमा रहेको मुख्य खोला हो भने यहाँ अन्य स साना खोला तथा खोल्सीहरु पनि रहेका छन्।

तालिका १ : बुरुङ्गेखोला उपजलाधार क्षेत्रको भूउपयोगिता परिवर्तनको विवरण

भू उपयोगको प्रकार	१९९५ (हे)	२००७ (हे)	२०१८ (हे)	कैफियत (१९९५ - २०१८)
कृषि	३५६०.४६	२४९७.५३	३७६५.७३	समग्रमा बढेको (३ %)
वन	१५९४.७१	१५५४.७१	२४९०.३३	धेरै बढेको (१३ %)
बाँजो / प्रति	६९६.०५	११६.१७	९३.२१	समग्रमा घटेको (८.५%)
घाँसे मैदान	१०२३.९४	२७२४.५१	५५५.२९	धेरै घटेको (६.७९%)
पानीले ढाकेको क्षेत्र	३९.५९	११.८१	००	समग्रमा घटेको (०. ५७%)
जम्मा	६९०४.७५	६९०४.७३	६९०४.७४	

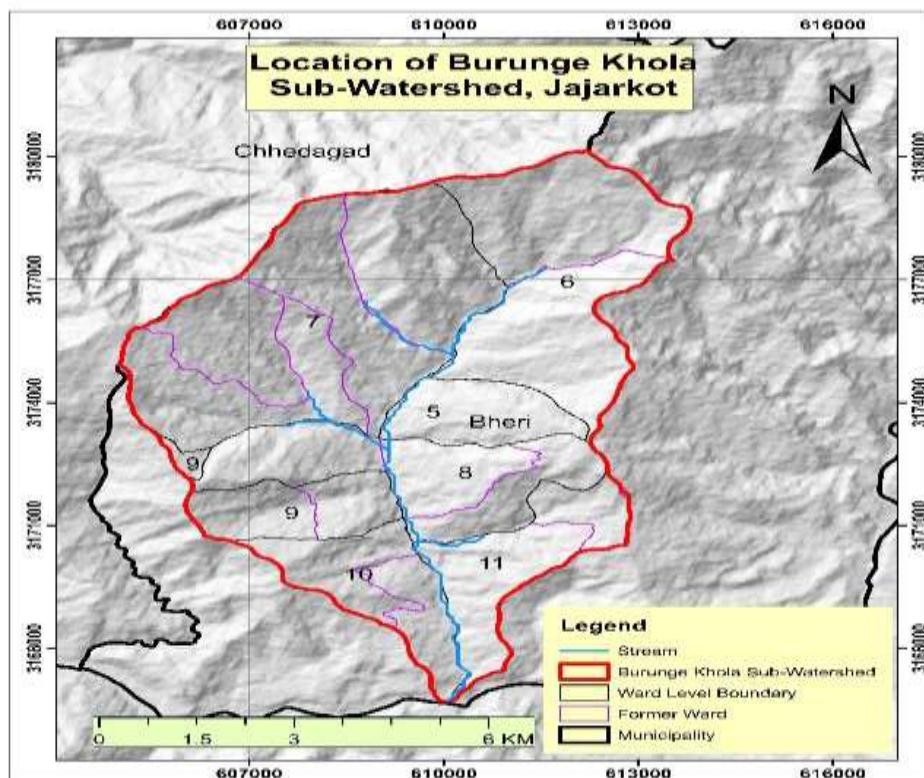
स्रोत: ASHA, २०१८

यस बुरुङ्गेखोला उपजलाधार क्षेत्रलाई भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट अध्ययन गर्दा समग्रमा भेरी नगरपालिकाका प्रायः वडाहरुमा माथिल्लो र तल्लो तटीय सम्बन्ध देखिएको छ। पहिरोको प्रकोपले पार्न सक्ने असरका आधारमा यस भेरी नगरपालिकाको को ७, ९ तथा ११ नम्बर वडाहरुमा माथिल्लो तटीय तथा वडा नं ६, ८ तथा १० नम्बर वडामा तल्लो तटीय सम्बन्ध देखिएको छ। त्यस्तै यस नगरपालिकाका माथिल्लो तटीय ६ वटा वडाहरु र तल्लो ६ वटा

बडाहरुमा भूक्षयको सम्बन्ध रहेको छ । यस उपजलाधार क्षेत्रमा भएका प्रकोप तथा तिनीहरुको तल्लो तथा माथिल्लो तटीय सम्बन्धहरु तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २ : बुरुङ्खोला उपजलाधार क्षेत्रको तल्लो तटीय र माथिल्लो तटीय क्षेत्रको अन्तरसम्बन्ध

प्रकोप	माथिल्लो तटीय क्षेत्र	तल्लो तटीय क्षेत्र
पाहिरो	भेरी नगरपालिकाको वडा नं ७, ९ तथा ११	वडा नं ६, ८ तथा १०
भू-क्षय	भेरी नगरपालिकाको वडा नं ५, ६, ७, ८, ९ तथा ११	भेरी नगरपालिकाको वडा नं ५, ७, ८, ९ तथा १०
वन विनास	भेरी नगरपालिकाका ६, ७, ८ तथा ९ नम्बर वडाहरु	भेरी नगरपालिकाका ६, ७, ९, १० तथा ११ नम्बर वडाहरु

नक्सा १ : बुरुङ्खोला उपजलाधार क्षेत्रको अवस्थिति (स्थानीय तह सहित)

२.१.१ भूक्षय

भिरालो प्राकृतिक वनावट तथा भूउपयोग मापदण्ड अनुसार जमिनको उपयोग गर्न नसकदा यस उपजलाधार क्षेत्रमा धेरै जसो ठाउँहरुमा कुनै न कुनै रूपको भूक्षयको प्रकोप देखिएको छ । सन् १९९५ देखि २०१८ सम्मको भूक्षयको अवस्थालाई विस्लेषण गर्दा १९९५ देखि २००५ सम्ममा भूक्षय उल्लेख्य रूपमा घटेको देखिन्छ भने २००५ देखि २०१८ सम्ममा फेरी भूक्षय बढेको देखिन्छ । खासगरी पछिल्ला वर्षहरुमा वर्षाको अनियमितता, छोटो समयमा अधिक वर्षा, रासायनिक मलको प्रयोग, खोरिया फँडानी आदिले गर्दा भूक्षय उल्लेख्य रूपमा भएको पाइन्छ । भिरालो जमिनमा खेती गर्ने, खेती गर्ने जमिनको तयारी गर्दा गहा सुधार नगर्ने तथा छापो लगायतका तरिकाहरुमा ध्यान दिन नसकदा यो दर बढेको देखिन्छ । सन् २०१८ को तथ्याङ्क अनुसार सबैभन्दा धेरै बाँझो जमिनबाट भूक्षय भएको छ भने खेतियोग्य जमिनबाट पनि उल्लेख्य मात्रामा भूक्षय भएको देखिन्छ । वन क्षेत्रबाट भने कम भूक्षय भएको देखिएको छ । तलको तालिकामा १९९५ देखि २००५ सम्मको भूउपयोगीता अनुसार भूक्षयको अवस्था प्रस्तुत गरिएको छ । तालिका अनुसार सन् १९९५ मा सबै भन्दा बढि भूक्षय देखिएको तर २००७ सम्म आईपुरदा यसमा उल्लेख्य रूपमा

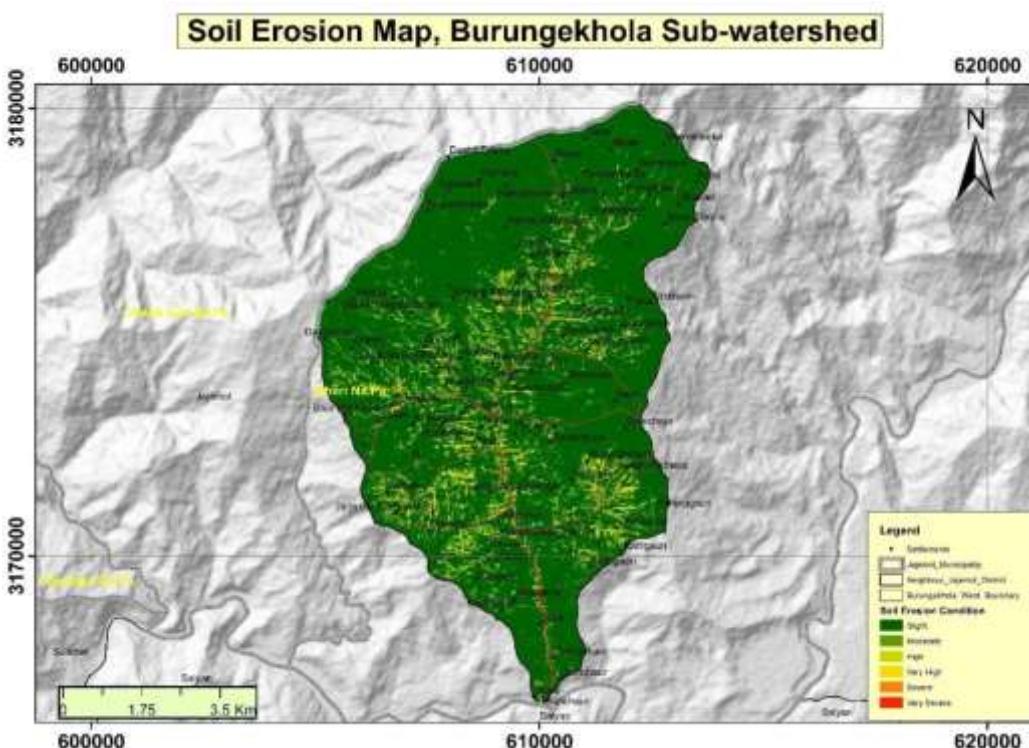
कमि आएको थियो भने २००७ पछि भूक्षय पुनः क्रमशः बढेर सन् २०१८ सम्म पुगदा भण्डै १९९५ कै जस्तो अवस्थामा पुगेको देखिन्छ ।

तालिका ३ : बुरुङ्गेखोला उपजलाधार क्षेत्रमा सन् १९९५ देखि २०१८ सम्मको भूक्षयको अवस्था

भू उपयोगिता	वार्षिक भूक्षय (टनमा)			औषत भूक्षय दर (टन/हेवर्ष)		
	१९९५	२००७	२०१८	१९९५	२००७	२०१८
बन	०.४८	०.४७	०.७५	३	३	३
कृषि	२०.४२	१४.२९	२५.२०	५७.३५	५७.२१	६६.९१
घाँसे मैदान	०.३४	२.३०	०.१४	३.२९	८.४३	२.५
बाँजो जग्गा	६.९१	१.१०	०.७९	१००.७६	१४.६३	८४.६१
पानी तथा वगर क्षेत्र	०.२२	०.०४	०	५३.८४	३३.४१	०
जम्मा	२८.३७	१८.२०	२६.८८			

स्रोत: ASHA, २०१८

यस उपजलाधार क्षेत्रमा पर्ने वडा नं ७ का पुनिमा, ज्यामिर, कल्लाबारी, गतरा तथा टुनीगाउँ, वडा नं ८ का नाउली, गिमा बुरुङ्गेगाउँ तथा कामीगाउँ, वडा नं ९ को घोरेटा, बन्नी, लामाकाटियामा भूक्षयको ठुलो असर परेको देखिन्छ । ।

नक्सा २ : बुरुङ्गेखोला उपजलाधार क्षेत्रको भूक्षयको अवस्था

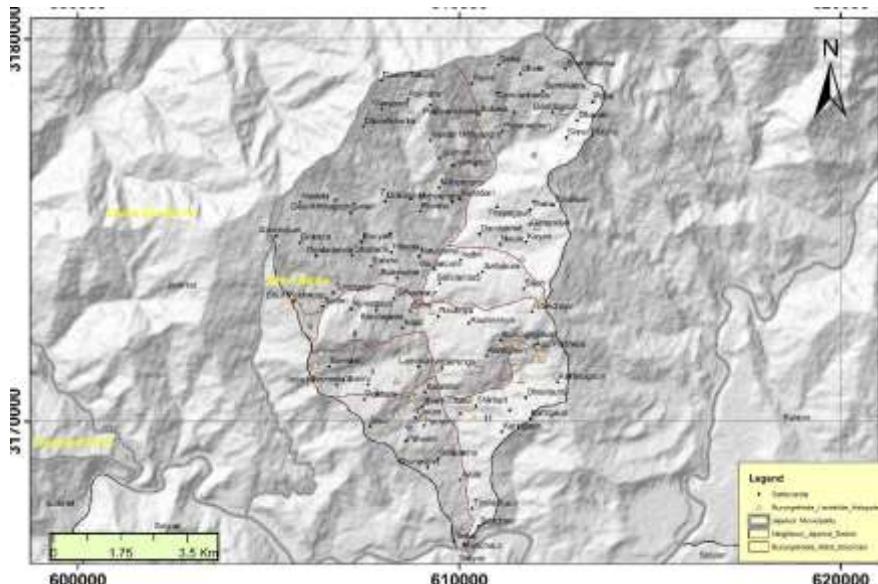
२.१.२ पहिरो

यस बुरुङ्गेखोला उपजलाधार क्षेत्रमा जलवायु परिवर्तनका प्रकोपहरु मध्ये पहिरो एउटा प्रमुख समस्याको रूपमा देखिएको छ । यहाँ जम्मा ४६ वटा पहिरोहरु देखिन्छन् । यस उपजलाधार क्षेत्रमा सबैभन्दा बढि पहिरो यस वडाको वडा नं ११ मा देखिएका छन् जहाँ १० वटा पहिरोहरु रहेका छन् भने प्रभावको हिसाबले वडा नं ७ बढि प्रभावित भएको छ जहाँ १७.५४ हेक्टर जमिन पहिरोको चपेटामा परेको छ । तलको तालिकामा यस उपजलाधार क्षेत्रका विभिन्न स्थानिय निकायमा रहेका पहिरोहरुको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ४ : बुरुङ्गेखोला उपजलाधार क्षेत्रमा सन् १९९५ देखि २००५ सम्मको भूक्षयको अवस्था

स्थानीय निकाय	वडा नं	पहिरोको संख्या	पहिरोले क्षति गरेको क्षेत्रफल (हेक्टर)
भेरी नपा	५	१	०.६२
भेरी नपा	६	७	३.१९
भेरी नपा	७	५	१७.५४
भेरी नपा	८	८	४.१३
भेरी नपा	९	८	४.१६
भेरी नपा	१०	७	३.२३
भेरी नपा	११	१०	४.७३
जम्मा		४६	३८.४

स्रोत: ASHA, २०१८

नक्सा ३ : बुरुङ्गेखोला उपजलाधार क्षेत्रमा रहेका पहिरोहरु नक्सांकन

२.१.३ आगलागी

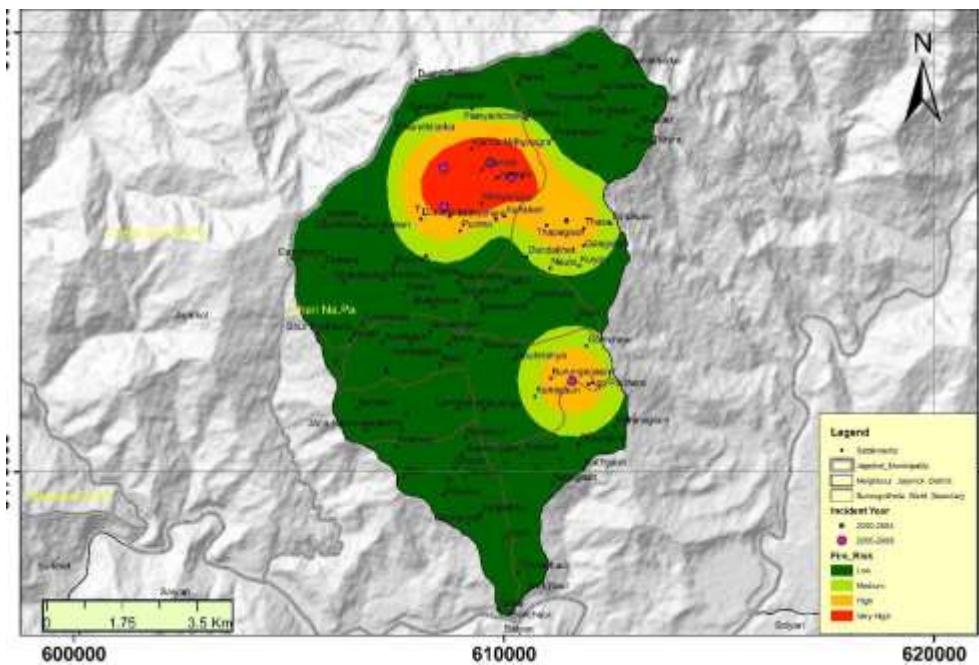
सन् २००० देखि २०१८ सम्मको आगलागीको संख्या तथा आगलागीले असर गरेको क्षेत्रलाई विश्लेषण गर्दा मुख्य रूपमा मार्च देखि जुनमा आगलागी भएको देखिन्छ, जसमध्ये अप्रिलमा सबैभन्दा धेरै आगलागीका घटनाहरु भएको देखिन्छ। यस उपजलाधार क्षेत्रमा पर्ने भेरी नगरपालिका वडा नं ६, ७ तथा ११ मा २००३, २००५, २००८ र २००९ मा देखिएका आगलागीका घटनाहरु रेकर्ड भएका छन्। यस उपजलाधार क्षेत्रमा पर्ने अन्य वडाहरुमा आगलागीको घटनाहरु रेकर्ड भएको नदेखिए पनि समुदायस्तरमा भएका छलफलहरुमा सानातिना आगलागीका घटनाहरु भएको पाइएको छ। यस अवधिमा जम्मा ६ वटा आगलागीका घटना भएका थिए। तलको तालिकामा आगलागीका घटनाहरुको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ५ : बुरुङ्गेखोला उपजलाधार क्षेत्रमा भएका आगलागीका घटनाहरुको विवरण

वडाहरु	२००३	२००५	२००८	२००९	जम्मा
६	१	०	०	०	१
७	०	०	१	३	४
११	०	१	०	०	१
जम्मा	१	१	१	३	६

स्रोत: ASHA, २०१८

यस उप जलाधार क्षेत्रमा भएका ६ वटा आगलागीका घटनाहरु मध्ये वडा नं ७ मा ४ वटा देखिएका छन् । ६ तथा ११ नम्बर वडाहरुमा १, १ आगलागीका घटनाहरु भएका छन् भने वडा नं ५, ८, ९ तथा १० मा यो अवधिमा आगलागी भएको देखिदैन । कुन वर्षमा बढि असर गरेको रहेछ भनेर विश्लेषण गर्दा २००३, २००० तथा २००८ मा न्यून असर देखिएको छ भने २००९ मा ४ वटा (दुइ तिहाई) घटनाहरु भएको देखिएको छ । तलको नक्शामा आगलागीको बढि प्रकोप हुनसक्ने क्षेत्रहरूलाई देखाइएको छ ।

नक्सा ४ : बुरुङ्गेखोला उपजलाधार क्षेत्रमा हुन सक्ने आगलागीको संभावना नक्सांकन

२.२ भेरी नगरपालिका

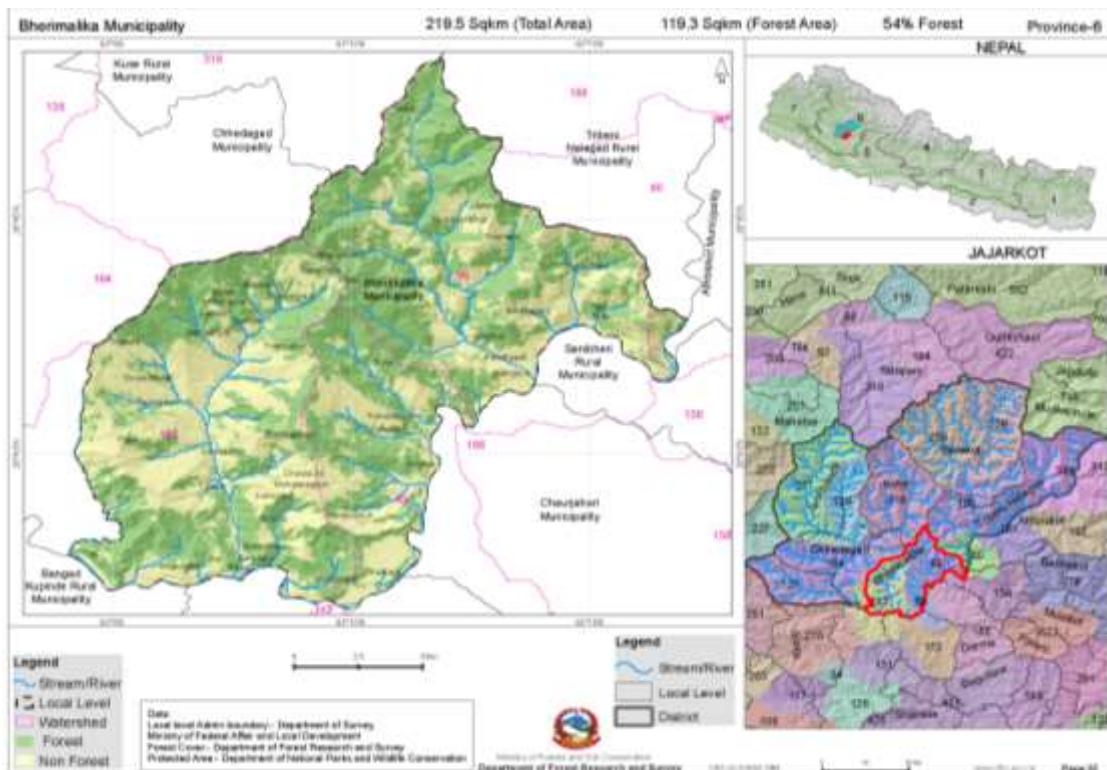
२०७२/९/२१ मा नेपाल सरकारले साविकका खलङ्गा, पुन्मा, भुर र जगतिपुर गाविसका सबै वडाहरूलाई मिलाएर भेरिमालिका नगरपालिकाको घोषणा गरेको थियो । २०७३ सालमा भएको स्थानीय निकायहरूको पुनर्संरचना अनुसार यस नगरपालिकाको क्षेत्रलाई २०७२ सालकै अनुरूप राखे पनि नाम भने परिवर्तन गरी भेरी राखेको छ । यस नगरपालिकामा हाल १३ वटा वडाहरू रहेका छन् । यी १३ वटा वडाहरूको विवरण तलको तालिका वमोजिम रहेको छ । भेरी नगरपालिकाको पूर्वमा त्रिवेणी नलगाड नगरपालिका र पश्चिम मुकुम जिल्ला, पश्चिममा छेडागाड नगरपालिका, उत्तरमा कुशो गाउँपालिका र दक्षिणमा रुकुम र सल्यान जिल्ला रहेको छ ।

तालिका ६ : भेरी नगरपालिका वडाहरूको संक्षिप्त विवरण

क्रसं.	नयाँ वडा	साविक गाविस	साविक वडा	जनसंख्या	क्षेत्रफल (वर्ग किमि)
१	१	खलङ्गा	८,९	३२०७	२९.५१
२	२	खलङ्गा	५,६,८	४६१६	४८.२३
३	३	खलङ्गा	२	१९८१	३.१६
४	४	खलङ्गा	१,३,४	२३८२	९.४७
५	५	पुन्मा	३,४,७	२०८९	१२.५३
६	६	पुन्मा	५,८	२५८२	१६.८२
७	७	पुन्मा	१,२,८	३२४६	२४.१८
८	८	भुर	३,४,५	२००९	९.७२

क्रसं.	नयाँ वडा	साविक गाविस	साविक वडा	जनसंख्या	क्षेत्रफल (वर्ग किमी)
१	१	भुर	१, २२९	१९२७	९.०७
१०	१०	भुर	६, ७२८	२१९७	१९.१४
११	११	जगतिपुर	१, ३२५	२९२५	१५.७४
१२	१२	जगतिपुर	२, ४२६	२५४७	१४.६४
१३	१३	जगतिपुर	७, ८२९	२२६९	७.५७
जम्मा			३६	३३९७७	२१९.७८

स्रोत: मुद्रण विभाग २०७२, संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय २०७४ र फिल्ड सर्वेक्षण २०७५

नक्सा ५ : शेरी नगरपालिकाको नक्सा

यस नगरपालिकाको जनसंख्या ३३९७७ र २१९.७८ वर्ग किलोमिटर क्षेत्रफल रहेको छ। क्षेत्रफलको हिसाबले वडा नं ३ सबैभन्दा सानो (३.१६ वर्ग किमी) र वडा नं २ सबैभन्दा ठुलो (४८.२३ वर्ग किमी) वडाहरु हुन्। जनसंख्याको विवरण अनुसार वडा नं ९ मा सबैभन्दा कम मानिसहरु (१९२७) र वडा नं. २ मा सबैभन्दा धेरै मानिसहरु (४८१६) बसोबास गर्दछन्।

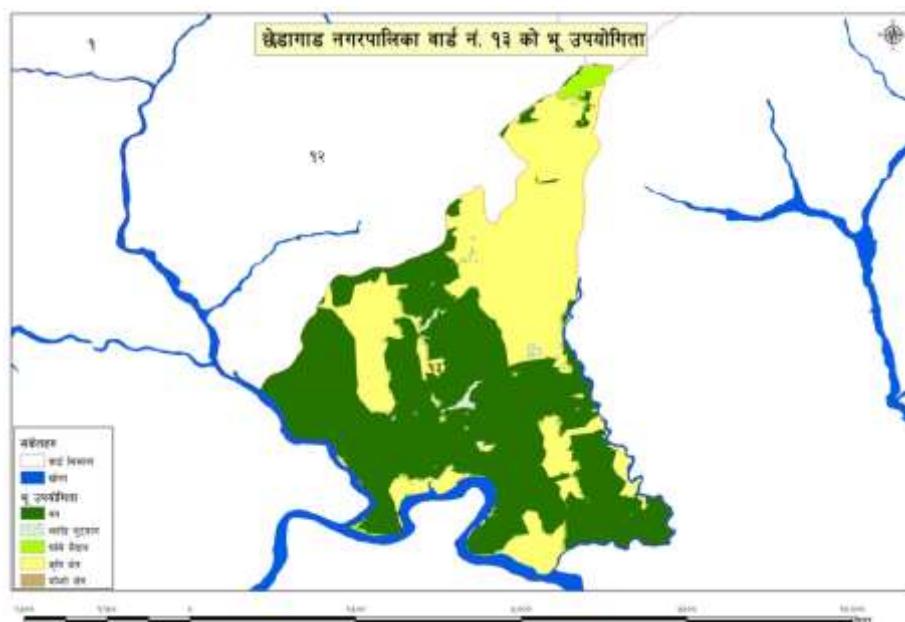
२.३ भेरी नगरपालिका वडा नं १३ को

२.३.१ अवस्थिति तथा भूउपयोग

यो वडाको कार्यालय कुदुमा छ जुन जाजरकोटको सदरमुकाम खलज्ञा (भेरी नगरपालिकाको कार्यालय त्यहाँ रहेको छ) बाट १६ किलोमिटर दक्षिण तर्फ रहेको छ। यस वडामा ऐतिहासिक महत्वका मठमन्दिरहरू, देवल तथा अन्य सार्वजनिक सम्पत्तिहरू पनि रहेका छन्। पूर्वमा पश्चिम रुकुम जिल्ला (भेरी नदि), पश्चिममा भेरी नगरपालिका वडा नं. १२, उत्तरमा भेरी नगरपालिका वडा नं. १२ र दक्षिणमा सल्यान जिल्ला रहेको छन्। यस वडाको जम्मा क्षेत्रफल करिब ७५७ हेक्टर रहेको छ। यस वडामा सबै भन्दा बढि कृषि क्षेत्र तथा त्यसपछि वन क्षेत्र रहेको छ। यहाँ करिब ३९ प्रतिशत भूभाग वन जंगलले ढाकेको छ, भने करिब ५१.५० प्रतिशत खेतीयोग्य जमिन रहेको छ, भने बाँकी घाँसे मैदान, बाँझो जमिन तथा खोला तथा पोखरी रहेको छ। यस वडाको संक्षिप्त भूउपयोग विवरण तलको तालिका तथा नक्शामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ७ : भेरी नपा वडा नं. १३ को भूउपयोगको विवरण

सि नं	भूउपयोगका प्रकार	क्षेत्रफल
१	वन	२९५.५३
२	घाँसे मैदान	३.०२
३	कृषि क्षेत्र	३९०.०३
४	बाँझो क्षेत्र	०.३१
५	खोला तथा पोखरी	६७.७५
	जम्मा	७५६.६५

नक्शा ६ : भेरी नपा वडा नं १३ को भूउपयोग

२.३.२ माथिल्लो तथा तल्लो तटिय सम्बन्ध

यस वडामा पहिरो, भूक्षय तथा वन विनासको प्रकोप उल्लेख्य मात्रामा रहेको देखिन्छ। यहाँ तल्लो तथा माथिल्लो तटिय सम्बन्ध प्रष्ट रूपमा देखिएको छ। यस वडामा भएका तल्लो तथा माथिल्लो तटिय सम्बन्धको अवस्था तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ८ : भेरी नपा वडा नं १३ को माथिल्लो तथा तल्लो तटिय सम्बन्ध

सि नं	प्रकोपका प्रकार	माथिल्लो तटिय क्षेत्र	तल्लो तटिय क्षेत्र
१	पहिरो	राक्सेको दक्षिण पश्चिम क्षेत्र, बाजिकामता, कस्तरा तथा कुस्तराको दक्षिणी भाग	राक्सेको तल्लो भाग, कुदु, कुस्तरा तथा चमेली गाउँको मलिलो खेतीयोग्य जमिन
२	भूक्षय	बारा बालुवाको दक्षिण पुर्वी भाग, लाजेको उत्तरी भाग र बाजीकामता तथा कुदुको पुर्वी भाग	दाकिमारेको तल्लो क्षेत्र, लाजेको माथिल्लो भाग तथा चमेलीगाउँको उर्वर भूमी
३	वन विनाश	बाजीकामता तथा राक्सेको उत्तर पश्चिमी क्षेत्र	राक्सेको वरिपरी, बारा बालुवा, कस्तुरा तथा चमेलीगाउँ

२.३.३ सामाजिक अवस्था

यस वडामा रहेका जम्मा ४४४ घरधुरीमा ११११ महिला र ११५८ पुरुष गरी जम्मा २२६९ जनसंख्या रहेको छ। अन्दाजी ८५ प्रतिशतभन्दा बढी घरधुरीहरू कृषि पेशामा आवद्ध रहेको यस वडामा क्षेत्री, दलित र ब्राह्मणहरूको तथा ठकुरी लगायतका जातजातिहरूको बसोवास रहेको छ। यहाँका मानिसहरू स्थानीय चाडपर्व दशै, तिहार, माघेसंक्रान्ति, शिवरात्री आदि मनाउने गर्दछन् भने यहाँ लगाइने मुख्य पोशाकहरूमा दौरासुरुवाल, कोट पाइन्ट, गुनिउँ, चोलो र कुर्ता सुरुवाल मुख्य हुन्। यस वडामा पाँचवटा सहकारीहरू तथा केहि महिला तथा कृषि समुहले सक्रिय रूपमा काम गर्दै आएका छन्। यिनीहरूले बचत संकलन तथा ऋण लगानी गर्दछन्।

यस वडामा प्रधानमन्त्री आधुनिकीकरण कृषि परियोजनाले काम गरिरहेको छ। पछिल्लो समय पहाडि साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले यस वडाका साना किसानहरूको अनुकूलन क्षमता बढाउनको लागि अनुकूलन कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न गइरहेको छ। वर्तमान समयमा यस वडामा सरकारी निकायहरूको उपस्थिती खासै देखिदैन भने वडा कार्यालयमा १ जना सचिव रहेका छन्।

तालिका ९ : भेरी नपा वडा नं. १३ को जातजातिको विवरण

जातजाति	घरधुरी	प्रतिशत
दलित	१२५	२८.१५
क्षेत्री/ठकुरी/बाहुन	३१९	७१.८५
जम्मा	४४४	१००

स्रोत: फिल्ड सर्वेक्षण, २०७५

तालिका १० : भेरी नपा वडा नं. १३ को घरधुरी विवरण

घरधुरी संख्या	जनसंख्या	महिला	पुरुष
४४४	२२६९	११११	११५८

स्रोत: फिल्ड सर्वेक्षण, २०७५

तालिका ११ : भेरी नपा वडा नं. १३ को बसोवास विवरण

साविक टोल	जम्मा घरधुरी	दलित	क्षेत्री/बाहुन/ठकुरी	महिला	पुरुष	जम्मा	एकल
१	१९०	३८	१५२	५००	५१६	१०१६	१८
२	१४६	२६	१२०	३६५	३७५	७४०	२७
३	१०८	६१	४७	२४६	२६७	५१३	६
जम्मा	४४४	१२५	३१९	११११	११५८	२२६९	५१

स्रोत: फिल्ड सर्वेक्षण, २०७५

२.३.४ आर्थिक अवस्था

यस वडाका धेरै जसो मानिसहरु कृषि पेशामा लागेका छन् र जीविकोपार्जनको प्रमुख स्रोत निर्वाहमुखी खेती प्रणाली नै रहिआएको छ। त्यसपछि वैदेशिक रोजगार विशेषत भारत जाने प्रचलन रहेको छ। बाँकी अन्य पेशा जस्तै: नोकरी, उद्योग, व्यापार, मजदुरी आदिमा मानिसहरु संलग्न रहेका छन्। पशुपालन, फलफूल खेती, तरकारी खाद्यान्नबाटी, धान, गहुँ, मकै, बदाम आदि प्रमुख रूपमा उत्पादन गर्ने गरेको पाइन्छ।

हाल जलवायुका प्रतिकुल असरहरुले गर्दा कृषियोग्य जमिनमा उत्पादन उल्लेखनिय रूपमा घटेको छ। खडेरी यहाँको एक प्रमुख जलवायु प्रकोपको रूपमा रहेको छ, जसले गर्दा मौसमी तथा बेमौसमी कृषिबाटीमा उल्लेख्य असर परेको छ। आगामी दिनमा यहाँ व्यवसायिक कृषिबाटी, तरकारी खेती, कुखुरा पालन तथा व्यवसायिक फलफूल खेती गर्ने योजना १३ नम्बर वडा कार्यालयले राखेको छ।

धेरै मानिसहरु कृषि क्षेत्रमा लागेपनि सबै मानिसहरुलाई आफ्नो उत्पादनले वर्षभरी खान पुग्दैन। यहाँ आफ्नो जमिनबाट उत्पादन भएको अन्तर्ले ३ महिना मात्र खान पुग्ने घरधुरी ३० प्रतिशत, ३-६ महिना खान पुग्ने ६० प्रतिशत, ६-९ महिना खान पुग्ने ५ प्रतिशत रहेको छ, भने ५ प्रतिशत घरधुरीलाई आफ्नो उत्पादनले वर्ष भरि खान पुग्दछ। सबै खेत तथा बारीमा सिंचाईको लागि कुलो/पोखरी आदिको उचित व्यवस्था नभएकोले उत्पादन कम हुने र बढाउनको लागि पछिल्ता वर्षहरुमो रासायनिक मल तथा विषादीको बढ्दो प्रयोगले माटोको उत्पादन शक्तिमा ह्यस आउन शुरु गरेको छ।

तालिका १२ : भेरी नपा वडा नं. १३ मा खाद्यान्न उपलब्धताको अवस्था

क्र.स.	घरधुरी प्रतिशत	खान पुग्ने समय	कैफियत
१	३०	३ महिना भन्दा कम	
२	६०	३-६ महिना	
३	५	६-९ महिना	
४	५	९-१२ महिना	केवल ५ प्रतिशत घरधुरीहरुलाई मात्र हाल आफै उत्पादनबाट खान पुग्ने र करिब ९५ प्रतिशत मानिसहरुलाई खाद्यान्नको लागि अन्यत्र निर्भर हुने अवस्था विद्यमान रहेको र जलवायू परिवर्तनले कृषि प्रणालीमा थप प्रतिकुल असर पार्न सक्ने हुनाले अनुकूलित हुन थप चुनौति रहेको देखिन्छ।

स्रोत: फिल्ड सर्वेक्षण, २०७५

साविकको यस वडामा गाईगोरु ७००, भैसी तथा राँगो ४००, बोका /बाखा १५०० तथा कुखुरा हाँस २००० रहेका छन्। पछिल्तो समय खेती उत्पादन कम हुँदै गयपछि मानिसहरु पशुपालन तथा कुखुरापालनमा आकर्षित भएका छन्। यद्यपि व्यवसायिक रूपमा अधि बढ्न भने सकेको देखिदैन।

तालिका १३ : भेरी नपा वडा नं. १३ मा पशुहरूको अवस्था

पशु पंछी	पशु पंछी संख्या	मुख्य रोगहरू
गाई गोरु	७००	
भैसी राँगो	४००	
बोका /बाखा	१५००	
कुखुरा /हाँस	२०००	खोरेत, भ्यागुत निमोनिया अन्य रोगहरुको समस्या

स्रोत: फिल्ड सर्वेक्षण, २०७५

तालिका १४ : भेरी नपा वडा नं. १३ मुख्य बालीहरु

१	खाद्यान्नवाली	गहुँ, मकै, धान, कोदो
२	नगदेवाली	मसुरो, तोरी, बदाम, भटमास, मास, आलु, खुर्सानी
३	फलफूल	सन्तला, आँप, केरा, अमिलो, कागती, लिच्ची आदि
४	पशुपालन	भैसी, गोरु, बाखा, कुखुरा, हाँस आदि

स्रोत: फिल्ड सर्वेक्षण, २०७५

पछिल्लो समय यहाँ जलवायुका असरहरुको अतिरिक्त सिंचाईको अभाव, गुणस्तरिय विउविजनको अभाव (मल, विउ, विषादीको समयमा उपलब्धता नहुन), कृषिमा आधुनिकिकरण तालिम, उन्नत प्रविधिको अभाव, उन्नत जातका पशुपालन एवं पोषणको अभाव, कृषि प्रसार सेवाको कमी, कृषि तथा गैट्कृषि उपजहरुको वजार व्यवस्थापनको अभाव, गोठेमल सुधार तथा जैविक विषादी तालिम, कृषिमा आधारित सहकारीहरुको प्रवर्द्धन हुन नसक्नु तथा प्रविधिको कमी यस वडाले भेल्नु परेका प्रमुख समस्याहरु हुन्।

२.३.५ प्राकृतिक स्रोतको अवस्था

समग्र प्राकृतिक श्रोतको उपलब्धताको विश्लेषण गर्दा प्राकृतिक स्रोतको सन्दर्भमा यो साविकको यो वडा तुलनात्मक रूपमा मजबुत मानिन्छ । यस वडामा केहि पानीका मुहानहरु रहेकोमा अधिकाशं पछिल्ला वर्षहरुमा सुकेका छन् । अझै पनि यहाँ १२ महिना नै चल्ने केहि पानीका मुहानहरु रहेका छन्, जसको अधिकतम उपयोग घरायसी प्रयोग तथा केहि मात्रामा सिंचाइको लागि भइरहेको छ । त्यसैगरि यहाँ वन क्षेत्र पनि मजबुत देखिन्छ । यहाँ ३ वटा सामुदायिक वनहरु रहेका छन् । सामुदायिक वनको कूल क्षेत्रफल २७१.७ हेक्टर रहेको छ भने जम्मा ३५० घरधुरी उपभोक्ता रहेका छन् । यहाँका मानिसहरु घाँस दाउराको लागी जंगलमा निर्भर छन् । सबै जसो घरधुरीले खाना पकाउन दाउराको प्रयोग गर्दछन् । कृषि क्षेत्रमा उत्पादन बढाउनको लागि उन्नत प्रविधिको विकास गर्नु पर्ने देखिन्छ । यस वडाभित्र प्रायः जमिन, जंगल, भु-क्षय, पहिरो तथा खडेरीको जोखिम रहेको छ जुन कुरा साविक वडा तथा लगरपालिकास्तरिय छलफल, स्थलगत अध्ययन र भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट समेत पुष्टी भएको छ ।

तालिका १५ : भेरी नपा वडा नं. १३ मा रहेका सामुदायिक वनहरुको विवरण

सामुदायिक वनको नाम	साविक वडा	क्षेत्रफल (हे.)	घरधुरी
लाजेपाखा सा.व	जगतीपुर ७	९२.७६	१२१
जुगेलडाँडा सा.व	जगतीपुर ९	९३.४४	१२२
हरियाली डाँगीमारे सा.व	जगतीपुर ७	८५.५	१०७
जम्मा		२७१.७	३५०

स्रोत: डिभिजन वन कार्यलय २०७५

यस वडामा पानीका मुहानहरु प्रशस्त रहेकोमा केहि भने पछिल्ला वर्षहरुमा सुकेका छन् । अझै पनि यहाँ १२ महिना नै चल्ने केहि पानीका मुहानहरु रहेका छन्, जसको अधिकतम उपयोग घरायसी प्रयोग तथा केहि मात्रामा सिंचाईको लागि भइरहेको छ । पानीका मुहानहरु प्रशस्तै भएपनि पछिल्ला वर्षहरुमा देखिएको जलवायुका प्रतिकुल असरहरुले लामो खडेरीका कारण धेरै जसो सुक्न लागेका छन् भने वाँकी सुकिसकेका छन् । यस वडामा खानेपानीको ठूलो समस्या रहेको छ । वडामा भएका पानीका प्रमुख श्रोतहरुको विवरण तलको तालिका र नक्शामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १६ : भेरी नपा वडा नं. १३ मा रहेका पानीका मूहानहरू

टोल	संख्या	पानीका मुहानहरू
१	१०	छहरीखोला, मूलखोला, काभ्रा खोला, कुन्ती खोला, भेरी, वरेला खोला, हिताना खोला, सजेरी खोला, काथा खोला, कुन्ती खोला
२	४	खर्के खोला, टापु खोला, तल्लो / माथिल्लो सिम्ला खोला
३	७	रिङ्गटो, सिमा, माले खोला, चाउरे खोला, ज्यामिरे, सुता मुल, लाजे खोला

स्रोत: फिल्ड सर्वेक्षण, २०७५

२.३.६ सामुदायिक विकास

यस वडामा १ मा.वि र १ आधारभूत विद्यालय सञ्चालनमा रहेका छन्। यहाँ एक हेत्यपोष्ट रहेको छ, जहाँबाट प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा प्रदान गरिन्छ। यस वडाका साविकका सबै टोलहरूमा कच्ची सडकको पहुँच छ। यस वडाका ९० प्रतिशत घरहरू विद्युत प्रसारण लाइन जोडिएको छन् भने विद्युत सुविधा नपुगेको घरधुरीमा सौर्य बत्तिको जडान गरिएको छ। खाना पकाउनको लागि अधिकांश घरधुरीहरू दाउराकै प्रयोग गर्दछन् भने केहि घरधुरीहरू रयासको प्रयोग गर्दछन्। यस वडाका करिब ९० प्रतिशत मानिसहरू पाइपबाट वितरण गरिएको खानेपानी प्रणालीका पानी प्रयोग गर्दछन् भने बाँकी खोला तथा प्राकृतिक अन्य स्रोतमा भर पर्दछन्। सामाजिक विकासका पूर्वाधारहरूको अवस्था तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १७ : भेरी नपा वडा नं. १३ का सामुदायिक विकासका पूर्वाधारहरूको अवस्था

पूर्वाधारका प्रकार	उपलब्ध पूर्वाधार	संख्या
शिक्षा	मा. वि.	१
	आ.वि	१
स्वास्थ्य	हेत्यपोष्ट	१
सडक	सडक	कच्च तथा पक्कि गरी ६.५ कि.मि
सामुदायिक पूर्वाधार	मन्दिर	९
	चैतारी	५
	सामुदायिक भवन	१
	विद्युत कार्यलय	१
	सहकारी भवन	५
खानेपानी	पानीको टंकी	२
	कुवा	२

स्रोत: फिल्ड सर्वेक्षण, २०७५

२.३.७ यस कार्ययोजनाको प्रयोजनको लागि टोलहरूको विवरण

यस वडामा साविक जगतीपुर गाविसका वडा नं. ७, ८ र ९ पर्दछन्। तर त्यहाँ मानिसहरूको वसोवास एकिकृत छ। साविकका वडाहरू मध्ये वडा ८ को क्षेत्रफल तुलानात्मक रूपमा अरु भन्दा कम रहेको छ। सम्पूर्ण वडास्तरीय कार्यहरू साविकका वडाहरूमा नभई टोल निर्धारण गरी गर्ने हुनाले साविक वडा ९ लाई टोल १, साविक वडा ७ र ८ वडाका क्षेत्रहरूलाई समेटी टोल २ र ३ निर्धारण गरिएको छ। यसरी यो कार्ययोजनाको प्रयोजनका लागि निर्धारण गरिएका टोलहरूको विवरण देहाय वमोजिम रहेको छ :

टोल १ मा रहेका वस्तीहरू : बाहुन गाँउ, रावत गाँउ, खत्री गाँउ, हितान गाँउ, सुनार

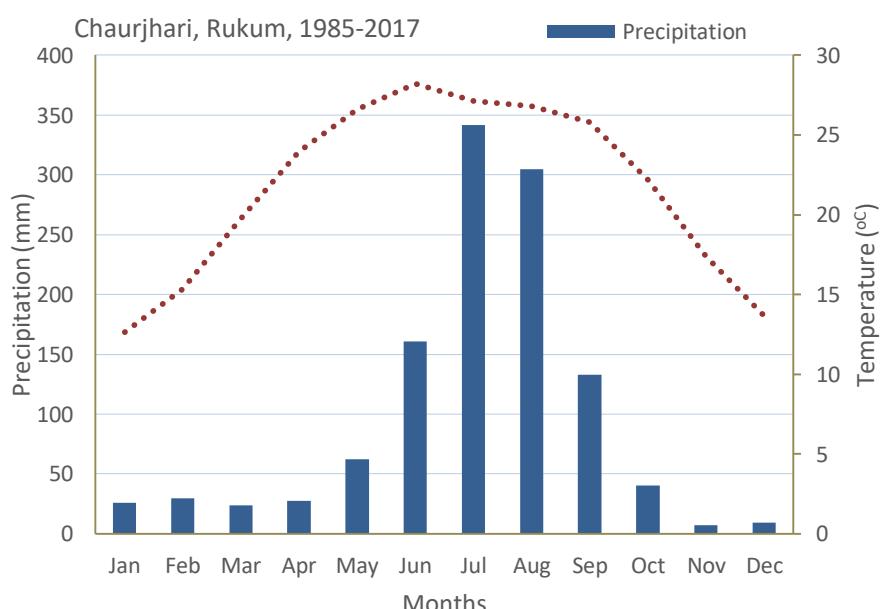
टोल २ मा रहेका वस्तीहरू : लाजे, कुस्तारा, इमिलेचौर

टोल ३ मा रहेका वस्तीहरू : रोकाय गाँउ, बटाला गाँउ, धिमल चौतारा

२.४ जलवायुको अवस्था

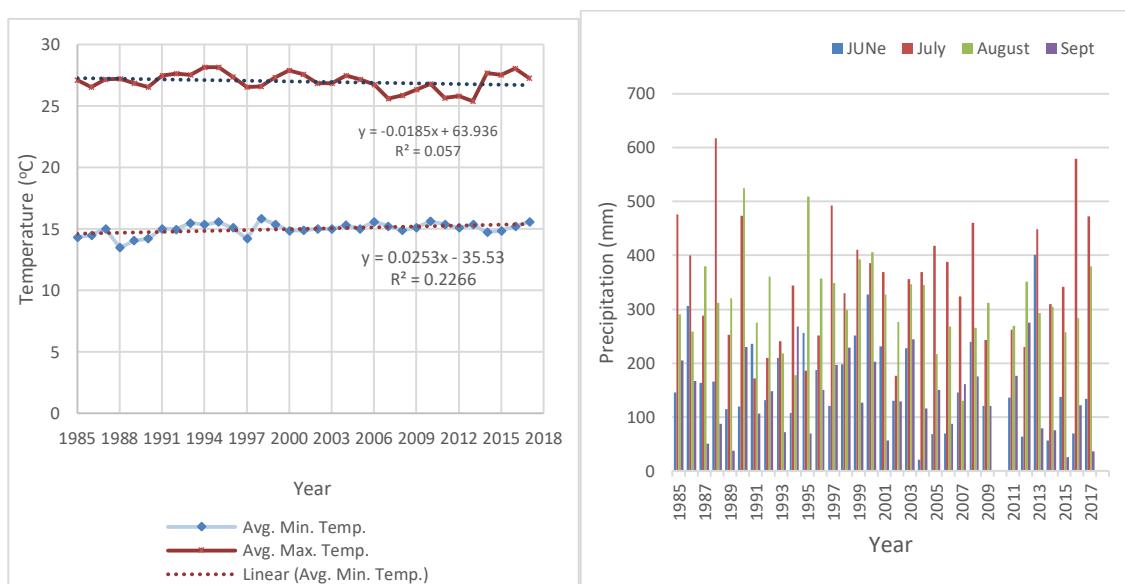
जलवायु परिवर्तनका दृष्टिकोणले जाजरकोट जिल्ला अति प्रभावित जिल्लाको रूपमा रहेको छ। जिल्ला स्तरीय छलफल तथा स्थानिय स्तरको छलफलका सहभागीहरूले पनि यहाँ जलवायुको प्रत्यक्ष असर परेका अनुभवहरु आदान प्रदान गरिए थियो। यस बडामा पनि जलवायु परिवर्तन प्रत्यक्ष रूपमा महसुस गरेको तथा यसबाट कृषि लगायत विभिन्न क्षेत्रहरुमा पारेको प्रभावहरुको अनुभव सहितका उदाहरणहरु बडास्तरका छलफलहरुमा पनि सरोकारवालाहरुले प्रस्तुत गरेका थिए भने स्थलगत अवलोकन तथा भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट लिइएका नक्शाहरुको विश्लेषणबाट जलवायुको प्रत्यक्ष असरहरु देखिएका छन्। जस्तो कि खेतमा सिंचाइ गर्ने खोलामा पछिल्ला वर्षहरुमा पानीको मात्रा घटेको वा सुकेकोले समयमा खेती गर्न कठिन भएको तथा असिनापानी पर्ने मात्रा र खेडेरीको अवस्था पनि बढेको पाइएको छ भने पानीका मुहानहरु उल्लेख्य रूपमा सुकेका छन्। स्थानीयस्तरमा भएका छलफल, सहभागितामूलक रूपमा तयार गरिएका मौसमी पात्रो तथा समयरेखाहरु मार्फत जलवायु परिवर्तन उल्लेख्य रूपमा भएको देखिएको छ।

यहाँको मात्र मौसमको तथ्यांक लिने स्टेसन नभएको तथा जाजरकोट जिल्लामा रहेका २ वटा स्टेसन पनि पानी/वर्षाको आयतनमात्र मापन गर्ने भएका कारण यस नगरपालिकाबाट नजिकैको स्टेसन (चौरझारी टार, रुकुम) को सन् १९८५ देखि २०१७ सम्मको तापक्रम तथा वर्षाको तथ्याङ्क विश्लेषण गरिएको छ। यस भेगमा मुख्य गरी जुलाई र अगष्टमा पानी पर्ने गरेको देखिन्छ भने जून देखि सेप्टेम्बरमा पर्ने पानीको मात्रा जम्मा वर्ष भरी पर्ने पानीको मात्राको ७०% जति हुने गरेको छ। यसैगरी तापक्रम मे-जून मा वर्षभरीकै उच्च हुने गरेको छ, जसले गर्दा खडेरी, डढेलो जस्ता प्राकृतिक प्रकोपहरुको जोखिम बढाउने देखिन्छ। यस क्षेत्रको वार्षिक औसत तापक्रम १५.०१ डिग्री देखि २८.६७ डिग्री सेन्टिग्रेड सम्म रहेको देखिन्छ। यसैगरी विगत ३० वर्षाको तथ्यांकलाई हेर्दा वार्षिक औसत रूपमा ११६५ मिलिमिटर पानी पर्ने गरेको पाइन्छ।

चित्र १ : भेरी नपा बडा नं. १३ को विगत ३० वर्षको जलवायु प्रवृत्ति

यस क्षेत्रको महिनाको अधिकतम तापक्रमको वृद्धिदर न्यूनतम तापक्रम वृद्धिदर भन्दा कम देखिन्छ । यसैगरी अधिकतमको विगतको १० वर्षमा देखिएको वृद्धिदर विगतको भन्दा तिब्र गतिमा बढेको देखिन्छ (उदाहरण: २०१३ मा २३.३६ डिग्री सेन्टिग्रेड देखिएको औषत अधिकतम तापक्रम २०१४ मा २७.६६ डिग्री सेन्टिग्रेड पुगेको देखिन्छ) । यसैगरी १९८८ सालमा वार्षिक न्यूनतम सबैभन्दा कम देखिन्छ, जुन वर्ष नोभेम्बर देखि मार्च सम्म मासिक औसत तापक्रम १० डिग्री सेन्टिग्रेड भन्दा कम मापन भएको थियो । वाढी, पहिरोहरुको प्रकोपको अवस्था अध्ययन गर्नको लागी पानी पर्ने समय जून देखि सेप्टेम्बर सम्मको मासिक वर्षाको अवस्थाको विश्लेषण गरिइको छ (२०१० को तथ्याङ्क नपाइएको) । वर्षाको मात्रामा प्रष्ट उतार चढाव देखिनुको साथै समग्रमा पानीको मात्रा कम हुँदै गएको देखिन्छ । वडा तथा टोलस्तरमा भएका सचेतना अभिवृद्धी तथा योजना तर्जुमा कार्यक्रमहरुका सहभागिहरुले पनि खडेरीका दिनहरु बढ्दै गएको तथा तापक्रम बढेको कुरा समयरेखा मार्फत व्यक्त गरेकोले वैज्ञानिक तथा सहभागितामुलक दुवै विधिबाट विश्लेषण गर्दा पनि जलवायु परिवर्तन क्रमशः भैरहेको छ ।

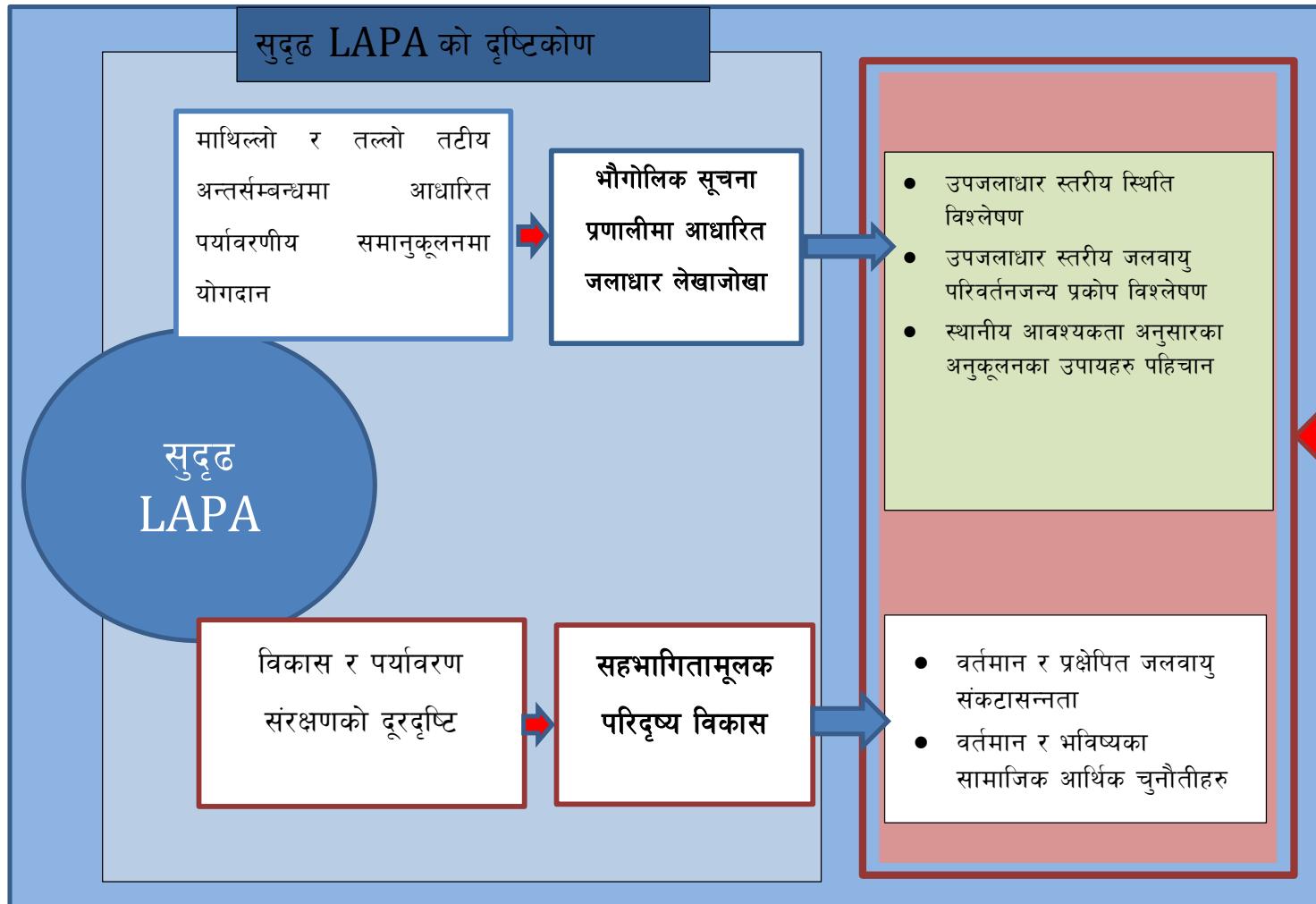
चित्र २ : भेरी नपा वडा नं. १३ को विगत ३० वर्षको तापक्रम वृद्धि तथा वर्षाको प्रवृत्ति

परिच्छेद ३ : स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना सुदृढीकरणका प्रयास तथा प्रकृयाहरु

हालसम्म नेपालमा स्थानीय निकायले तयार गरेका तथा कार्यान्वयन गर्ने स्थानीय अनुकूलन योजनाहरू स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना र जलवायु अनुकूलन कार्ययोजना कार्यान्वयन पुस्तिकाले निर्दिष्ट गरेका प्रक्रिया, विधि र औजारका आधारमा तयार पारिएका छन्। पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले पनि यहि विधि र औजारहरू प्रयोग गर्दै र अन्य वैज्ञानिक तथ्यलाई पनि आधार बनाई स्थानीय निकायलाई अनुकूलन योजना तयार गर्ने प्राविधिक सहजीकरण गरेको छ। वैज्ञानिक तथ्यहरूलाई अध्ययन गर्ने क्रममा उपजलाधार क्षेत्रमा जलवायु परिवर्तनबाट परेका असरहरूको अध्ययन गरी भौगोलिक सूचना प्रणालीको माध्यमबाट प्राप्त सूचनाहरूलाई विश्लेषण गरेर आएका नतीजाहरूलाई सहभागितात्मक परिदृश्य विकासको अवधारणामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाका चरण एक देखि चरण चार मा एकीकृत रूपमा प्रयोग गर्दै यो स्थानीय अनुकूलन योजना तयार गरिएको हो। भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट लिइएको विगत ३० वर्ष भन्दा बढिको भूउपयोग परिवर्तन, बाढीपहिरो, वन डँडेलो, भू-क्षय लगायतका आंकडाहरूको विश्लेषणले यस वडाको कुनकुन क्षेत्रमा के-कस्तो प्रभाव तथा जोखिम बढाएको छ भन्ने कुरामा समुदायको जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि गर्न थप मद्दत गरेको छ। समुदायले सहभागितात्मक तरिकाबाट विभिन्न विधि र औजारहरू प्रयोग गरी उपलब्ध सूचनाहरूको विश्लेषणबाट आएका नतीजाहरूलाई उपजलाधार क्षेत्रमा गरिएको वैज्ञानिक अध्ययनले थप पुष्टी गरेको छ।

यसरी मिश्रित प्रक्रिया अपनाउँदा जलवायु संकटासन्तता विश्लेषणमा ऊर्ध्वगामी (सहभागितात्मक) र अधोगामी (वैज्ञानिक तथ्य) का दुवै सिद्धान्तले जलवायु जोखिमको वास्तविक अवस्थाको चित्रण गर्दै जोखिम विशेषलाई सम्बोधन गर्ने अनुकूलन योजना तयारी गर्न सहयोग गरेको छ। यसरी स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना सुदृढीकरणका लागि दुईवटा नयाँ अवधारणाहरू अधि सारिएको छः पहिलो भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारित उपजलाधार क्षेत्रस्तरिय जलवायु प्रभाव तथा जोखिमको अवस्थ विश्लेषण र दोश्रो जलवायु अनुकूलन योजनाका लागि सहभागितात्मक परिदृश्य विकास सम्बन्धी अवधारणा।

दुवै अवधारणाहरूले एकीकृत रूपमा वर्तमान अवस्था र भविष्यमा पनि आउन सक्ने जलवायु विषमता लगायत जलवायु परिवर्तनका प्रतिकूल असरहरूको सहभागितात्मक तरिकाले विभिन्न परिदृश्यहरूको बारेमा परिकल्पना गर्दै उपजलाधारक्षेत्रको माथिल्लो तटीय र तल्लो तटीय क्षेत्रमा पर्न सक्ने जलवायुजन्य प्रकोपको पहिचान, नक्शाकंन तथा अन्तरसम्बन्ध र लेखाजोखा गर्न सहज गर्दछन्। यसैगरी यस अवधारणाको महत्वपूर्ण पक्ष भनेको जल, जमिन, जङ्गल, जनता र जीवजन्तुबीचको अन्तरसम्बन्ध सन्तुलित राख्न र प्राकृतिक स्रोतहरूको बुद्धिमत्तापूर्ण उपयोग गर्दै सरोकारवालाहरूको सहभागितामा विद्यमान जोखिमका सवादेनशीलता र भविष्यमा हुन सक्ने जोखिम/खतरालाई विचार गरेर अनुकूलनका नीतिगत उपायहरूको पहिचान तथा छनौट गरी एकीकृत रणनीतिको रूपमा विकासबाट जनताको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउनु, उपजलाधार स्रोतहरूको योजनाबद्ध संरक्षण र दिगो विकासमा टेवा पुऱ्याउनु हो (ASHA, २०१६)। यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गर्ने प्रयोग गरिएको विधिको संक्षिप्त रूप तलको चित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ।

LAPA प्रारूप

चरण १: जलवायु
परिवर्तन सचेतीकरण

चरण २:
संकटासन्नता एवं
अनुकूलन लेखाजोखा

चरण ३: अनुकूलन
उपायहरुको
प्राथमिकीकरण

चरण ४: अनुकूलन
योजना विकास

चरण ५ : स्थानीय
योजनामा LAPA
समायोजन

चरण ६ : LAPA
कार्यान्वयन

चरण ७ : LAPA
कार्यान्वयन अनुगमन
तथा मूल्यांकन

चित्र ३ : सुदृढ़ लापा तयारी प्रारूप

श्रोत: ASHA enhanced Manual 2016

LAPA Framework ले तय गरेका ७ वटा चरणहरू नै यस वडाको स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीको प्रक्रियामा कार्यान्वयन गरिएको छ। पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले माथिल्लो तटीय तथा तल्लो तटीय क्षेत्रमा जलवायु परिवर्तनका कारणले देखिएका प्रकोपहरूको पहिचान तथा संबोधन गरी पर्यावरणीय समानुकूलनमा योगदान गर्नका लागि भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारित उपजलाधार क्षेत्र अवधारणा तथा प्रकोपहरूको दीर्घकालीन व्यवस्थापनका लागि सहभागितामूलक परिदृष्टि विकासको अवधारणाको विकास गरी स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीका चरणहरूमा एकीकृत गरी कार्यान्वयन गरेको छ।

३.१ स्थानीय अनुकूलन योजना तयारीका चरणहरू

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना राष्ट्रिय संरचनाले तय गरेका प्रक्रिया तथा चरणहरूको आधारमा र अन्य वैज्ञानिक तथ्यलाई पनि आधार बनाएर स्थानीयस्तरमा सहभागितामूलक विधिहरूको प्रयोग गर्दै प्राप्त नतीजाहरूमा आधारिता रही यो कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको छ। यो कार्ययोजना तयार गर्दा विभिन्न चरणमा अपनाइएका विधिहरू तल उल्लेख गरिएको छ।

३.१.१ जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि

यस वडाको स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको तयारीको प्रक्रियामा स्थानीय अनुकूलन आयोजना राष्ट्रिय संरचनाले तय गरेका प्रक्रिया अनुसार जिल्ला तह देखी समुदाय स्तर सम्प विश्वव्यापी रूपमा भई रहेको जलवायु परिवर्तनको कारण र यसबाट परेको वा पर्न सक्ने असर प्रभाव तथा अनुकूलनको आवश्यकता सन्दर्भमा अभिमुखीकरण गरिएको थियो। यो अवस्थामा यस जलाधार क्षेत्रका वडाहरू विचमा अन्तर तटिय सम्बन्धको लेखाजोखा गरेर प्रकोपका असरहरू, अनुकूलनका उपायहरू, प्राकृतिक श्रोतको उपलब्धता तथा बाँडफाडका बारेमा छलफल गरि योजना तर्जुमा गरिएको छ। यो कार्ययोजना तयारीको प्रक्रियामा जलवायु परिवर्तनबाट परेका असरहरूको अध्ययन, भौगोलिक सुचना प्रणालीको माध्यमबाट प्राप्त सुचनाहरूलाई विश्लेषण गरेर आएका नतीजाहरूलाई सहभागितात्मक परिदृष्टि विकासको अवधारणामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाका चरण १ देखि ४ मा एकीकृत प्रयोग गरिएको छ। भौगोलिक सुचना प्रणालीबाट लिईएको विगत ३० वर्ष भन्दा वढिका आँकडाहरूको विश्लेषणले यस वडाको कुनकुन क्षेत्रमा के कस्तो प्रभाव तथा जोखिम वढाएको छ, भन्ने कुराले समुदायलाई जलवायु परिवर्तन सम्बन्ध सचेतना अभिवृद्धि गर्न थप मदत गरेको छ।

जलवायु परिवर्तन तथा यसका असरहरूबाटे स्थानीय स्तरमा जानकारी हुनु अति नै आवश्यक भएपनि यहाँका मानिसहरूमा यस अघि त्यस्ता सचेतना कार्यक्रमहरू पर्याप्त मात्रामा नभए पनि यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीका क्रममा यस वडामा जलवायु परिवर्तनबाटे केहि मानिसहरूमा थोरबहुत जानकारी रहेको पाइएको छ। यद्यपि यो योजना तर्जुमा कार्यमा अधिकांश सहभागिहरूले यसका कारणहरू तथा बँच्ने उपायहरूबाटे अति कम सुचनाहरू पाएको देखिएको छ। यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी प्रक्रियामा जनचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रमबाट वडास्तरीय सचेतना तथा योजना तर्जुमा र अन्त्यमा सञ्चालन भएको प्रकोपहरूको विश्लेषण तथा हरेक वडाहरूबाट आएका अनुकूलन योजनाहरूको छलफल तथा अनुमोदनको प्रक्रियामा जलवायु परिवर्तनका असर तथा प्रभावहरू, यसबाट बँच्नको लागि आवस्यक योजना तथा सजगताहरूको बारेमा विस्तृतमा जानकारी भएको

छ । जसले गर्दा आगामी दिनहरूमा अनुकूलनका लागि स्थानीयस्तरमा पनि प्रभावकारी रूपमा आवस्यक क्रियाकलापहरू सञ्चालन हुनसक्ने अवस्थाको सिर्जना भएको छ ।

यस वडाको अनुकूलन योजना तयारी गर्दा हालको वडा स्तरीय सचेतना अभिवृद्धि तथा योजना तर्जुमा गोष्ठी, साविक वडामा आधारित रही टोल स्तरीय सचेतना तथा योजना तर्जुमा गोष्ठि तथा हालको वडा स्तरीय योजना तयारी गोष्ठीमा कुल ११३ पुरुष तथा ५९ महिला गरी जम्मा १७२ जनाको सहभागीता रहेको थियो । यो उपस्थितीमा ३३ जना दलित र १३९ जना बाउन/क्षेत्री/ठकुरी रहेका थिए । सहभागिहरूको संक्षिप्त विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १८ : भेरी नपा वडा नं. १३ को स्थानिय अनुकूलन योजना तर्जुमाको क्रममा संलग्न सहभागीहरू

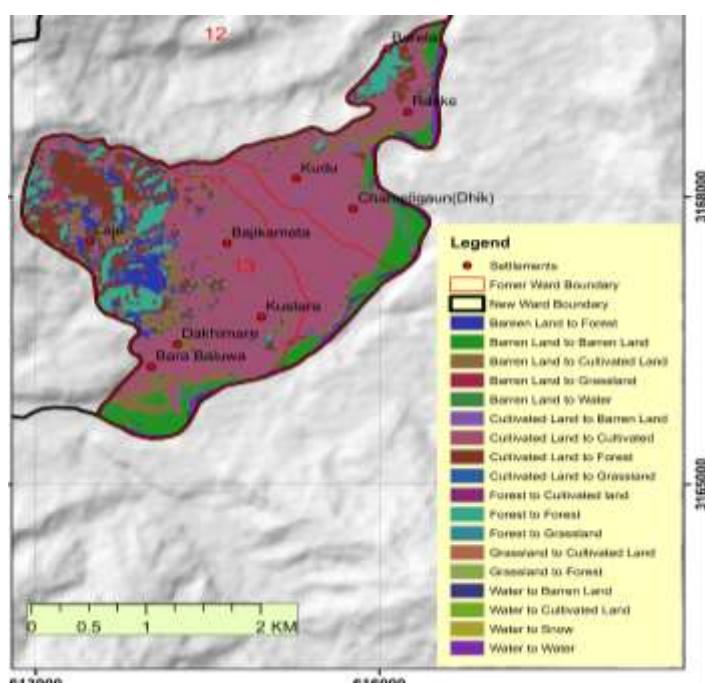
योजना तर्जुमा स्थान	टोलहरू	पुरुष	महिला	जम्मा	दलित	बा.क्षे.ठ.
वडा स्तरीय सचेतना तथा योजना तर्जुमा गोष्ठि		१९	७	२६	६	२०
वडा स्तरीय योजना तयारी गोष्ठि		२४	१५	३९	६	३३
साविक वडा स्तरीय सचेतना तथा योजना तर्जुमा गोष्ठि	१	२२	२३	४५	५	४०
	२	२०	४	२४	२	२२
	३	२८	१०	३८	१४	२४
जम्मा		११३	५९	१७२	३३	१३९

३.१.२ जलवायु संकटासन्नता लेखाजोखा तथा अनुकूलन योजना तर्जुमा

यो योजना तयार गर्दा सङ्कटासन्नता तथा अनुकूलन क्षमता लेखाजोखाका लागि जलवायुका प्रकोपहरूबाट सङ्कटासन्न वडा र वडाभित्रका सङ्कटासन्न समुदाय, घरघुरी र व्यक्ति पहिचान गर्न, जलवायु परिवर्तनका प्रमुख असर तथा क्षेत्रहरूको विश्लेषण गर्न भौगोलिक सुचना प्रणाली तथा सहभागितामूलक परिदृश्य विकासको समेत प्रयोग गरी सहभागितामूलक विधिहरू प्रयोग गरिएको छ ।

यो प्रक्रिया मार्फत वर्तमान तथा भावी जलवायु सङ्कटासन्नतालाई न्यूनीकरण गर्न सहयोग पुग्ने खालका अनुकूलनका अभ्यास तथा अनुकूलन क्रियाकलापहरू र स्रोतको पहिचान गर्न एवं तिनको प्रभावकारी ढङ्गले परिचालन गर्न सहज बनाउनको लागि तल उल्लेखित प्रक्रियाहरू पुरा गरी यो योजना तयार गरिएको छ ।

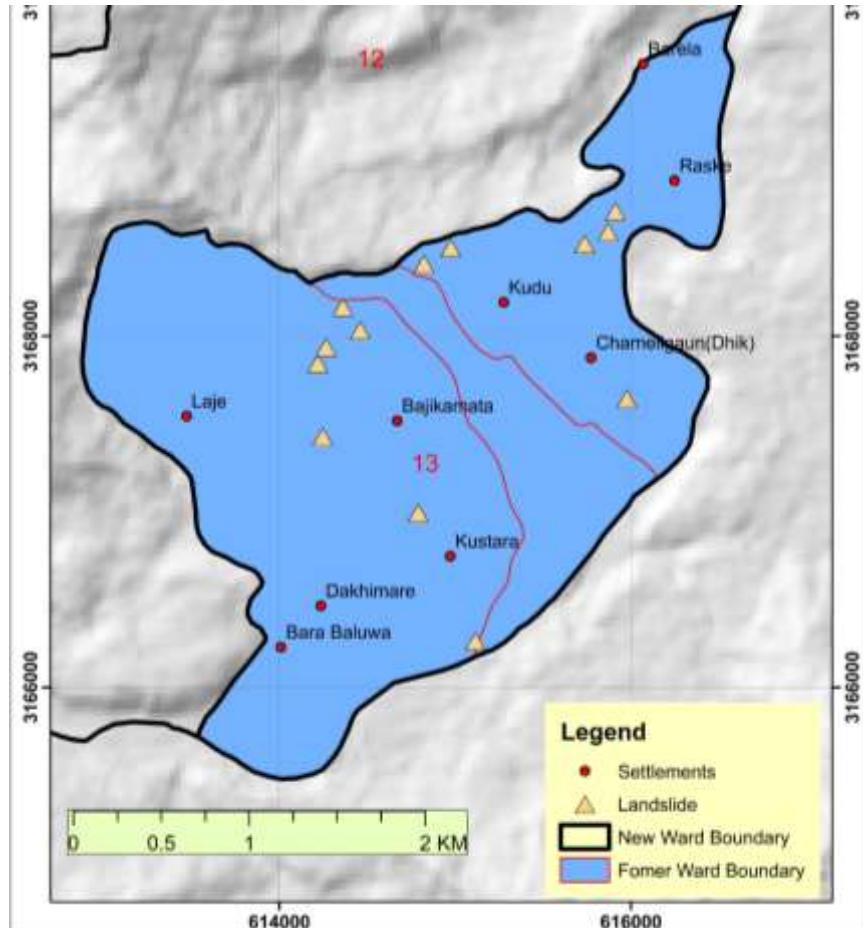
प्रस्तुत गरिएको नक्सामा भेरी नगरपालिकाको १३ नम्बर वडामा विगत २३ वर्ष (१९९५ देखि २०१८) मा भू-उपयोग परिवर्तनको अवस्था देखाइएको छ । जस अनुसार यस वडाको उत्तर-दक्षिणी भागको राक्से भन्ने ठाउँ, पूर्वीय भाग बरेलामा र दक्षिणी-पश्चिमी लगायत

नक्सा ७ : भेरी नपा वडा नं. १३ को वन विनाशको अवस्था

बजिकमाटाको पश्चिमी भागमा पहिले वन क्षेत्र रहेको स्थानमा परिवर्तन देखिएको छ । यसरी पहिला वन भएको स्थानमा हाल खेति गरिरहेको अथवा हाल घाँसैमैदानमा परिवर्तन भएको देखिन्छ । समुदायस्तरका छलफल गर्दा प्रमुख रूपमा आगलागि, जनसंख्याको बढ्दि, जलवायुका असर, घाँस दाउराको बढ्दो माग र अतिक्रमण आदि वन विनासका प्रमुख कारणहरूको रूपमा रहेका छन् । बाक्लो वस्ती तथा खेतवारीसँग सिमाना जोडिएको ठाँउहरूमा वनको बढि नोक्सान भएको देखिएको छ ।

भौगोलिक नक्शाको अध्ययन गर्दा यस वडामा केहि ठूला पहिरोहरू देखिन्छन् । भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट प्राप्त नक्शाहरूको विश्लेषण तथा स्थानीय छलफलहरूबाट यस वडाको राक्सेको दक्षिण-पश्चिम भागमा, कुदु, बजिकमाटा र कुस्ताराको उत्तर-पश्चिम भेग तर्फ पहिरो गएको देखिन्छ । त्यस्तै कुस्ताराको दक्षिणी र चामेलीगाँउको दक्षिण-पूर्वी भागमा पनि पहिरो गएको देखिन्छ । स्थानीय स्तरमा भएका छलफलहरूमा यहाँका वडाहरूमा पछिल्ला वर्षहरूमा कुनै न कुनै प्रकारको पहिरोको जोखिम देखिएकोले स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीको प्रक्रियामा धेरै योजनाहरू पहिरो रोकथामको लागि तयार गारिएका छन् ।

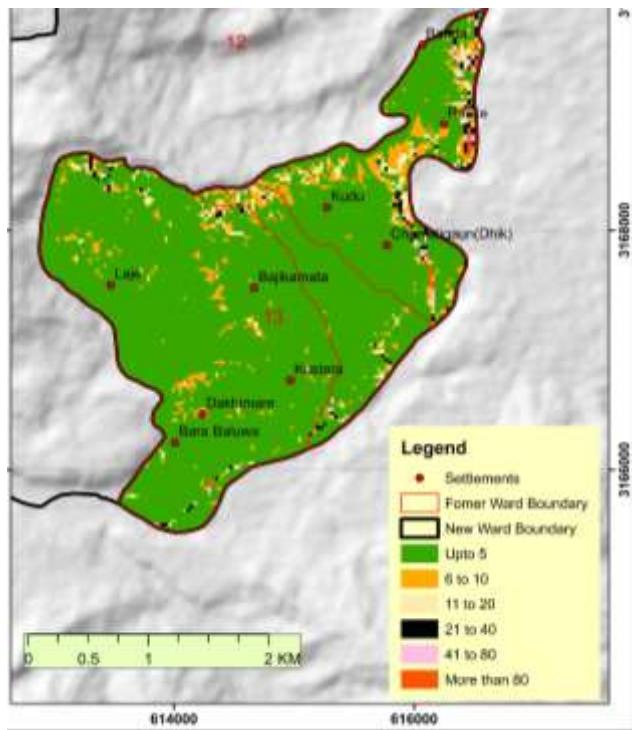

नक्सा ८ : भेरी नपा वडा नं. १३ को पहिरोको अवस्था

लामो समयदेखि रहेको यस वडाको सबैभन्दा ठूलो प्रकोप खडेरी हो । यस वडाको प्राय सबै टोलहरूमा खडेरीको असर रहेको छ । खडेरीका कारण पानीको मुहानहरू सुक्ने, पानी कम हुने जसले गर्दा बाली उत्पादनमा कमी र रोगव्याधीको प्रकोप खडेरीसँगै बढेको देखिन्छ । स्थलगत छलफलहरूका आधारमा यस वडाको सबै टोलहरूमा खडेरीका कारण हिउदेवाली पानी पर्ने आसामा लगाउने गरे पनि उत्पादन अति नै कम हुने गरेको देखिन्छ । यस वडाका अधिकांश खेतीयोग्य जमिन पानीको अभावको कारण हिउदको समयमा बाँझो रहेको देखिन्छ ।

यस वडामा भूउपयोगको वर्गिकरण अनुसार भूमिको प्रयोग गर्न सकिरहेको अवस्था देखिदैन जसको मुल कारण यहाँका प्रायः सबै मानिसहरू पराम्परागत निर्बाहमुखी कृषि प्रणालीमा आश्रित रहनु हो । ३० देखि ६० डिग्री भिरालो

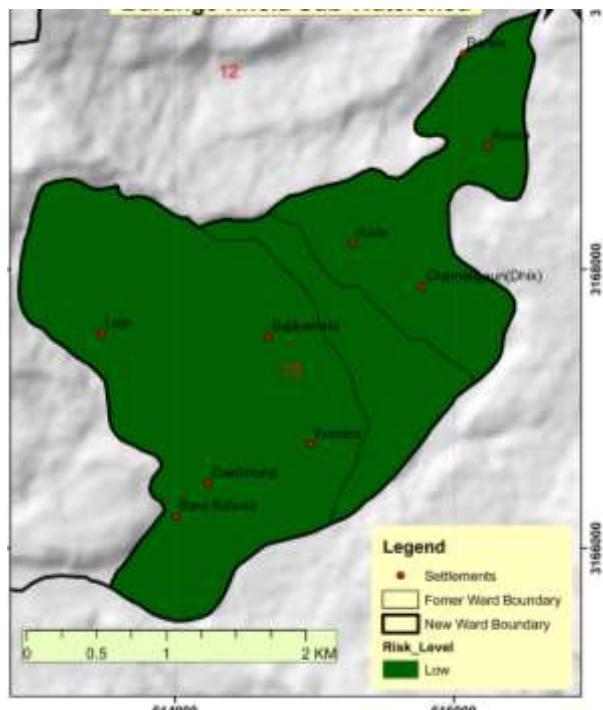
जमिन खनजोत गरेर गर्ने कृषि प्रणालीको लागि उपयुक्त नभएपनि यहाँका साविकका प्राय सबै वडाहरूमा यस्तो भिरालो जमिनमा पनि खेती गर्ने प्रचलन रहेको देखिन्छ । जसका कारण भू-क्षय, पहिरो आदि जस्ता प्रकोपहरूको असर भनै बढने देखिन्छ ।

नक्सा ९ : भेरी नपा वडा नं. १३ को भूक्षयको अवस्था

भौगोलिक सुचना प्रणालीबाट प्राप्त तत्थाङ्को विष्लेशणका आधारमा यो वडा आगलागीका दृष्टिकोणले धेरै समस्यामा परेको देखिदैन । तर आगलागीका कारण मानव वस्ती समेत प्रभावित भएको जानकारी स्थलगत छलफलबाट थाहा भएको छ । सामान्यतया आगलागी मानव सिंजित हुने गर्दछ भने यसका साथै जलवायु परिवर्तनका कारण सुख्खा बढनाले आगलागी आउदा दिनमा एक प्रमुख प्रकोपको रूपका आउने सम्भावना देखिन्छ । आगलागी लागेको खण्डमा वनका सम्पूर्ण उपभोक्ताहरु गई निभाउने गरिएको छ । यस वडामा आगलागीको जोखिमको अवस्थालाई सँगैको नक्सामा देखाइएको छ ।

साधारणतया भू-क्षय एक प्रकारको संबेदनशिल प्रकोप हो र यो वडामा यो ठुलो चुनौतीको रूपमा देखिएको छ । यस वडामा वन क्षेत्र, वस्ती र खेतीयोग्य जमिन भएको ठाउँमा भू-क्षयको प्रभाव देखिन्छ । मुख्यतया बारा बालुवा, कुस्तारा, चामेलीगाँउ, राक्से, बरेलाको पूर्वीय-दक्षिणी भेगमा, उत्तरी भेगमा पर्ने लाजे र बजिकमाटा र कुदुको पूर्वीय भागमा भू-क्षयको प्रभाव धेरै देखिन्छ । यस वडाको अधिकांश ठाउँमा प्रति वर्ष ५ टन प्रति हेक्टर भन्दा कम भू-क्षय हुने गरेको देखिन्छ जुन न्यून हो । प्रति वर्ष ८० टन प्रति हेक्टर भन्दा बढी भू-क्षय चामेलीगाँउ र राक्सेको आसपासमा देखिन्छ ।

नक्सा १० : भेरी नपा वडा नं. १३ को आगलागीको अवस्था

३.१.२.१ मौसमी पात्रो

स्थानीयस्तरमा जलवायु परिवर्तनले पारेको असर यकीन गर्न यो विधि प्रयोग गरिएको छ। यस विधिको प्रयोगमा योजना तर्जुमा गोष्ठीमा उपस्थित समुदायका ज्येष्ठ नागरिक, बुद्धिजीवीहरूको भूमिका उल्लेख्य रहेको थियो। यसका साथसाथै स्थानीय किसानहरूलाई जलवायु परिवर्तनसंग अनुकूलन हुने गरी कृषि प्रणालीमा गरिएका फरकपनको बारेमा समेत जानकारी गराइएको थियो। यस बडाका विभिन्न ठाँउहरूमा गरिएको छलफल अनुसार पछिल्लो ३०-४० वर्षको अन्तरालमा मौसममा देखिएका परिवर्तन तथा बालीक्रम भएको फरक माथिको तालिका बमोजिम रहेको छ।

तालिका १९ : भेरी नपा वडा नं. १३ को सहभागितमूलक मौसमी पात्रो

सम्मुखताको क्षेत्र	सूचकहरु	समय	बैशाख	जेष्ठ	असार	श्रावण		भाद्र	असोज	कार्तिक	मंसिर	पौष	माघ	फाल्गुण	चैत्र	समयमादेखिएको परिवर्तन घटबढ़
वर्षा तथा यसको स्वरूप	मनसुन वर्षा	अहिले														२ महिनाले घटेको
		पहिले														
	हिउँदे वर्षा	अहिले														२ महिनाले घटेको। अहिले हिउँदे वर्षा फाटफुट मात्र हुने गरेको
		पहिले														
	तुषारो	अहिले														२ महिनाले बढेको
		पहिले														
	तापक्रम	गर्मिका दिनहरु	अहिले													२.५ महिनाले बढेको
		पहिले														
विरुवाको व्यवहार	फुल लाग्ने समय	अहिले														१ महिना अघि सरेको
		पहिले														
	फल लाग्ने समय	अहिले														१ महिना अघि सरेको
		पहिले														
प्रकोपको स्वरूप	खेडेरी	अहिले														१ महिनाले घटेको
		पहिले														
	पहिरो	अहिले														१ महिनाल घटेको
		पहिले														
जिविकोपार्जनका क्रियाकलाप	स्थानिय धान छर्ने	अहिले														१ महिनाले अघि सरेको
		पहिले														
	धान काट्ने	अहिले														परिवर्तन नभएको
		पहिले														
मौतिक श्रोतको जानकारी	पानिको मुल फुट्ने	अहिल														मुहान कम फुट्ने
		पहिले														

३.१.२.२ ऐतिहासिक समय रेखा

यस क्षेत्रभित्र विगत २०२२ सालदेखि हाल सम्म भएको जलवायुजन्य प्रकोप लगायत प्राकृतिक प्रकोपहरूको निरन्तरता तथा उक्त प्रकोपहरूसंग अनुकूलित हुन गरिएका प्रयासहरूको लेखाजोखा र विश्लेषण गरी भविष्यमा दोहोरिन सक्ने अथवा जोखिमको रूपमा पटक-पटक आउन सक्ने सम्भावना भएका प्रकोपहरूको आँकलन गरिएको छ । ऐतिहासिक समय रेखा विश्लेषण गर्दा खडेरी, नदी कटान, मानव रोग, वालीरोग, पशुरोग, पहिरो, भूक्षय, मिचाहाभार र आगलागीका कारण समुदायको जीविकोपार्जनमा प्रत्येक तथा अप्रत्यक्ष असर गरेको पाइएको छ । जलवायुजन्य प्रकोपको कारणले मानिस, कृषिबाली र पशुप्रकैहरूमा विभिन्न रोगहरूको प्रकोप बढ्नुको साथै खडेरीले यस क्षेत्रमा क्रमशः सताएको पाइएको छ । यस्ता असरहरूबाट बच्नको लागि स्थानीय स्तरमा एकल तथा सामुहिक रूपमा केहि प्रयासहरू गरिएको छ, यद्यपि यस्ता समस्यासंग दीर्घकालीन रूपमा अनुकूलित हुने प्रकारका उपायहरूको योजनाबद्ध रूपमा तयारी तथा कार्यान्वयन गरिनु आवश्यक देखिन्दछ ।

तालिका २० : भेरी नपा वडा नं. १३ को सहभागितामुलक समयरेखा

सिनं	प्रकोप	स्थान	वर्ष	बारम्बारता	असर तथा प्रभावहरू	क्षतिको तह	समुदायले गरेको अनुकूलन को प्रयास	भविष्यमा पर्न सक्ने असर
टोल नं १								
१	पहिरो	पाताहाल्ला, खर्के, काभ्राखोला	२०६०	निरन्तर	३० देखि ४० रोपनी जग्गा नष्ट	४	सार्थक प्रयास नभएको	१०० घरमा असर र जोखिम, खेतियोग्य जग्गा नष्ट
२	नदी कटान	कुन्तिखोला, काभ्राखोला, खर्के खोला	२०६०	निरन्तर	४ देखि ५ रोपनी खेतियोग्य जग्गा नष्ट, पानीको मुहान बगाएको	३	सार्थक प्रयास नभएको	खेतियोग्य जग्गा थप नष्ट हुनसक्ने
३	खडेरी	वडाभरी	२०२४	२०२९, २०३८, २०४६ देखि निरन्तर	उत्पादनमा ह्रास	४	सार्थक प्रयास नभएको	उत्पादनमा कमी भई भोकमारी फैलने
४	भूक्षय	वडाभरी	२०६०	निरन्तर	उत्पादनमा ह्रासे	२	सार्थक प्रयास नभएको	उत्पादनमा कमि भै भोकमारी हुन सक्ने
५	आगलागी	वडाभरी	२०७२	निरन्तर	वस्ति सम्ममा असर, वनजंगलमा क्षति	२	सार्थक प्रयास नभएको	वन्यजन्तु तथा वनको हैसियतमा ह्रास
६	वालीरोग	वडाभरी	२०६२	निरन्तर	उत्पादनमा ह्रास	३	सार्थक प्रयास नभएको	भोकमारी, महामारी हुने
७	पशुरोग	वडाभरी	२०४६	निरन्तर	पशुजन्य उत्पादनमा कमी	३	घरेलु उपचार गरेको	पशुपालनमा कमी आउने
८	मिचाहाभार	वडाभरी	२०३५	निरन्तर	वनको हैसियतमा ह्रास, घाँस दाउरामा ह्रास	३	उखलेर फालेको	उत्पादन थप घट्न सक्ने
९	मानव रोग	वडाभरी	२०४६	निरन्तर	स्वास्थ्यमा प्रतिकूल असर	२	सार्थक प्रयास नभएको	महामारी हुने
टोल नं २								

सिनं	प्रक्रेप	स्थान	वर्ष	बारम्बारता	असर तथा प्रभावहरु	क्षतिको तह	समुदायले गरेको अनुकूलन को प्रयास	भविष्यमा पर्न सक्ने असर
१	पहिरो	कछखोर	२०३५	निरन्तर	सडकमा क्षति, १५ देखि २० रोपनी जग्गा नष्ट	४	तारजाली लगाएको तर अपर्याप्त	५-७ घरको वस्ति उठन सक्ने
		खहरेखोला	२०२२	निरन्तर	३० देखि ३५ रोपनी वनक्षेत्रलाई असर	१	तारजाली लगाएको तर अपर्याप्त	वनक्षेत्र तथा वन्यजन्तुमा हास
		बरापाखा	२०२३	निरन्तर	२० रोपनी जग्गामा असर	३	खेतियोग्य जग्गा नष्ट	खेतियोग्य जग्गा नष्ट
२	नदी कटान	खर्के खोला	२०१७	निरन्तर	वस्ति जोखिममा, करिब १०० जग्गामा क्षति	४	तारजाली लगाएको तर बगाएको	१ वस्ति उठन सक्ने
		टापु खोला	२०६०	निरन्तर	१७ रोपनी खेतियोग्य जग्गा नष्ट	२	तारजाली लगाएको तर बगाएको	२०-२१ रोपनी जग्गा जोखिममा
३	खडेरी	बडाभरी	२०५०	निरन्तर	उत्पादनमा हास	३	सार्थक प्रयास नभएको	भोकमारी, महामारी हुने
४	भुक्ष्य	बडाभरी	२०५०	निरन्तर	खेतियोग्य जग्गामा असर, खाद्यान्त उत्पादनमा हास	४	सार्थक प्रयास नभएको	खेतियोग्य जग्गामा असर, भोकमारी
५	वालीरोग	बडाभरी	२०५०	निरन्तर	खाद्यान्त उत्पादनमा असर, आलु खेति गर्न बन्द भएको	४	सार्थक प्रयास नभएको	उत्पादन थप हास
६	पशुरोग	बडाभरी	२०६५	निरन्तर	पशुजन्य उत्पादनमा कमी	३	घरेलु उपचार गरेको	महामारी हुने, आय आर्जनमा कमी
७	मानव रोग	बडाभरी	२०७०	निरन्तर	२० देखि ३० जनाको मानविय क्षति	२	सार्थक प्रयास नभएको	मानव स्वास्थ्यमा थप असर
८	मिचाहाभार	बडाभरी	२०७०	निरन्तर	वनको हैसियतमा हास, घाँस दाउरामा हास	३	उखलेर फालेको	अतिक्रमण बढ्ने

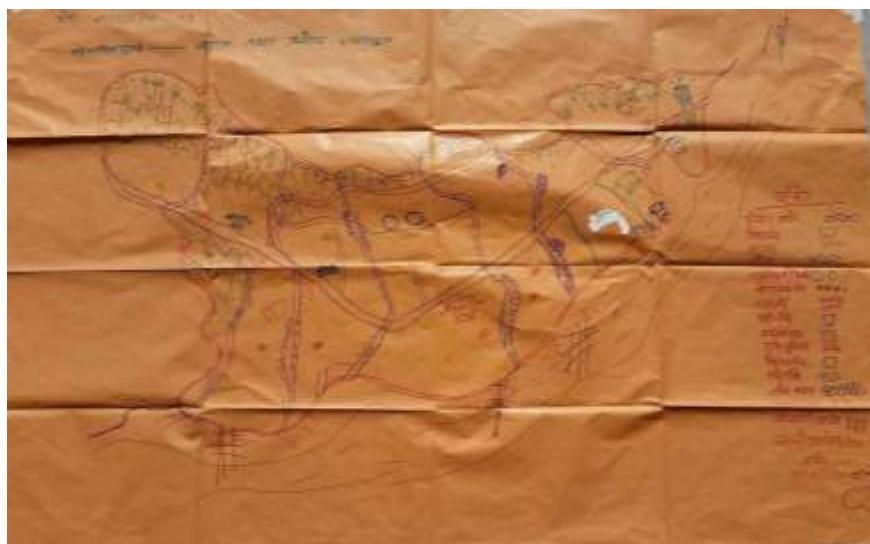
टोल नं ३

१	नदी कटान	सिमा	२०७२	निरन्तर	२ विधा जग्गा कटान गरेको, १४ घरधुरीलाई असर	४	सार्थक प्रयास नभएको	जग्गा पुरा नदिमा परिणत भएको
		झिम्ले चौर	२०५५	निरन्तर	३५ घरधुरीको जग्गालाई असर	३	तारजाली लगाएको तर अपर्याप्त	अझै असर गर्न सक्ने
		चाउरे खोला	२०७०	निरन्तर	२ रोपनी जग्गा काटेको	३	सार्थक प्रयास नभएको	खेतियोग्य जग्गा नष्ट गर्न सक्ने
२	मानव रोग	बडाभरी	२०६६	निरन्तर	भाडापाखालाका कारण १२ जनाको मृत्यु,	२	स्थानिय स्वास्थ चौकीमा जाने गरेको तर सेवा अपर्याप्त	महामारी हुने
३	पशुरोग	बडाभरी	२०७५	बारम्बार	भ्यागुते रोगे, गला सुनिने, मुख पाक्ने हुँदा बाखा मर्ने गरेको, २०० कुखुरा मरेको, ५-७ वटा गाई भैसी मरेको	४	घरेलु उपचार गरेको	माहामारी हुने

सिनं	प्रकोप	स्थान	वर्ष	बारम्बारता	असर तथा प्रभावहरु	क्षतिको तह	समुदायले गरेको अनुकूलन को प्रयास	भविष्यमा पर्न सक्ने असर
४	खडेरी	बडाभरी	२०७०	निरन्तर	खानेपानीको समस्या, खोलाहरु सुक्न थालेको	४	सार्थक प्रयास नभएको	खानेपानिको समस्या बढ्न सक्ने
५	वालीरोग	बडाभरी	२०६५	निरन्तर	उत्पादनमा कमि, मकै वाली नष्ट	३	सार्थक प्रयास नभएको	उत्पादन थप हास

३.१.२.३ स्रोत तथा प्रकोपको नक्साङ्कन तथा पुष्ट्याइ

स्रोत तथा प्रकोपहरुको
नक्साङ्कन गर्नका लागि
हरेक टोलका सहभागिको
उपस्थितीमा यस वडाको
सामाजिक नक्शा तयार
गरी यस वडामा भएका
श्रोतहरुको पहिचान
गरिएको थियो । यस
वडामा ३ वटा सामुदायिक
बन रहेको छन् । प्रकोपमा
पहिरो लामो समयदेखि

नक्शा ११ : भेरी नपा वडा नं १३ को सहभागितामूलक श्रोत तथा प्रकोप नक्शा
निरन्तर रूपमा गढ़रहेको छ भने प्रायः सबै टोलहरुमा पहिरोको असर देखिएको छ । नदी कटानले कृषि तथा भौतिक
पूर्वाधारमा प्रभाव पारेको छ । भिरालो जमिनमा गङ्गा सुधार नगरी खेती गर्ने गरिएकोले भूक्षय पनि एक मुख्य
प्रकोपको रूपमा देखिन्छ ।

३.१.२.४ संकटासन्न घरधुरी तथा वर्ग पहिचान

स्थानीय अनुकूलन योजना तर्जुमाको प्रमुख उद्देश्य जलवायु परिवर्तनका कारण संकटासन्नता बढेका घरधुरी तथा
समुदायको पहिचान गरि अनुकूलनका कार्यक्रमहरू तय गर्नु हो । यस वडाका अति उच्च, उच्च, मध्यम तथा न्यून
संकटासन्नता भएका घरधुरीको पहिचान गर्नको लागि सबै टोलका टोल स्तरिय सचेतना तथा योजना तर्जुमा
गोष्ठीमा हरेक वडा प्रतिनिधी, अगुवा नागरिक, शिक्षक तथा सा.व.उ.सका प्रतिनिधीहरूकोलाई संकटासन्न घरधुरी
भनेको के हो, यि घरधुरीहरू किन छान्ने आदि बारेमा प्रष्ट पार्न सामुहिक छलफल गरिएको थियो । सबैले यो
कार्यको उद्देश्यवारे प्रष्ट भएपछि घरधुरी छनौट गर्ने तरिकाबारे छलफल भएको थियो ।

त्यस पश्चात यस वडाका प्रत्येक टोलमा मेटाकार्डको प्रयोग गरी घरधुरीको संकटासन्न अवस्था पत्ता लगाउनको
लागि समूहगत छलफल गरिएको थियो । यहाँका सम्पुर्ण ४४४ घरधुरीहरूको संकटासन्नताको अवस्था पहिचान
गर्नको लागि प्रमुख रूपमा तीन वटा अवस्थाहरूको विश्लेषण गरिएको छ । १. आर्थिक अवस्था: यस अन्तर्गत आफ्नो
उत्पादनबाट उक्त घर परिवारलाई वर्षभरिमा कर्ति महिना खान पुग्छ, पशुपंक्षीको संख्या, रोजगारी र व्यापारको
अवस्थाको विश्लेषण गरिएको छ । जस अनुसार जम्मा तीन महिनामात्र खान पुग्ने घरधुरी बढि संकटासन्न वर्गमा
पर्न जान्छ भने बाहै महिना खान पुग्ने घरधुरी कम संकटासन्न वर्गमा पर्दछ । २. सम्पत्तिका श्रोत मार्थिको पहुँच
तथा नियन्त्रण: यस अन्तर्गत मानिसको जिविकोपार्जनको लागि महत्वपूर्ण मानिएका पाँच प्रकारका सम्पत्तिहरू (भौतिक,
आर्थिक, सामाजिक, प्राकृतिक तथा मानविय) को अवस्थाको बारेमा विश्लेषण गरिएको छ । जस अनुसार
जोसँग कम सम्पति छ ऊ वढि संकटासन्न हुन्छ भने सम्पत्तिको अवस्था मजबुत हुने घरधुरीको संकटासन्नता कम

हुन्छ । ३. त्यसै गरि हरेक घरधुरीको जलवायु परिवर्तनबाट सिर्जित समस्या तथा प्रकोपमा सम्मुखता (Exposure), संवेदनशीलता (Sensitivity) र अनुकूलन क्षमता (Adaptive Capacity) को आधारमा जोखिम (Risk) को अवस्था विश्लेषण गरिएको छ । जसको जोखिम बढि हुन्छ, उ बढि संकटासन्न वर्गमा पर्दछ । तलको तालिकामा यी आधारहरू अनुसार जोखिमहरूको अवस्था विश्लेषण गरी अति उच्च, उच्च, मध्यम तथा न्युन जोखिम भएका घरधुरीहरूको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २१ : भेरी नपा वडा नं. १३ को जलवायुजन्य जोखिमको आधारमा घरधुरीहरूको टोलगत स्तरीकरण

क्र. स.	टोलहरू	संकटासन्न परिवार				जम्मा घरधुरी
		न्युन (V1)	मध्यम (V2)	उच्च (V3)	अति उच्च (V4)	
१	१	३	२७	१२७	३३	१९०
२	२	०	२८	८१	३७	१४६
३	३	०	०	५२	५६	१०८
जम्मा		३	५५	२६०	१२६	४४४

जलवायूजन्य जोखिमको आधारमा यस वडाका १२६ घरधुरी (२८.३८ प्रतिशत) अति उच्च जोखिममा, २६० घरधुरी (५८.५६ प्रतिशत) उच्च जोखिममा तथा ५५ घरधुरी (१२.३९ प्रतिशत) मध्यम प्रकारको जोखिममा रहेको देखिएको छ भने ३ घरधुरी (०.६८ प्रतिशत घरधुरीहरू) मात्र जलवायूजन्य जोखिमको कम मात्र असर पर्ने घरधुरीको रूपमा पहिचान भएका छन् । यसरी हेर्दा यस वडाका सबै घरधुरीहरू कुनै न कुनै प्रकारको जोखिममा रहेका देखिन्छन् ।

३.१.२.५ वडास्तरीय जलवायु संकटासन्नता लेखाजोखा

समुदाय स्तरमा भएका छलफल, मौसमी मात्रो, ऐतिहासिक समय रेखा, प्रकोप स्तरीकरण, जीविकोपार्जनका सम्पत्तिहरूको विश्लेषण, समुदायले हाल अवलम्बन गरिरहेका अनुकूलनका प्रयासहरूको प्रभावकारिता तथा दीगोपना, स्थानीय समुदायको अनुकूलन क्षमता र स्थलगत अवलोकन एवं स्थानीय जनप्रतिनिधि र बुद्धिजीविहरुसँगको अन्तरकियको आधारमा यस वडामा पर्ने टोलहरू १, २ र ३ को संकटासन्नता लेखाजोखा गरी प्राथमिकीकरण गरिएको छ । जस अनुसार टोल १ उच्च जोखिममा रहेको छ भने टोल २ र ३ उस्तै प्रकारको जोखिममा रहेका छन् ।

तालिका २२ : भेरी नपा वडा नं. १३ को प्रकोप संकटासन्नता टोल स्तरीकरण

टोल	१	२	३
१	X	१	१
२	X	X	२
३	X	X	X
जम्मा	३	२	१
स्तर	उच्च	मध्यम	मध्यम

३.१.२.६ प्रकोप स्तरीकरण

यस वडामा जलवायुका कारणले विभिन्न प्रकारका प्रकोपहरू देखिएका छन् । स्थानीयस्तरमा भएका छलफल तथा भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट प्राप्त नक्शाहरूको विश्लेषणबाट खडेरी, नदी कटान, मानवरोग, वालीरोग, पशुरोग, पहिरो, भूक्षय मिचाहाभार र आगलागी गरी जम्मा ९ वटा प्रकोपहरू तिनीहरूको असर र प्रभावका आधारमा प्राथमिकताको क्रममा पहिचान गरिएका छन् । स्थानीय स्तरमा सञ्चालन भएका छलफलहरूबाट तलका प्रकोपहरूको

पहिचान गरिएको छ । सबै प्रकोपको असर तथा प्रभाव फरक फरक हुने भएकोले पहिचान भएका हरेक प्रकोपको असर कुन तहको छ भनेर सहभागितामुलक रूपमा जोडागत स्तरिकरण मार्फत प्रकोपहरूको स्तरिकरण गरिएको छ

|

तालिका २३ : भेरी नपा वडा नं १३ को प्रकोप जोडागत स्तरिकरण

प्रकोप	नदी कटान	पहिरो	खडेरी	भुक्षय	वालीरोग	मिचाहाभार	पशुरोग	आगलागी	मानव रोग
नदी कटान	X	नदी कटान	खडेरी	नदीकटान	नदीकटान	नदी कटान	नदीकटान	नदीकटान	नदी कटान
पहिरो	X	X	खडेरी	भुक्षय	वालीरोग	पहिरो	पहिरो	पहिरो	पहिरो
खडेरी	X	X	X	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी
भुक्षय	X	X	X	X	वालीरोग	भुक्षय	पशुरोग	भुक्षय	मानव रोग
वालीरोग	X	X	X	X	X	वालीरोग	पशुरोग	वालीरोग	मानव रोग
मिचाहाभार	X	X	X	X	X	X	पशुरोग	मिचाहाभार	मानव रोग
पशुरोग	X	X	X	X	X	X	X	पशुरोग	मानव रोग
आगलागी	X	X	X	X	X	X	X	X	मानव रोग
मानव रोग	X	X	X	X	X	X	X	X	X
जम्मा	५	५	९	४	५	२	५	१	६
स्तर	II	IV	I	V	IV	VI	IV	VII	III

३.१.२.७ जीविकोपार्जनका सम्पतिहरुको विश्लेषण

यस बडाका साविकका सबै टोलहरुका समुदायसंग जीविकोपार्जनका पाँच सम्पतिहरुको अवस्था र गुणस्तरको वारेमा छलफल गरि ती सम्पतिहरुमा पहुँच तथा नियन्त्रणको विश्लेषण पनि गरिएको छ। यी पाँच सम्पतिहरुको अवस्था र गुणस्तरको अध्ययनले समुदाय अनुकूलित हुन हाल भएका स्रोतहरुको क्षमता विश्लेषण गर्दै अनुकूलन योजना बनाउन थप मद्दत गरेको छ।

तालिका २४ : भेरी नपा वडा नं १३ का जीविकोपार्जनका सम्पतिहरुको विवरण

जीविकोपार्जनका सम्पत्ती	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	टोल नं १	टोल नं २	टोल नं ३
			स्वरोजगार बढेको हुनेछ	स्वरोजगार बढेको (+) वा घटेको (-)	स्वरोजगार बढेको (+) वा घटेको (-)
आर्थिक	वैदेशिक रोजगारी ३०, पसल २२, रोजगारी ५० जना	स्वरोजगार बढेको हुनेछ,	+	+	+
भौतिक	कृषि तथा पशु कार्यालय १, सहकारी भवन १, विद्युत का. १, भगवती मा.वि भवन १,२ कि.मि छिन्चु जाजरकोट सडक, खानेपानी ट्याङ्की १	बाटो सञ्चालनमा ल्याइनेछ तथा पक्कि बनाइनेछ	+	+	+
प्राकृतिक	जुगेलडाँडा र हरियाली डाँगीमारे सा.व २ वटा, जडीबुटी कुरिलो, ख्यर, बेल, अमला, वन्यजन्तु, पानीको मुल १० वटा	पानीको मुहान संरक्षण भएको हुनेछ, वृक्षारोपण गरी हरियाली बढाईने छ	+	+	+
सामाजिक	डिग्री पास ३,आर्मी/पुलिस ३, सि.एम.ए १०, ए.एन.एम ६, जे.टि.ए ६, ओभरशियर ३, शिक्षक ७, सिकर्मी/डर्कमी ३, फिजियो थेरापिष्ट १, वि.एच.एम १, ल्याव ३, डाक्टर १, भाँडा बनाउने १, इन्जिनियर १, कृषि ३, अमिन २	समाजको स्तर उन्नती भई सामाजिक मेलमिलाप कायम भएको हुनेछ	+	+	+
मानवीय	मन्दिर ५, गुफा १, चौतारी ३, आमा समुह १, कृषि समुह ४, सहकारी २	स्वरोजगारी बढेको हुनेछ	+	+	+
टोल नं २					
सामाजिक	मन्दिर ४, सहकारी ३, चौतारी ४	पक्की मन्दिर निर्माण हुने	+	+	+
प्राकृतिक	जडीबुटी: ख्यर, कुरिलो, अमला, पानीको मुल ४	बन क्षेत्र बढेको र पानीको उचित प्रयोग भएको हुनेछ, हरियाली बढाउने	+	+	+
मानवीय	डिग्री पास ३१, आर्मी/पुलिस १५, सि.एम.ए ८, ए.एन.एम ६, जे.टि.ए ५, रेडियोग्राफर १, शिक्षक ७, सिलाइ कटाइ ८, वि.एच.एम १	शिपमुलक दक्षतामा बढ्दि भई आमदामी बढेको हुनेछ	+	+	+
आर्थिक	वैदेशिक रोजगारी ५५, पसल १६, मिल २	व्यवसाय तर्फ उन्मुख भएको हुनेछ	+	+	+
भौतिक	स्वास्थ्य चौकी १, ०.५ कि.मि सडक, १ कुवा, खानेपानी टंकी २	बाटो पक्कि भएको हुनेछ साथै अरु पुराधारको पनि विकास भएको हुनेछ	+	+	+
टोल नं ३					
भौतिक	सडक ४ कि.मि, आ.वि १, सहकारी भवन १	सडक पक्कि भएको हुने, विद्युत पुगेको हुने	+	+	+

जीविकोपार्जनका सम्पत्ती	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	थप सूचकहरू बढेदो (+) वा घटेदो (-) क्रम	लक्षित वर्गको बढेदो (+) वा घटेदो (-)	लक्षित वर्गको नियन्त्रण बढेदो (+) वा घटेदो (-)
प्राकृतिक	लाजेपाखा सा. व. १, पानीको मुल ७	पानीको मुहान संरक्षण भएको हुनेछ, वृक्षारोपण गरी हरियाली बढाइने छ.	+	+	+
सामाजिक	आमा समुह १, कृषि सहकारी १	सामाजिक सद्भाव तथा आपसी सहयोग कायम भएको हुने	+	+	+
मानवीय	एस. इइ पास ५०, +२ पास १६, जे टि ए १६, सर्कमी/डर्कमी १७	शैक्षिक स्तर वृद्धि हुने	+	+	+
आर्थिक	शिक्षक २, भारत जाने सबै घरबाट, किराना पसल ९, वैदेशिक रोजगारी १५	रोजगारी वृद्धि भइ आमदानी बढेको हुनेछ	+	+	+

३.२ अनुकूलनका उपायहरु/विकल्पहरुको पहिचान तथा छनौट गर्ने आधारहरु

यस चरणमा प्राथमिकीकरण भएका जलवायु परिवर्तनका असरहरुसंग अनुकूलित हुने परिकल्पना पूरा गर्नको लागि विभिन्न उपायहरुको पहिचान र प्राथमिकीकरण गरी योजनामा राख्नुपर्ने अनुकूलनका कार्यहरुको पहिचान गरिएको छ। यसैगरि समुदाय, बसोवास क्षेत्र, साविक गाविस तथा वडा आदिका लागि कार्ययोजना तर्जुमा भएका मध्ये सर्वप्रथम अति सङ्कटासन्न समुदायका जोखिम सम्बोधन गर्ने खालका योजनालाई प्राथमिकीकरण गरिएको छ। यसरी प्राथमिकीकरणमा परेका योजनाहरुको विस्तृत खाकालाई नै स्थानीय अनुकूलन योजनाको रूपमा प्रस्ताव गरिएको छ।

तालिका २५ : भेरी नपा वडा नं १३ को अनुकूलनका उपायहरुको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण

प्रकोप	क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरु	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरु	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	दिग्गजपता (१-३)	खचिको मितव्ययिता (१-३)	लक्षितवर्गमूल्य (१-३)	माहिलाको कार्यबोक्षमा क्षमि (१-३)	जम्मा	स्तर
टोल नं. १												
खडेरी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	खाद्यान्य बाली तथा तरकारी उत्पादनमा कमी, योग्य जमिन नष्ट भएको	खडेरीबाट बच्ने खेती लगाई यसका असरहरु कम भएको हुने	वृक्षरोपण सिचाईको व्यवस्था	२	३	३	२	३	३	१५	II
	वन तथा जैविक विविधता	पानीको मुहानमा सुकै गएकोले स्थानीयानीमा असर	पानीको मुहान संरक्षण गरिने	पानीको मुहान संरक्षण	३	३	२	२	२	२	१४	III
	जनस्वास्थ्य	रसायनिक मलको नकरात्मक असर परेको	मानवस्वास्थ्यमा सुधार भएको हुने	जैविक मल बनाउने तालिम	३	३	२	२	३	३	१६	II
नदी कटान	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादन योग्य जमिन बगेर नष्ट भएको	तारजाली तथा वृक्षरोपण प्रयोग गरी नदी नियन्त्रण हुने	नदी नियन्त्रण गर्ने, तटबन्धन	३	३	३	१	३	३	१६	II
भूक्षय	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादनयोग्य जमिन नष्ट भएको	विभिन्न उपायहरुको प्रयोग बाट भूक्षय नियन्त्रण भएको हुने	वृक्षरोपण, गढा सुधार	३	३	३	१	३	३	१६	II
बाली रोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादनमा हास	क्षमता विकास गर्ने, माटोको गुणस्तर अनुसार वीउ लगाइने, बेमौसमी तरकारी लगाईएको हुने	कृषि तालिम, पोली हाउस बनाउने, उन्नत जातको वीउ वितरण, माटो परिक्षण, अगुवा कृषक बनाउने	३	३	३	३	३	३	१८	I
पहिरो	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादन योग्य जमिन बगेर नष्ट भएको	तारजाली तथा वृक्षरोपण प्रयोग गरी पहिरो नियन्त्रण हुने	तारजाली, वृक्षरोपण	३	२	२	३	३	२	१५	II
	वन तथा जैविक विविधता	पाखो तथा वनमा क्षति	तारजालीको प्रयोग गरी पहिरो नियन्त्रण हुने	तारजाली, वृक्षरोपण	३	२	३	३	३	२	१६	II

प्रकोप	क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरु	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरु	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	दिग्गेपना (१-३)	खच्चको मितव्यप्रियता (१-३)	लक्षितवर्गमूल्य (१-३)	महिलाको कार्यबोधनमा क्षमि (१-३)	जम्मा	स्तर
पशुरोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	पशुपालनमा हास, उत्पादनमा कमी	पशुस्वास्थ्य सुधार भएको हुने	गोठ सुधार, पशु शिविर खोल्ने, औषधी उपचार	३	३	३	२	३	३	१६	II
मानव रोग	जनस्वास्थ्य	मानवस्वास्थ्य विग्रिएको	जनस्वास्थ्य सुधार भएको हुने	सरसफाई सम्बन्धि तालिम, जनचेतना	३	३	३	३	३	३	१६	I
मिचाहाभार	वन तथा जैविक विविधता	वनपदैवारमा असर परेको	मिचाहाभारको व्यवस्थापन गरेको हुने	जैविक विषादी तथा मल बनाउने तालिम	२	२	२	२	२	२	१२	IV
आगलागी	वन तथा जैविक विविधता	वन विनाश भई घाँस दाउरामा कमि, पानीको मुहान सुकेका	वन संरक्षण तथा व्यवस्थापन	अग्निरेखा निर्माण तालिम, वन व्यवस्थापन तालिम	३	३	३	३	३	३	१६	I
टोल नं. २												
पहिरो	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादन योग्य जमिन बरेर नष्ट भएको	तारजालीको तथा वृक्षारोपण गरि पहिरो नियन्त्रण भएको हुने	तारजाली, वृक्षारोपण	३	३	३	१	३	३	१६	II
	वस्ती तथा भौतिक पूर्वाधार	घरहरु बगाएको	तारजालीको तथा वृक्षारोपण गरि पहिरो नियन्त्रण भएको हुने		३	३	३	२	३	३	१७	I
खडेरी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादन योग्य जमिन नष्ट भएको, उत्पादनमा कमी, भोकमारी	नियन्त्रणका उपायहरु अवलम्बन गरि यसका असरहरु कम भएको हुने	खडेरीबाट बच्चे बाली, आयआर्जन वृद्धि गरी पोषण युक्त खाना उपलब्ध गराउने	३	३	३	२	३	३	१७	I
	जलस्रोत तथा उर्जा	पानीको मुहान सुखै गएकोले खानेपानीको अभाव	पानीको मुहान संरक्षण भएको हुने	खानेपानीको व्यवस्था गर्ने, मुहान संरक्षण	३	३	२	२	३	३	१६	II
	जनस्वास्थ्य	रसायनिक मलको नकरात्मक असर परेको	मानवस्वास्थ्यमा सुधार भएको हुने	जैविक मल बनाउने तालिम	३	३	२	२	३	३	१६	II
भूक्षय	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादन योग्य जमिन नष्ट भएको	नियन्त्रणका उपायहरु अवलम्बन गरि यसका असरहरु कम भएको हुने	वृक्षारोपण गढा सुधार	३	३	३	२	२	२	१४	III
पशुरोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	पशुपालनमा हास, उत्पादनमा कमी	पशुस्वास्थ्य सुधार भएको हुने	गोठ सुधार, पशु शिविर खोल्ने, औषधी उपचार	३	३	३	२	३	३	१६	II
मानव रोग	जनस्वास्थ्य	मानवस्वास्थ्य विग्रिएको	जनस्वास्थ्य सुधार भएको हुने	सरसफाई सम्बन्धि तालिम, जनचेतना	३	३	२	२	३	३	१६	II

प्रकोप	क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरु	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरु	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	दिग्गेपना (१-३)	खंचकी मितव्यप्रियता (१-३)	लक्षितवर्गमूल्य (१-३)	महिलाको कार्यबोधनमा क्षमि (१-३)	जम्मा	स्तर
मिचाहाभार	वन तथा जैविक विविधता	वनपद्वारमा असर परेको	मिचाहाभारको व्यवस्थापन गरेको हुने	जैविक विषादी तथा मल बनाउने तालिम	२	२	२	२	२	२	१२	IV
बाली रोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादनमा ह्लास	क्षमता विकास गर्ने, माटोको गुणस्तर अनुसार वीउ लगाईने, बैमौसमी तरकारी लगाईएको हुने	कृषि तालिम, पोली हाउस बनाउने, उन्नत जातको वीउ वितरण, माटो परिक्षण, अगुवा कृषक बनाउने	३	३	३	३	३	३	१८	I
नदी कटान	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादन योग्य जमिन बगेर नष्ट भएको	तारजाली तथा वृक्षारोपण प्रयोग गरी नदी नियन्त्रण हुने	नदी नियन्त्रण गर्ने, तटबन्धन	३	३	३	१	३	३	१६	II
टोल नं. ३												
खडेरी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादनमा ह्लास, पशु, बाली तथा मानवमा रोग वृद्धि	सिचाईको व्यवस्था भएको हुनुको साथै उत्पादनमा वृद्धि भएको	खडेरीबाट बच्ने बाली रोपण, आधारभूत कृषि तालिम, सिचाइ कूलो,	३	३	३	२	३	३	१७	I
	वन तथा जैविक विविधता	स्ख विरुद्ध सुकून थालको, वन्यजन्तुमा असर	आगलागी बढ्न सक्ने पानीको मुहानहरु सुझै जाने	पानीको मुहान संरक्षण, अग्निरेखा निर्माण, जनचेतना अभिवृद्धि, वृक्षारोपण, घरघैटो कार्यक्रम, पोखरी निर्माण,	३	३	३	२	३	३	१६	II
	मानवस्वास्थ्य	मानवस्वास्थ्यमा प्रभाव परेको	उत्पादन बढाउने खडेरीको असर कम गराई	पोली हाउस, व्यवसायिक खेती गर्ने,	३	२	३	२	३	३	१६	II
बाली रोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादनमा ह्लास,	क्षमता विकास गर्ने, माटोको गुणस्तर अनुसार वीउ लगाईने, बैमौसमी तरकारी लगाईएको हुने	कृषि तालिम, पोली हाउस बनाउने, उन्नत जातको वीउ वितरण, माटो परिक्षण, अगुवा कृषक बनाउने	३	३	३	३	३	३	१८	I
पशुरोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	पशुपालनमा ह्लास, उत्पादनमा कमी	पशुस्वास्थ्य सुधार भएको हुने	गोठ सुधार, पशु शिविर खोल्ने, औषधी उपचार	३	३	३	३	३	३	१८	I
मानव रोग	जनस्वास्थ्य	मानवस्वास्थ्य विग्रिएको	जनस्वास्थ्य सुधार भएको हुने	सरसफाई सम्बन्ध तालिम, जनचेतना	३	३	२	२	३	३	१६	II
नदी कटान	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादन योग्य जमिन बगेर नष्ट भएको	तारजाली तथा वृक्षारोपण प्रयोग गरी नदी नियन्त्रण हुने	नदी नियन्त्रण गर्ने, तटबन्धन	३	३	२	१	३	३	१५	III

३.३ महिला, दलित, विपन्न तथा पछाडि पारिएका वर्गमा जोखिमहरुको विश्लेषण

महिला दलित, विपन्न तथा पछाडि पारिएका वर्गहरुको जोखिम विश्लेषणबाट सबै जसो प्रकोपका क्षेत्रमा विश्लेषण गर्दा उमेरगत समूह बालबालिका र वृद्धहरुलाई असर गरेको पाइन्छ । त्यसैगरि लैंगिक विश्लेषण गर्दा महिलालाई बढि असर परेको छ भने आर्थिक रूपमा विपन्नलाई बढि असर परेको छ ।

तालिका २६ : भेरी नपा बडा नं १३ को प्रकोप संकटासन्ता वर्गको विश्लेषण

टोल	प्रकोपहरु	उमेर समूह				लिंग	आर्थिक स्तर				सामाजिक स्तर					
		बाल बालिका	युवा	वयस्क	वृद्ध		पुरुष	महिला	अति विपन्न	विपन्न	मध्य	सम्पन्न	एकल महिला	अपाङ्ग	दलित	बा.क्षेत्र
टोल नं १	खडेरी	४	२	२	२	५	३	४	४	२	२	१	३	४	२	२
	भुक्षय	४	२	२	२	३	३	४	४	३	२	२	३	४	२	२
	नदि कटान	३	२	२	३	३	३	३	४	३	२	१	३	३	२	२
	पहिरो	४	३	१	२	३	३	४	४	३	२	१	३	४	२	२
	बालीरोग	३	३	४	२	४	३	३	४	३	२	१	३	४	२	२
	पशुरोग	३	२	३	३	३	२	३	४	३	२	१	२	४	२	२
	मिचाह भार	२	३	४	१	३	३	४	४	३	२	१	१	३	२	२
	मानव रोग	४	१	२	३	३	३	४	४	३	२	१	३	४	२	२
	आगालागी	२	३	३	१	३	३	४	४	३	२	२	४	४	२	२
टोल नं २	पहिरो	३	३	१	२	४	४	४	४	३	२	१	३	३	२	२
	नदि कटान	३	२	२	३	३	३	४	४	३	३	१	३	४	२	२
	खडेरी	४	२	३	३	३	३	४	४	३	२	१	३	४	२	२
	भुक्षय	३	२	२	३	३	३	४	४	३	२	१	३	४	२	२
	बालीरोग	३	३	४	२	४	३	३	४	३	२	२	३	३	२	२
	पशुरोग	३	३	४	२	४	३	३	४	३	२	१	३	४	२	२
	मानव रोग	४	३	२	३	३	३	४	४	३	२	२	३	४	२	२
टोल नं ३	मिचाह भार	२	३	४	१	३	३	३	३	३	२	१	१	३	२	२
	नदि कटान	४	२	२	३	३	३	४	४	३	२	१	३	४	२	२
	मानव रोग	४	२	२	३	३	३	४	४	३	२	२	३	४	२	२
	पशुरोग	२	३	४	१	३	३	४	४	३	२	१	३	४	२	२
	खडेरी	३	२	२	३	३	३	४	४	३	२	१	३	४	२	२
टोल नं ४	बालीरोग	३	३	४	३	४	३	३	४	३	२	३	३	३	४	२

नोट : संकटासन्ता वर्ग पहिचान गर्दा १ देखि ४ सम्ममा विभाजन गरिएको छ, जसमा १ ले कम संकटासन्ता जनाउँदै भने ४ ले अतिउच्च संकटासन्ता जनाउँदै ।

३.४ भावी जलवायु परिदृष्टि लेखाजोखा तथा उच्च अनुकूलन क्षमता परिकल्पना

यो स्थानीय अनुकूलन योजना तर्जुमा गर्दा पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाको मर्म तथा मान्यता अनुसार प्रशासनिक सिमानाको परिधि भित्रमात्र सीमित नरही माथिल्लो तटीय तथा तल्लो तटीय क्षेत्रसँगको सम्बन्ध र असर प्रभावहरुलाई समेत विश्लेषण गरिएको छ । साथै प्रकोपहरुको वर्तमान अवस्था विश्लेषण गर्न सहभागितामुलक विधि तथा भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारित भै तयार गरिएका नक्शाहरूको प्रयोग गरिएको छ । यि सूचनाहरूको प्रयोगबाट अहिलेको अवस्था विश्लेषण गर्दै भविष्यमा पर्नसक्ने असर तथा प्रभावहरू र यसबाट बँच्ने उपायहरूको सहभागितामुलक विकास परिदृष्टिको अवधारणा अनुसार पहिचान गरि भावी अवस्थाको परिकल्पना गरिएको छ । स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी गोष्ठिमा यस बडाका बडा अध्यक्षको अगुवाईमा सहभागितामुलक छलफलबाट तयार भएका प्रमुख परिकल्पनाहरू तल उल्लेख गरिएको छ ।

१. उपल्लो तटीय तथा तल्लो तटीय क्षेत्रमा हुने जलवायूजन्य प्रकोप तथा तिनका असर र प्रभावहरु पहिचान भै रोकथामका लागि आवस्यक कार्यक्रम कार्यान्वयन मार्फत जलाधार संरक्षण, पहिरो रोकथाम, वाढीको क्षति न्यूनिकरण भएको हुनेछ ।
२. परम्परागत रूपमा चलिरहेको निर्बाहमुखी कृषि प्रणालीलाई आवस्यकता अनुसार परिमार्जन गर्दै बदलिदो जलवायूको अवस्थासंग मेल कृषि प्रणाली अवलम्बन गरि स्थानीय स्तरमा आयआर्जनको बृद्धि भएको हुनेछ । सिंचाइको सुविधा भएको हुनेछ ।
३. आगलागिबाट हुने वनको क्षति कमितमा पनि ७० प्रतिशत घटनुका साथै वनको दीगो व्यवस्थापन भएको हुनेछ । स्थानिय प्रजातीको सम्बर्द्धन तथा प्रवर्द्धन भएको तथा र्यावियन वाल तथा वृक्षारोपणका माध्यमबाट पहिरो र नदी नियन्त्रित भएको हुनेछ ।
४. पानीका मुहानहरु संरक्षण तथा सिंचाई पोखरी निर्माण तथा कुलो निर्माण मार्फत स्वच्छ खानेपानी र सहज सिंचाई उपलब्ध भई उत्पादन बृद्धि बढेको हुनेछ । डिप बोरिङ तथा इनटेक जस्ता प्रविधीहरु अवलम्बन गरी खानेपानीको समस्या पुर्ण रूपमा समाधान भएको हुनेछ ।
५. कृषि तथा पशु विज्ञको सल्लाहबाट वाली तथा पशुरोगमा कमी भै कृषि प्रणालीको विकास भएको हुनेछ ।
६. स्थानीय सडक निर्माण क्षेत्रमा वृक्षारोपण गरी हरित सडकको अवधारणा अनुसार सडक विस्तार गरि भूक्षय र पहिरोमा कमी आएको हुनेछ । यहाँको प्रमुख रोड पिच तथा अन्य शाखा रोडहरु कमितमा पनि ग्रामेल भएको हुनेछ ।
७. प्राविधिक शिक्षा लिई कमितमा ८० जना मानिसहरु स्थानीयस्तरमा स्वरोजगार भएका हुनेछन्, साथै स्थानीय स्तरमा व्यवसाय तथा रोजगारीका अवशरहरु बढेर भारत जस्ता देशमा कम पारिश्रमिकमा काम गर्ने जाने मानिसहरुको संख्या कमितमा ५० प्रतिशत घटेको हुनेछ ।
८. समान कामको लागि असमान ज्यालाको अन्त्य भई समान कामको लागि महिला तथा पुरुषहरुको समान ज्याला कायम भएको हुनेछ ।
९. कमितमा ७० प्रतिशत घरधुरीमा सुधारिएको चुल्हो स्थापना तथा डाक्टर समेतको स्वास्थ्य चौकीको स्थापना भै स्थानीय स्तरमा महिला, बालबालिका लगायत सबैको स्वास्थ्यमा सुधार भएको हुनेछ ।
१०. जलवायूजन्य प्रकोपका कारण अति उच्च तथा उच्च संकटासन्न तहमा परेका मानिसहरुको संकटासन्नता घटेको हुनेछ ।
११. आगामी १० वर्षमा यस वडाका अधिकांश मानिसहरु साक्षर हुनुका साथै हालको भन्दा शिक्षित मानिसहरुको संख्या दोब्बर भै प्रविधिक जनशक्तिको संख्यामा उल्लेख्य बृद्धि भएको हुनेछ ।
१२. सभा, गोष्ठी तथा अन्य सामाजीक क्रियाकलापहरुमा महिला, दलित तथा विपन्न वर्गको सक्रिय सहभागितामा बृद्धि भएको हुनेछ ।

३.५ सेवा प्रदायक संस्थाको विवरण

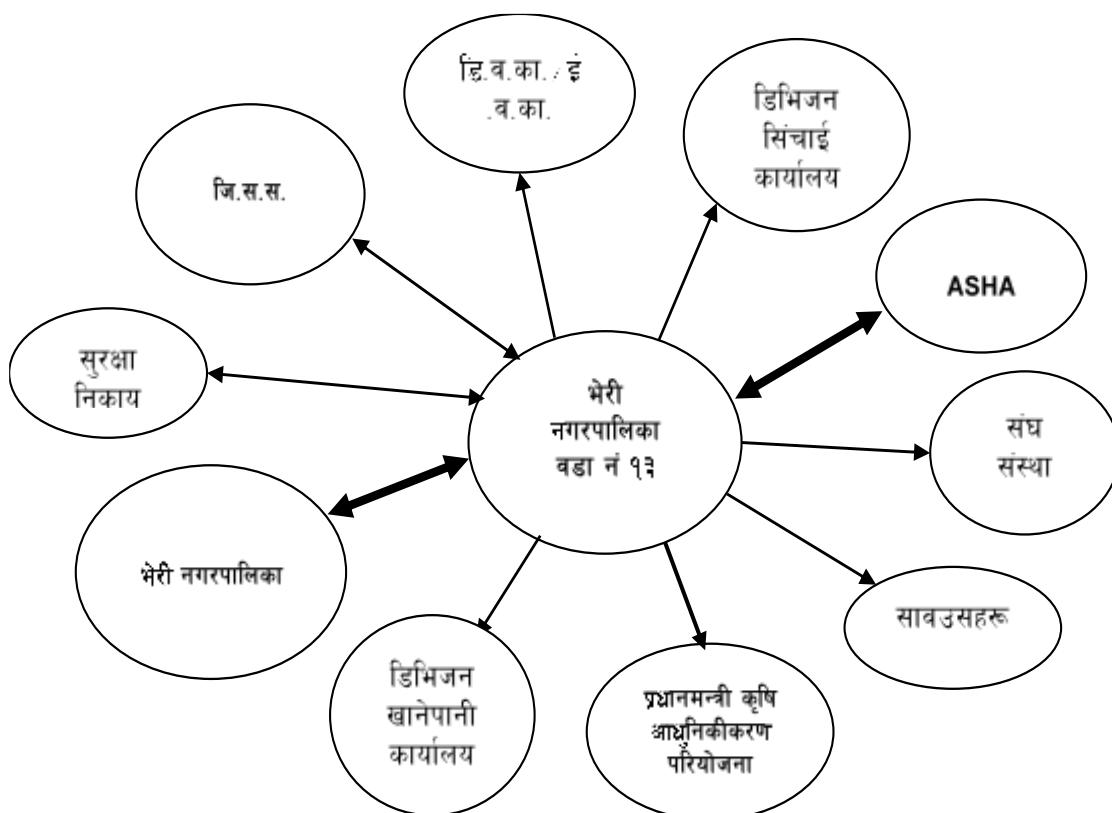
यस वडालाई विभिन्न प्रकारले सेवा प्रदान गर्ने सरकारी एवै गैर सरकारी सेवा प्रदायकहरुको विवरण तलको तालिका बमोजिम रहेको छ ।

तालिका २७ : भेरी नपा वडा नं. १३ का सेवा प्रदायकहरूको विवरण

क्र सं.	सेवा प्रदान गर्ने संस्था	प्रदान गर्ने सेवा	सेवा लिने प्रक्रिया	सम्पर्क व्यक्ति (फोन नम्बर)
१	भेरी नगरपालिकाको कार्यालय	नक्षा पास, जग्गा धनि पुर्जा वितरण, पञ्जीकरण , समन्वय, विकास निर्माण, सामुदायिक विकास, आर्थिक सहयोग, समन्वय र सहकार्य, सल्लाह र सुझाव, सिफारिस वन, सिंचाइ र खानेपानी बाहेकका जिल्लामा पहिला रहेका विषयगत कार्यालयहरूले दिने सबै सेवाहरू	योजना तर्जुमामा सहभागि, निवेदन तथा योजना प्रस्तुत, को योजना तर्जुमामा प्रतिनिधित्व	चन्द्र प्रकाश घर्ती, प्रमुखः ०८९-४३०००२, cpghartimagar@gmail.com
२	भेरी नगरपालिका वडा नं. १३ को वडा कार्यालय	पञ्जीकरण , समन्वय, विकास निर्माण, सामुदायिक विकास, आर्थिक सहयोग, समन्वय र सहकार्य, सल्लाह र सुझाव, सिफारिस	योजना तर्जुमामा सहभागि, निवेदन तथा योजना प्रस्तुत, को योजना तर्जुमामा प्रतिनिधित्व	गोपाल बहादुर बटाला ९८६८०९९७९४
३	स्वास्थ्य चौकी	नियमीत खोप, परिवार नियोजन, प्राथमिक उपचार, औषधी वितरण तथा थप उपचारका लागि सल्लाह सुझाव	उपस्थिति	रामकृष्ण गिरी ९८६८९२६५८३
४	विद्यालयहरू	पठनपाठन, शिक्षा	अध्यापन तथा शैक्षिक प्रमाणपत्र प्रदान, भर्ना उपस्थिती	प्रताप रोकाय ९८४८०८३०८५
५	पशु सेवा कार्यालय (अब नगरपालिका मातहत)	औषधी उपचार, परामर्श, घरघरमा गएर सेवा प्रदान	सम्पर्क, निवेदन, उपस्थिती	तिलक ब.राना ९८४८२९९२१
६	कृषि कार्यालय (अब नगरपालिका मातहत)	वितुविजन, औषधी परामर्श, तालिम	सम्पर्क, समन्वय (समुह मार्फत)	सुजन गिरी ९८६८९२४१८७
७	नो लाईट (विद्युत)	विजुली मिटर मर्मत, कर असुली	सम्पर्क, निवेदन, उपस्थिती	चन्द्र पोखरेल ९८००५७४७५३
८	प्रहरी कार्यालय	शान्ति, सुरक्षा, संयोजन	सम्पर्क, निवेदन	-
९	सामुदायिक वन समुह	सामुदायिक वनको व्यवस्थापन, वन पैदावार संकलन तथा वितरण र विकास निर्माण	उपभोक्ता वन्ने, सभा तथा वैठकमा भाग लिने, समुहले मारोको सहयोग गर्ने, वन विकास कार्यमा सहभागि हुने	जंगे बस्नेत ९८६८२२०५७५
१०	प्रधानमन्त्री कृषि आयुनिकीकरण परियोजना	ट्याक्टर, वितुविजन वितरण	निवेदन	भिम ब.खत्री ९८०४५८४९८५
११	जनजागरण सहकारी	वचत तथा ऋण	निवेदन	गोपाल बटाला ९८६८०९९७९४
१२	महिला हरियाली सहकारी	वचत तथा ऋण	निवेदन	विष्णु गिरी ९८६८०९९७९४
१३	स्वास्थ्य आमा समुह	महिला आयआर्जन, सुत्करी सहयोग	बैठक, छलफल, स्वास्थ्य सेवा	राधा के.सी, ९८६८९१४८२२ सुनिता गिरी, ९८७६५२६३२९ प्रतिभा वि.क, ९८६८००२६०२
१४	इन्ड्रमिलन कृषि तथा पशु सेवा	वचत तथा ऋण	बैठक, छलफल	शेर ब. बस्नेत
१५	सामुदायिक वनहरू	सामुदायिक वनको व्यवस्थापन, वन पैदावार संकलन तथा वितरण र विकास निर्माण	उपभोक्ता वन्ने, सभा तथा वैठकमा भाग लिने, समुहले मारोको सहयोग गर्ने, वन विकास कार्यमा सहभागि हुने	समवन्धित सा.व.का अध्यक्ष
१६	जिससको कार्यालय	समन्वय	सम्पर्क निवेदन	०८९-४३००८७, ९८४८२२७५६०

क्र. सं.	सेवा प्रदान गर्ने संस्था	प्रदान गर्ने सेवा	सेवा लिने प्रक्रिया	सम्पर्क व्यक्ति (फोन नम्बर)
१७	डिभिजन वन कार्यालय	वन समुह गठन, वन श्रोत सर्वेक्षण, वन पैदावारको संकलन तथा छुट पुर्जी प्रदान	योजना प्रस्तुत, उपभोक्ता समिति गठन गरी निवेदन पेश, सम्पर्क र समन्वय	०८९-६४९९३३, ९७५८००२९३३
१८	जिल्ला प्रशासन कार्यालय	नागरिकता, पासपोर्ट, नाता प्रमाणित तथा सुरक्षा प्रदान	सम्पर्क, समन्वय, निवेदन	०८९-४३०९३०, ०८९-४३०९३३
१९	जिल्ला प्रहरी कार्यालय	शान्ति, सुरक्षा, संयोजन	सम्पर्क, निवेदन	०८९६८०२५५
२०	डिभिजन सिंचाइ कार्यालय	सिंचाइ कुलो, नहर निर्माणमा आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग	सम्पर्क, समन्वय, निवेदन, जल उपभोक्ता समुह गठन	
२१	डिभिजन खानेपानी कार्यालय	खानेपानीको लागि प्राविधिक तथा आर्थिक सहयोग	योजना प्रस्तुत, उपभोक्ता समिति गठन गरी निवेदन पेश, सम्पर्क र समन्वय	डिभिजन खानेपानी कार्यालय
२२	बृहत जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय	जलाधार व्यवस्थापन, माटो संरक्षण	निवेदन, सम्पर्क, समन्वय	श्याम न्यौपाने, ०८९४३०९७९
२३	पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना (आशा)	अनुकूलन कार्यक्रम सम्बन्धि सचेतना कार्यक्रम, अनुकूलन योजना तयारीमा आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग तथा योजना तयारीमा आर्थिक सहयोग	स्थानीय अनुकूलन योजना तयारी तथा निवेदन, सम्पर्क, समन्वय	०८९-४३०३५३

माथि प्रस्तुत गरिएका संस्थाहरुमध्ये प्रमुख संस्थाहरुसँग यस वडाको सम्बन्धको स्तर, सम्बन्धको प्रकार तथा सेवाको पहुँचको आधारमा तलको रोटी चित्र तयार गरिएको छ ।

चित्र ४ : भेरी नपा वडा नं. १३ मा रहेका सेवा प्रदायक संस्थाहरु

३.६ योजना प्रक्रियामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको समायोजन

जलवायु परिवर्तनका असर तथा प्रभावहरूबाट बच्न तथा अनुकूलित हुनको लागि यो योजना स्थानीय बासिन्दाहरूको प्रत्यक्ष संलग्नतामा तर्जुमा गरिएको छ। जिल्लास्तरमा समेत अनुकूलन योजनाको अपनत्व बढाउनको लागि अनुकूलन कार्य योजनाको तयारीका चरणहरू तथा प्रक्रियाहरूको सम्बन्धमा प्रस्तुतीकरण गरी जिल्लाका सेवा प्रदायक निकायहरूसँग छलफल गरी राय सुझाव समेत लिइएको थियो। त्यस पश्चात यस वडामा विभिन्न स्थानीय स्तरका परामर्श तथा छलफलहरूबाट यो अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरि विकास र विषयगत योजनाका साथै स्थानीय सेवा प्रदान गर्ने निजी तथा गैरसरकारी संस्थाहरूको योजना प्रक्रियामा समायोजन गर्नका लागि वडा स्तरमा निर्वाचित जनप्रतिनिधीहरू, राजनीतिक दलहरू तथा वहुसरोकारवालाहरूसँग यो योजनाको मस्यौदा छलफल भई अन्तिम रूप दिइएको छ।

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाका आगामी प्राथमिकताहरूलाई स्थानीय विकास योजनामा समायोजन गरी वडा परिषदमा निर्णय गरी कार्यान्वयन हुनेछन्। यसरी नै यस वडाको वार्षिक योजनामा समावेश नभएका योजनाहरूलाई नगरपालिका तथा जिल्लाका विभिन्न कार्यालयहरूका वार्षिक कायक्रममा समेत समावेश गर्नको लागि पहल गरिने छ। यसरी नै यस वडाभित्र सेवा प्रदान गर्ने विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरूलाई समेत जलवायु परिवर्तनसँग सम्बन्धित कार्यक्रमहरूका हकमा यसै कार्ययोजनामा भएका योजनाहरू कार्यान्वयन गर्न अनुरोध गरिने छ। यो वडा तथा भेरी नगरपालिकाले आफ्नो वार्षिक कार्यक्रम तयार गर्दा यहाँ भएका कार्यक्रमहरूलाई प्राथमिकता तय गरि बजेट छुट्याउने व्यवस्था गर्ने छ।

३.७ अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यान्वयन

यो अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यान्वयनको नेतृत्व र जिम्मेवारी भेरी नगरपालिका वडा नं. १३ मा रहनेछ। यद्यपी समग्रमा यो योजना भेरी नगरपालिकाको सम्पत्तिको रूपमा रहने छ। यो योजना आर्थिक वर्ष २०७५/७६ देखि तीन वर्षको लागि कार्यान्वयन गरिने छ। कार्यान्वयनको लागि पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले तीन वर्षसम्म आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग प्रदान गर्ने छ, भने वडा, नगरपालिका, जिल्ला समन्वय समिति, प्रदेश सरकार, विभिन्न विषयगत कार्यालयहरू, सा.व.उ.स तथा अन्य गैरसरकारी संस्थाहरूले समेत आर्थिक तथा प्राविधिक योगदान गर्नेछन्। पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले यो कार्यक्रम सञ्चालनको लागि सहजीकरण गर्न सहजकर्ताहरूको परिचालन गर्नेछ। यी सहजकर्ताहरूले सामाजिक परिचालनका कार्यहरू र कार्यान्वयनका लागि आवश्यक सहजीकरणका कार्यहरू गर्नेछन्।

३.८ लैंगिक समानता तथा सामाजिक समाबेशिकरण

जलवायु परिवर्तनका कारण उच्चस्तरको असर परेको यस वडामा रहेका प्रायः कुनै न कुनै प्रकारका प्रकोपहरूले मानिसहरूलाई असर गरेको देखिन्छ। यद्यपी अरु ठाउँहरूमा जस्तै यहाँ पनि मानिसको आर्थिक, सामाजिक, स्वास्थ्य, कामको प्रकृति आदि जस्ता कारणहरूले गर्दा असरको तह फरक छ। यस वडाका वढि जसो महिला, दलितहरू र आर्थिक रूपमा कमजोर वर्गहरूमा ज्यादा असर परेको छ। जलवायु परिवर्तनका प्रकोपहरूले गर्दा यस वडामा नराम्रो असर पर्नुका साथै उत्पादन घट्न थालेपछि पुरुषहरू रोजगारीको लागि विदेश जाने क्रम थप बढेकोले महिलाहरूमा यसको सिध्धा प्रभाव परेको छ। घरायसी कार्यमा महिलाको संलग्नता बढि हुनेहुँदा जलवायु परिवर्तनका प्रकोपका असरहरूले

महिलाहरूको कार्यबोझ विगत भन्दा प्रष्ट रूपमा अरु थपिएको देखिन्छ। उदारहणको लागि खडेरीले गर्दा पानीका मुहान सुक्नाले पानी लिनको लागि पहिले भन्दा धेरै टाढासम्म जानु पर्दछ जसले गर्दा उनीहरूको समग्र काम गर्ने समय बढेको छ। तलको तालिकामा यहाँका महिला तथा पुरुषहरू संलग्न हुने कामको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ, जस अनुसार जलवायुका असरहरूबाट प्रत्येक प्रभाव पार्ने पेशामा महिलाहरू बढि संलग्न रहेका छन्।

तालिका २८ : भेरी नपा वडा नं १३ मा महिला र पुरुषको कार्य विभाजन विश्लेषण

क्र.स	क्रियाकलाप	संलग्नता	
		महिला (१-४)	पुरुष (१-४)
१	उत्पादनमुलक कार्य		
	जागीर	२	४
	पशुपालन	४	२
	तरकारी खेती	४	२
	ज्याला मजदुरी	२	४
२	अनुत्पादनमुलक कार्यहरू		
	घर धन्दा	४	१
	लुगाधुने कार्य	४	१
	घाँस दउरा संकलन	४	३
	कुटानी तथा पिसानी	४	१
	जोत्ने खन्ने कार्य	२	४
	सामाजिक कार्य	२	४

अर्को तर्फबाट विश्लेषण गर्दा जलवायु परिवर्तनका प्रतिकूल असर व्यक्तिको आर्थिक क्षमतामा निर्भर हुने तथा अनुकूलन क्षमताको विश्लेषणबाट यहाँ सबैभन्दा बढि महिला, बृद्धबृद्धाहरू तथा वालवालिकाहरू प्रभावित भएको देखिएको छ। विभिन्न सचेतना तथा शिक्षामा पहुँचका कारण समेतले गर्दा महिलाहरूको पहिलेको तुलनामा सार्वजनिक कार्यक्रमहरून सहभागिता बढेको छ। तर बढ्दो भौतिक सहभागिताको तुलनमा सक्रिय सहभागिता अझै कम देखिन्छ। यस्ता समस्याको समाधान गर्न सहजकर्ताको भुमिका अपरिहार्य रहेको यहाँको अनुकूलन योजना तयारीबाट प्रष्ट भएको छ। तलको तालिकाले यहाँका महिला तथा पुरुषहरूको विभिन्न कार्यहरूमा हुने सहभागिता तथा निर्णय गर्ने अवस्था प्रष्ट पार्दछ। जस अनुसार घरायसी दैनन्दिनका कार्यहरूमा महिलाहरूको पहुँच तथा निर्णय देखिन्छ भने आर्थिक तथा राजनीतिक निर्णयहरूमा पुरुषहरू बढि संलग्न भएको देखिन्छ।

तालिका २९ : भेरी नपा वडा नं १३ मा महिला र पुरुषको निर्णय प्रक्रिया, उत्तरदायित्व र पहुँच विश्लेषण

क्र.स	क्रियाकलाप	कसले निर्णय गर्दै		कसले कार्य गर्दै		कसको पहुँचमा छ	
		महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष
१	घर व्यवहार	✓	✓	✓		✓	
२	वन जाने	✓	✓	✓	✓	✓	✓
३	बैठक जाने		✓		✓		✓
४	आर्थिक कारोबार	✓	✓		✓		✓
५	पशुसेवा र स्यहार सुसार	✓	✓	✓		✓	
६	जागिर गर्ने	✓	✓		✓		✓
७	राजनीती गर्ने		✓		✓		✓
८	विरामी स्याहार	✓	✓	✓	✓	✓	✓
९	बालिनाली	✓	✓	✓	✓	✓	✓

भखरै मात्र स्थानीय तहको निर्वाचन भै महिलाहरुको पनि बलियो उपस्थिति भएको, शिक्षामा क्रमशः पहुँच बढिरहेको तथा सचेतनाका अरु कार्यक्रमहरु पनि बढिरहेकोले महिला र पुरुषहरु विचको विभेद विस्तारै कम हुँदै जाने अपेक्षा गर्न सकिन्छ।

३.९ अनुगमन तथा मुल्यांकन

वडा तथा टोल (साविकका वडा) स्तरमा भएका सचेतना तथा योजना तर्जुमा छलफलको क्रममा यहाँका मानिसहरूको जलवायु परिवर्तनको अवधारणा तथा प्रतिकुल असरहरूसंग जुध्नको लागि आवस्यक पर्ने क्षमताको बारेमा छलफल गरिएको थियो। जस अनुसार स्थानीय स्तरमा जलवायुका असर तथा प्रभावहरु भेल्न बाध्य भएपनि यसको कारण तथा अनुकूलन तथा न्यूनीकरणका उपायहरूको बारेमा कमैमात्र जानकारी रहेको पाइएको छ। अझ जलवायुका असर तथा प्रभावहरूबाट सबै भन्दा वर्धि समस्या बनमा आश्रित महिला, बालवालिका तथा बृद्धहरूमा हुने देखिएको छ भने त्यहि वर्गमा यस सम्बन्धि कम जानकारी रहेको अवस्था छ। यस्तो अवस्थामा तय भएका अनुकूलन योजनाहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि कार्ययोजनाको कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मुल्यांकन महत्वपूर्ण पक्ष हुने छ। यसको लागि वडा तथा नगरपालिका तहमा यो कार्ययोजना कार्यान्वयनका प्रगति र परिणाम सम्बन्धी प्राप्त सूचना तथा तथ्यहरूको संकलन र मूल्याकन गर्न नगरपालिकामा रहेका वहुसरोकारवालाहरूको संलग्नता रहने छ।

यसका लागि वार्षिक योजना तर्जुमा गोष्ठी र समीक्षा गोष्ठीमा सबै सरोकारवालाहरूको सहभागितामा संचालन गरिनेछ। आवश्यकता अनुसार कार्यक्रमको गुणस्तर सुनिश्चित गर्न समय समयमा स्थलगत अनुगमन समेत गरिनेछ। समीक्षा गोष्ठी एवं स्थलगत अनुगमनबाट यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना कार्यान्वयनमा प्राप्त भएका प्रतिफल मूल्यांकन गरी सिकाइहरूको आदानप्रदान हुनेछ। यसरी नै समय समयमा जिल्ला स्तरमा रहेका संयन्त्रहरूबाट पनि संयुक्त अनुगमन भई प्राविधिक स्तरको पृष्ठपोषण प्राप्त हुनेछ। यसका आतिरिक्त पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना को जिल्लामा रहेको कार्यालयले पनि बेलाबेलामा कार्य प्रगतिबारे मूल्यांकन गर्ने छ भने वार्षिक रूपमा एक पटक सार्वजनिक सनुवाइ गरिने छ। हरेक वर्ष भएका अनुगमन तथा मूल्यांकनबाट प्राप्त भएका सिकाइहरू तथा चुनौतीहरूलाई अर्को वर्ष क्रमशः कार्यान्वयन गर्दै लिगाने छ। यो योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि तलको तालिकामा उल्लेख भए अनुसार अनुगमन कार्यहरू गरिने छ।

तालिका ३० : भेरी नपा वडा नं १३ को अनुगमन तथा मुल्यांकन खाका

अनुगमनका तहहरू	उद्देश्यहरू	जिम्मेवारी	समय	प्रक्रिया
समुदाय तथा वडा तहका अनुगमन	पारदर्शिता र अपनत्व कायम गर्दै प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न	स्थानीय समुदाय	कार्यक्रम संचालन भैरहेको बेलामा तथा सकिएपछि	अन्तर्राष्ट्रिय, सार्वजनिक लेखा परिक्षण, स्व:अनुगमन तथा मूल्यांकन
वडास्तरिय तहका अनुगमन	कार्यक्रमको गुणस्तर तथा प्रगतिको लेखाजोखा गर्न	वडास्तरिय अनुगमन तथा मूल्यांकन समिति	वार्षिक, अर्धवार्षिक तथा चौमासिक	समिक्षा गोष्ठी, प्रत्येक अनुगमन, लक्षित वर्गहरूसँग छलफल
नगरपालिका स्तरीय अनुगमन	कार्यक्रम कार्यान्वयनको सुनिश्चितता तथा गुणस्तर लेखाजोखा गर्न	नगरपालिकाले तोकेको संयन्त्र	वार्षिक अर्धवार्षिक	समिक्षा गोष्ठी प्रत्येक अनुगमन, लक्षित वर्गहरूसँग छलफल
जिल्लास्तरिय अनुगमन	अनुकूलन योजनाको उपलब्धीहरू र नितिजाहरू प्राप्त भए नभएको एकिन गर्न	जिल्ला समन्वय समिति, ASHA लगायत सहयोगी संस्थाहरू	वार्षिक तथा कार्यक्रम सम्पन्न भएपछि	समिक्षा गोष्ठी, आधारभूत तथ्याङ्को आधारमा सहभागितामूलक संकटासन्तता विश्लेषण, प्रगति प्रतिवेदनको अध्ययन

३.१० छन्द व्यवस्थापन

यस वडाको अनुकूलन योजनाको कार्यान्वयनको समयमा विभिन्न मतभेद तथा छन्दहरू देखा परेमा स्थानीय स्तरमा वडा तथा नगरपालिकाले व्यवस्थापन गर्नेछन् । अन्य कानुनी तथा प्राविधिक सहयोग चाहिएमा स्थानीय तहहरूले सेवा प्रदायकसंग आवश्यक परामर्श लिन सक्ने छन् ।

३.११ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना

विभिन्न चरणहरू पार गर्दै यस वडाका बासिन्दाहरूले आगामी तीन वर्षको लागि जलवायु परिवर्तनका असरहरूबाट बच्नको लागि विस्तृत कार्ययोजना तयार गरेका छन् । जसलाई तालिका ३१ मा प्रस्तुत गरिएको छ । जस अनुसार यस वडाको लागि आगामी तीन वर्षको लागि रु ३,०६,२५,०००/- को योजना बनेको छ । उक्त बजेटमध्ये पहिलो वर्ष, दोस्रो वर्ष र तेस्रो वर्षका लागि क्रमशः रु ८६,२६,०००/- १,०९,२६,०००/- रु १,१०,७३,०००/- का अनुकूलनका क्रियाकलापहरू निर्धारण गरिएका छन् । यि योजनाहरूको कार्यान्वयनमा पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले आगामी तीन वर्षसम्म केहि आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग गर्नेछ, भने अन्य संस्थाहरु जस्तै: नगरपालिका, जिल्लास्थीत सरोकारवाला निकायहरू, परियोजनाहरूबाट समेत यो योजना कार्यान्वयनको लागि आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोगको अपेक्षा यस वडाले गरेको छ । कार्यक्रमको प्रभावकारिताको लागि अनुगमन तथा मुल्यांकन गर्नको लागि परियोजना अबधिको लागि रु ५,७५,०००/- रकमको आवस्यकता समेत औल्याइएको छ ।

तालिका ३१ : भेरी नपा वडा नं. १३ को स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना

सं. क्र.	नियाकलापहरू	इवाई	परिमाण	प्रति इकाई दर	लाभान्वित घरधुरी				आर्थिक वर्ष						जम्मा वटेट (रु. हजार)	सहयोगी निकाय सं	संघात								
									पहिलो वर्ष																
					V ₂	V ₃	V ₄	जम्मा	परिमाण	लागत (रु. हजार)	परिमाण	लागत (रु. हजार)	परिमाण	लागत (रु. हजार)											
टोल १																									
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा																									
१	थोपा सिंचाई	वटा	१९९	३००००	२७	१२७	३३	१९०	५०	१५००	५०	१५००	९१	२७३०	५७३०	डिभिजन सिंचाई कार्यालय, ASHA, प्रदेश सरकार, नगरपालिका	सबै टोल								
२	गोठ तथा भकरो सुधार	वटा	१६५	२००००	३	१२७	३३	१६३	६	१२०	६	१२०	८	१६०	४००	ASHA, नगरपालिका	सबै टोल								
३	सिंचाई पोखरी	वटा	४	१५००००	९	९०	२७	१२८	१	१५०	२	३००	१	१५०	६००	डिभिजन सिंचाई कार्यालय, ASHA, प्रदेश सरकार, नगरपालिका	रावतटोल, बाहुन टोल, गिरी टोल, हितान गाँउ								
४	कागती, आँप, केरा तथा अनार बिरुद्वा वितरण	वटा	६००	५०	२७	१२७	३३	१९०	२००	१०	२००	१०	२००	१०	३०	ASHA, नगरपालिका	सबै टोल								
५	व्यवसायिक पशुपालन (गाई, भैंसी, बाच्चा)	घरधुरी	१०	५००००	२	५	३	१०	४	२००	३	१५०	३	१५०	५००	ASHA, नगरपालिका	सबै टोल								
६	गढा सुधार (भुइयाँस रोपण साहित)	रोपनी	१००	१००००	२०	१००	२५	१४६	०	०	५०	५००	५०	५००	१०००	ASHA, नगरपालिका	सबै टोल								
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा (टोल १) को जम्मा									१९८०	२५८०	३७००	८२६०													
जलस्रोत तथा उर्जा																									
१	खानेपानी निमार्ण	वटा	१	८०००००	१५	५०	२०	८६	०	०	१	८००	०	०	८००	डिभिजन खानेपानी कार्यालय, ASHA, प्रदेश सरकार, नगरपालिका	छहरीखोला								
२	खानेपानी मर्मत	वटा	२	१०००००	२०	६०	२५	१०५	०	०	१	१००	१	१००	२००	ASHA, नगरपालिका	मूलखोलामा भएका खानेपानी								
जलस्रोत तथा उर्जा (साविक १) को जम्मा									०	१००	१००	१००	१००	१०००											
मौतिक पूर्वाधार																									
१	पहिरो नियन्त्रण (वायोइन्जिनियरिङ पट्टि) का लागि तारजाली तथा तटबन्धन	वटा	४००	५०००	२०	१००	२५	१४७	२००	१०००	१००	५००	१००	५००	२०००	डिभिजन वन कार्यालय, ASHA, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह,	भेरी नदि, काञ्चा खोला, कुन्ती, लाना खोला, पहिरोको क्षेत्रमा								

सं. क्र.	क्रियाकलापहरू	प्र०	परिमाण	प्र०	जम्मा	लाभान्वित घरधुरी				आर्थिक वर्ष						जम्मा बजेट (रु.)	सहयोगी निकाय	स्थान
						V ₂	V ₃	V ₄	जम्मा	पहिलो परिमाण	लागत (रु.) हजार)	दोस्रो परिमाण	लागत (रु. हजार)	तेस्रो परिमाण	लागत (रु. हजार)			
																	प्रदेश सरकार, नगरपालिका	
	भौतिक पूर्वाधार (टोल १) को जम्मा									१०००		५००		५००	२०००			
	वन तथा जैविक विविधता																	
१	वृक्षरोपण	हेक्टर	३	२००००	२७	१२७	३३	१९०	०	०	१	२०	१२	२४०	२६०	डिमिजन वन कार्यालय, ASHA, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, प्रदेश सरकार, नगरपालिका	जुँगलडाँडा, साउनेपानी, औल देखि विचृत सम्म	
	वन तथा जैविक विविधता (टोल १) को जम्मा																	
	जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्युनिकरणको लागी																	
१	फलेक्सी खाँस निर्माण	घरधुरी	५०	४००००	१५	२०	१५	५०	१६	६४०	१६	६४०	१८	७२०	२०००	ASHA, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, नगरपालिका, डिमिजन वन कार्यालय	सबै टोल	
	जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्युनिकरणको लागी (टोल १) को जम्मा																	
	टोल १ को कूल जम्मा रकम (रु. हजारमा)										३६२०		४६४०		५२६०	१३५२०		
	टोल २																	
	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा																	
१	सुधारिएको भकारी	वटा	१४६	२०००	२८	८१	३७	१४६	५०	१००	५०	१००	४६	९२	२९२	कृषि ज्ञान केन्द्र, ASHA, नगरपालिका	सबै टोल	
२	नगदे बाली बीउ वितरण (बदाम, खरबुजा)	के.जी.	२००	१५०	२५	७५	३५	१३५	१००	१५	१००	१५	०	०	३०	कृषि ज्ञान केन्द्र, ASHA, नगरपालिका	सबै टोल	
३	गढा सुधार (भुइयाँस रोपण साहित)	रोपनी	१५०	१००००	२५	७५	३७	१३७	१००	१०००	२५	२५०	२५	२५०	१५००	ASHA, नगरपालिका	सबै टोल	
४	व्यवसायिक तरकारी (काउली, सिमी, साग, बोडी, वन्दा, आलु आदि) खेति	घरधुरी	२५	२५०००	८	९	८	२५	८	२००	९	२२५	८	२००	६२५	ASHA, नगरपालिका	सबै टोल	
५	गढा सुधार (भुइयाँस रोपण साहित)	रोपनी	१५०	१००००	२५	७५	३७	१३७	१००	१०००	२५	२५०	२५	२५०	१५००	ASHA, नगरपालिका	सबै टोल	

सं. क्र.	क्रियाकलापहर्ष	प्र०	परिमाण	प्र० इकूल प्र०	लाभान्वित घरधुरी				आर्थिक वर्ष						जम्मा बोर्ट (रु.)	सहयोगी निकाय	स्थान								
					V ₂	V ₃	V ₄	जम्मा	परिमाण	पहिलो लागत (रु. हजार)	दोस्रो परिमाण	लागत (रु. हजार)	तेस्रो परिमाण	लागत (रु. हजार)											
६	व्यवसायिक पशुपालन (गाई, भैंसी, बाखा)	घरधुरी	१०	५००००	२	५	३	१०	४	२००	३	१५०	३	१५०	५००	ASHA, नगरपालिका	सबै टोल								
	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा (टोल २) को जम्मा								२५१५		९९०		९४२	४४४७											
जलस्रोत तथा उर्जा																									
२	संरक्षण पोखरी	वटा	३	१५००००	२०	७५	२५	१२०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	४५०	ASHA, नगरपालिका	मेलसोता, वीच खोला, माथिल्लो खोला								
	जलस्रोत तथा उर्जा (टोल २) को जम्मा								१५०		१५०		१५०	४५०											
भौतिक पूर्वाधार																									
१	पहिरो नियन्त्रणका लागि तारजाली तथा तटबन्धन	वटा	४००	५०००	२६	७५	३७	१३८	१००	५००	१००	५००	२००	१०००	२०००	ASHA, नगरपालिका	खर्के खोला, टापु खोला, वाघखोर खोल, तल्लो/माथिल्लो सिम्ला खोला								
	भौतिक पूर्वाधार (टोल २) को जम्मा								५००		५००		१०००	२०००											
वन तथा जैविक विविधता																									
१	वृक्षरोपण	हेक्टर	२	२००००	२८	८१	३७	१४६	०	०	१	२०	१	२०	४०	ASHA, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, नगरपालिका, डिभिजन वन कार्यालय	खर्के खोला, टापु खोला, तल्लो/माथिल्लो सिम्ला खोला								
	वन तथा जैविक विविधता (टोल २) को जम्मा								०		२०		२०	४०											
	टोल २ को कूल जम्मा रकम (रु. हजारमा)								३१६५		१६६०		२११२	६९३७											
टोल ३																									
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा																									
१	भेरी सिंचाई	कि.मि	२	३०००००	०	५०	५५	१०५	०	०	१	३००	१	३००	६००	डिभिजन कार्यालय, प्रदेश ASHA, सरकार, नगरपालिका	सिंचाई कुस्तारा								
२	पाथे धानको वीउ वितरण	के.जि.	४५०	३०००	०	५२	५६	१०८	२	६	२	६	२	६	१६	ASHA, नगरपालिका	सबै टोल								
३	फलफूलको बोट वितरण	वटा	३००	०	६५	०	५२	५६	१०८	१०००	६५	१०००	६५	१०००	१९५	ASHA, नगरपालिका	सबै टोल								

सं. क्र.	क्रियाकलापहरू	प्रभु द्वय	परिमाण	प्रति दृष्टि प्रति जम्मा	लाभान्वित घरधुरी				आर्थिक वर्ष						जम्मा बैंक (₹.)	सहयोगी निकाय	स्थान	
					V ₂	V ₃	V ₄	जम्मा	परिमाण	पहिलो लागत (₹. हजार)	दोस्रो परिमाण	लागत (₹. हजार)	तेस्रो परिमाण	लागत (₹. हजार)				
४	व्यवसायिक पशुपालन (बाखा र कुखुरा)	घरधुरी	१०	५००००	०	६	४	१०	४	२००	३	१५०	३	१५०	५००	ASHA, नगरपालिका	सबै टोल	
	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा (साविक ३) को जम्मा								२७१		५२१		५२१	१३१३				
जलस्रोत तथा उर्जा																		
१	मूल संरक्षण	वटा	५	३५०००	०	५२	५६	१०८	१	३५	२	७०	२	७०	१७५	ASHA, नगरपालिका	लाजे, मेल सोता, जामिरे खोला, छहरी, ताउलेरह	
	जलस्रोत तथा उर्जा (साविक ३) को जम्मा								३५		७०		७०	७०	१७५			
भौतिक पूर्वाधार																		
१	पहिरो नियन्त्रण (वायोइन्जिनियरिंग प्रैटि) का लागि तारजाली तथा तटबन्धन	वटा	३१०	५०००	०	५२	५३	१०५	१००	५००	२००	१०००	१०	५०	१५५०	डिमिजन वन कार्यालय, ASHA, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, प्रदेश सरकार, नगरपालिका	रिङ्टो, सिमा, माले खोल, चाउरे खोला, जामिरे	
	भौतिक पूर्वाधार (साविक ३) को जम्मा								५००		१०००		५०	१५५०				
वन तथा जैविक विविधता																		
१	वृक्षरोपण	हेक्टर	७	२००००	०	५२	५६	१०८	०	०	३	६०	४	८०	१४०	ASHA, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, नगरपालिका, डिमिजन वन कार्यालय	हरियाली डाङ्गीमोर सा. व. र भेरी कटानमा	
	वन तथा जैविक विविधता (साविक ३) को जम्मा								०		६०		८०	१४०				
जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्युनिकरणको लागि																		
१	सुधारिएको वितरण	चुल्हो	घरधुरी	७३	१५०००	०	३५	३८	७३	०	०	३८	५७०	३५	५२५	१०९५	ASHA, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, नगरपालिका, डिमिजन वन कार्यालय	सबै टोल
	जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्युनिकरणको लागि (साविक ३) को जम्मा								०		५७०		५२५	१०९५				
	साविक ३ को कूल जम्मा रकम (₹. हजारमा)								८०६		२२२१		१२४६	४२७३				
वडा नं. १३ को टोल १, २ र ३ लाई समेटेर संयुक्त रूपमा सञ्चालन गर्ने अनुकूलनका योजनाहरू																		
	जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्युनिकरणको लागि																	

सं. क्र.	क्रियाकलापहर्ता	पटक	परिमाण	प्रति दिन प्रति वर्ष	लाभान्वित घरधुरी				आर्थिक वर्ष						जम्मा बैंकेट (रु.)	सहयोगी निकाय	स्थान
					V ₂	V ₃	V ₄	जम्मा	पहिलो परिमाण	लागत (रु. हजार)	दोस्रो परिमाण	लागत (रु. हजार)	तेस्रो परिमाण	लागत (रु. हजार)			
१	जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्युनिकरण सञ्चयनी सचेतना कार्यक्रम (विद्यालय तह तथा वडा स्तरीय)	पटक	३	१०००००	२०	६०	७०	१५०	१	१००	१	१००	१	१००	३००	ASHA, नगरपालिका	बडा नं १३ भरि तथा विद्यालय तहमा
२	आगलारी सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रम तथा तालिम	पटक	३	१०००००	२०	६०	७४	१५०	१	१००	१	१००	१	१००	३००	ASHA, डिभिजन वन कार्यालय, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, नगरपालिका	बडा नं १३ भरि
३	बहुआयामिक नरसीरी निर्माण तथा व्यवस्थापन	वटा	१	५०००००	५५	२६०	१२६	४४४	१	३००	०	१००	०	१००	५००	ASHA, डिभिजन वन कार्यालय, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, नगरपालिका	लाजे खोला
जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्युनिकरणको लागी (बडा स्तरीय) को जम्मा									५००	३००	३००	३००	११००				
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा																	
१	डिप बोरिङ तथा इन्टेक निर्माण	वटा	२	१५०००००	५०	२००	१२५	३७६	०	०	१	१५००	१	१५००	३०००	ASHA, नगरपालिका	इमिले चौर
२	माटो परीक्षण	पटक	१	५००००	५०	२००	१००	३५२	०	०	१	५०	०	०	५०	ASHA, नगरपालिका	बडा नं १३ भरि
कृषि तथा जैविक विविधता (बडा स्तरीय) को जम्मा									०	१५५०	१५००	१५००	३०५०				
क्षमता अभिवृद्धि																	
१	वन व्यवस्थापन तालिम	पटक	३	६५०००	२०	६०	७०	१५०	१	६५	१	६५	१	६५	१९५	ASHA, नगरपालिका	बडा नं १३ भरि
२	जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा न्यूनीकरण तालिम	पटक	३	६५०००	२०	६०	७०	१५०	१	६५	१	६५	१	६५	१९५	ASHA, नगरपालिका	बडा नं १३ भरि
३	कृषि तथा पशुपालन सम्बन्धी तालिम	पटक	३	६५०००	२०	६०	७०	१५०	१	६५	१	६५	१	६५	१९५	ASHA, नगरपालिका	बडा नं १३ भरि
४	महिला सशक्तिकरण सम्बन्धी तालिम	पटक	३	६५०००	२०	६०	७०	१५०	१	६५	१	६५	१	६५	१९५	ASHA, नगरपालिका	बडा नं १३ भरि
५	जैविक मल बनाउने तालिम	पटक	३	६५०००	२०	६०	७०	१५०	१	६५	१	६५	१	६५	१९५	ASHA, नगरपालिका	बडा नं १३ भरि
६	ब्रिकेट बनाउने तालिम	पटक	३	६५०००	२०	६०	७०	१५०	१	६५	१	६५	१	६५	१९५	ASHA, नगरपालिका	बडा नं १३ भरि
क्षमता अभिवृद्धि (बडा स्तरीय) को जम्मा									३९०	३९०	३९०	३९०	११७०				

क्र. क्र.	क्रियाकलापहर्म	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई	लाभान्वित घरधुरी				आर्थिक वर्ष						जम्मा बजेट (रु. हजार)	सहयोगी निकाय	स्थान				
					V ₂	V ₃	V ₄	जम्मा	पहिलो परिमाण	लागत (रु. हजार)	दोस्रो परिमाण	लागत (रु. हजार)	तेस्रो परिमाण	लागत (रु. हजार)							
बडा स्तरीयको कूल जम्मा रकम (रु. हजारमा)						८९०			२२४०		२१९०		५३२०								
योजना अनुगमन, मूल्यांकन, तथा समीक्षा																					
१	संयुक्त अनुगमन तथा मूल्यांकन	पटक	३	६००००	५५	२६०	१२६	४४४	१	६०	१	६०	१	६०	१८०	ASHA, नगरपालिका	नगरपालिका तथा समुदाय				
२	अर्ध वार्षिक समीक्षा	पटक	५	२००००	५५	२६०	१२६	४४४	१	२०	२	४०	२	४०	१००	ASHA, नगरपालिका	नगरपालिका तथा समुदाय				
३	वार्षिक समीक्षा	पटक	३	५००००	५५	२६०	१२६	४४४	१	५०	१	५०	१	५०	१५०	ASHA, नगरपालिका	नगरपालिका तथा समुदाय				
४	वार्षिक प्रतिवेदन तयारी	पटक	३	१५०००	५५	२६०	१२६	४४४	१	१५	१	१५	१	१५	४५	ASHA, नगरपालिका	नगरपालिका तथा समुदाय				
५	योजना पुनरावलोकन	पटक	१	१०००००	५५	२६०	१२६	४४४	०	०	०	०	१	१००	१००	ASHA, नगरपालिका	नगरपालिका तथा समुदाय				
योजना अनुगमन, मूल्यांकन, तथा समीक्षाको कूल जम्मा रकम (रु. हजारमा)									१४५		१६५		२६५		५७५						
मेरी नगरपालिका बडा नं. १३ को कूल जम्मा (रु. हजारमा)									८६२६		१०९२६		११०७३		३०६२५						

अनुसूची १ : भेरी नपा वडा नं. १३ को प्रकोप तथा अनुकूलन क्षमता विश्लेषण र मापन तालिका

प्रकोप	प्रकोपको मुख्य क्षेत्र	विषयगत क्षेत्रमा परेको प्रभाव	स्तर	अनुकूलनका प्रयास	स्तर
टोल नं १					
खडेरी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादन योग्य जमिन नष्ट भएको	४	सार्थक प्रयास नभएको	१
	वन तथा जैविक विविधता	रुखविरुद्धामा हानी, आगलागी बढेका	४	सार्थक प्रयास नभएको	१
	मानवस्वास्थ्य	मानवस्वास्थ्यमा प्रभाव परेको	४	सार्थक प्रयास नभएको	१
नदी कटान	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादन योग्य जमिन वगेर नष्ट भएको	३	सार्थक प्रयास नभएको	१
पहिरो	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादन योग्य जमिन वगेर नष्ट भएको	४	सार्थक प्रयास नभएको	१
	वन तथा जैविक विविधता	वन्य जन्तुलाइ असर परेको, पाखो तथा वनमा क्षति	४	सार्थक प्रयास नभएको	१
आगलागी	वन तथा जैविक विविधता	वन विनाश भई घाँस दाउरामा कमी	२	सार्थक प्रयास नभएको	१
भूक्षय	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	योग्य जमिन नष्ट भएको, पाखो वारीमा असर	२	सार्थक प्रयास नभएको	१
बाली रोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादनमा हास, माटोको गुणस्तरमा कमी	३	सार्थक प्रयास नभएको	१
पशुरोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	पशुपालनमा हास, उत्पादनमा कमी	३	घरेलु उपचार गरेको	२
मानव रोग	जनस्वास्थ्य	मानवस्वास्थ्य विग्रिएको	२	सार्थक प्रयास नभएको	१
मिचाहाभार	वन तथा जैविक विविधता	वनपौद्वारमा असर परेको	३	उखेलेर फालेको	२
टोल नं २					
पहिरो	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादन योग्य जमिन वगेर नष्ट भएको	४	तारजाली लगाएको	२
	बस्ती तथा भौतिक पूर्वाधार	घरहरु बगाएको	४	तारजाली लगाएको	२
खडेरी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादन योग्य जमिन नष्ट भएको, उत्पादनमा कमी, भोकमारी	३	सार्थक प्रयास नभएको	१
	वन तथा जैविक विविधता	पानीको मुहान सुक्रृ गाएकोले खानेपानीको अभाव	३	सार्थक प्रयास नभएको	१
	मानवस्वास्थ्य	रसायनिक मलको नकरात्मक असर परेको	३	सार्थक प्रयास नभएको	१
भूक्षय	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादन योग्य जमिन नष्ट भएको	४	सार्थक प्रयास नभएको	१
मानवरोग	जनस्वास्थ्य	मानवस्वास्थ्य विग्रिएको	२	सार्थक प्रयास नभएको	१
मिचाहाभार	वन तथा जैविक विविधता	वनपौद्वारमा असर परेको	३	उखेलेर फालेको	२
बाली रोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादनमा हास	४	सार्थक प्रयास नभएको	१
नदी कटान	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादन योग्य जमिन वगेर नष्ट भएको	४	सार्थक प्रयास नभएको	१
पशुरोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	पशुपालनमा हास, उत्पादनमा कमी	३	घरेलु उपचार गरेको	२
टोल नं ३					
खडेरी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादनमा हास, पशु, बाली तथा मानवमा रोग वृद्धि	४	सार्थक प्रयास नभएको	१
	वन तथा जैविक विविधता	रुख विरुद्धा सुक्न थालको, वन्यजन्तुमा असर	४	सार्थक प्रयास नभएको	१
	मानवस्वास्थ्य	मानवस्वास्थ्यमा प्रभाव परेको	४	सार्थक प्रयास नभएको	१
नदी कटान	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादन योग्य जमिन वगेर नष्ट भएको	४	सार्थक प्रयास नभएको	१
बाली रोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादनमा हास,	३	सार्थक प्रयास नभएको	१
पशुरोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	पशुपालनमा हास, उत्पादनमा कमी	४	घरेलु उपचार गरेको	२
मानव रोग	जनस्वास्थ्य	मानवस्वास्थ्य विग्रिएको	२	सार्थक प्रयास नभएको	१

अनुसूचि २ : भेरी नपा वडा नं. १३ का संकटासन्न घरधुरीहरुको विवरण

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुझासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V1	V2	V3	V4
टोल १											
१	लालविर गिरी	भगवती गिरी	१	३	टोल १	क्षेत्री					✓
२	तारा प्र. आचार्य	निरला आचार्य	१	५	टोल १	बाहुन					✓
३	जीवन आचार्य	निरा आचार्य	२	३	टोल १	बाहुन					✓
४	सुदिप गिरी	हिमा गिरी	२	२	टोल १	क्षेत्री					✓
५	डिल ब. के.सी.	शोभा के.सी.	३	२	टोल १	क्षेत्री					✓
६	हिरे सुनार	खेति सुनार	२	३	टोल १	दलित					✓
७	ललित के.सी.	कमला के.सी.	३	२	टोल १	क्षेत्री					✓
८	लक्ष्मी ब. रावत	भद्री रावत	४	२	टोल १	क्षेत्री					✓
९	-	पाम कु. खेत्री	३	०	टोल १	क्षेत्री	✓				✓
१०	राम ब. परियार	-	१	२	टोल १	दलित					✓
११	कर्ण गिरी	आईति गिरी	३	१	टोल १	क्षेत्री					✓
१२	बहादुर गिरी	टिका गिरी	५	३	टोल १	क्षेत्री					✓
१३	-	जमुना वर	१	३	टोल १	दलित					✓
१४	कृष्णा ब. वर	पुतली वर	१	४	टोल १	दलित					✓
१५	देउसर सुनार	सरीता सुनार	२	२	टोल १	दलित					✓
१६	कृष्णा सुनार	चन्द्रकला सुनार	१	४	टोल १	दलित					✓
१७	निराज सुनार	विमला सुनार	२	३	टोल १	दलित					✓
१८	निराज सुनार	सविता सुनार	३	२	टोल १	दलित					✓
१९	भक्त सुनार	सविता सुनार	१	३	टोल १	दलित					✓
२०	तप्त सुनार	रेवती सुनार	४	२	टोल १	दलित					✓
२१	जगत रावत	बालिका रावत	२	२	टोल १	क्षेत्री					✓
२२	प्रकाश गिरी	राधिका गिरी	२	२	टोल १	क्षेत्री					✓
२३	प्रेम सुनार	सान्ता सुनार	२	३	टोल १	दलित					✓
२४	निम ब. सुनार	ललिता सुनार	३	२	टोल १	दलित					✓
२५	जित ब. गिरी	विष्णु गिरी	४	३	टोल १	क्षेत्री					✓
२६	हेमन्त गिरी	टिका गिरी	२	२	टोल १	क्षेत्री					✓
२७	निराजन गिरी	कस्तुरी गिरी	२	२	टोल १	क्षेत्री					✓
२८	भिम ब. परियार	पुतली परियार	२	२	टोल १	दलित					✓
२९	प्रसाद रावत	हिरा रावत	३	२	टोल १	क्षेत्री					✓
३०	विर ब. दमाइ	भगवती दमाइ	१	४	टोल १	दलित					✓
३१	कृष्णा ब. रोकाय	सरस्वति रोकाय	७	२	टोल १	क्षेत्री					✓
३२	थक ब. विरालु	जानकी विरालु	२	३	टोल १	दलित					✓
३३	भवै वर	नवि वर	१	३	टोल १	दलित					✓
३४	भोला न्यौपाने	तारा न्यौपाने	२	१	टोल १	बाहुन					✓
३५	जयदत्त न्यौपाने	थदकलि न्यौपाने	१	३	टोल १	बाहुन					✓
३६	विणे वन गोसाइ	जुरेली वन गोसाइ	२	३	टोल १	क्षेत्री					✓
३७	आइते बुढा	ज्ञानी बुढा	१	२	टोल १	क्षेत्री					✓
३८	भुपे वन गोसाइ	सम्भना वन गोसाइ	३	६	टोल १	क्षेत्री					✓
३९	तिलक बुढा	समिक्षा बुढा	४	६	टोल १	क्षेत्री					✓
४०	देव बुढा	सैगीता बुढा	२	१	टोल १	क्षेत्री					✓
४१	भवत ब. आर. सी	सरीता आर. सी	२	२	टोल १	क्षेत्री					✓
४२	निरज आचार्य	पुतली आचार्य	६	४	टोल १	बाहुन					✓

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुझाटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V1	V2	V3	V4
४३	अम्बिका आचार्य	कमला आचार्य	१	१	टोल १	बाहुन				✓	
४४	ज्ञान ब. शाही	जयन्ता शाही	१	३	टोल १	ठकुरी				✓	
४५	भरत आचार्य	-	२	३	टोल १	बाहुन				✓	
४६	ऋषि राम आचार्य	-	३	१	टोल १	बाहुन				✓	
४७	विश्व मणि आचार्य	-	०	१	टोल १	बाहुन				✓	
४८	-	लाली देवी आचार्य	०	१	टोल १	बाहुन	✓			✓	
४९	टिकाराम रावत	सविता रावत	५	५	टोल १	क्षेत्री				✓	
५०	गणेश रावत	तिला रावत	४	३	टोल १	क्षेत्री				✓	
५१	चन्द्र ब. रावत	समि रावत	४	५	टोल १	क्षेत्री				✓	
५२	कपिल देव शर्मा	मोति शर्मा	३	२	टोल १	बाहुन				✓	
५३	लिलाराम के.सी.	सरस्वति के.सी.	३	२	टोल १	क्षेत्री				✓	
५४	लोक ब. रावत	कुमारी रावत	३	४	टोल १	क्षेत्री				✓	
५५	भुपे खत्री	देवी खत्री	५	१	टोल १	क्षेत्री				✓	
५६	-	मैमा खत्री	३	३	टोल १	क्षेत्री	✓			✓	
५७	मान ब. सिंह	दुर्गा सिंह	२	३	टोल १	ठकुरी				✓	
५८	-	सावित्री गिरी	४	०	टोल १	क्षेत्री	✓			✓	
५९	धुर्व प्र. शर्मा	शुसिला शर्मा	२	३	टोल १	बाहुन				✓	
६०	खिम ब. खत्री	कमला खत्री	३	२	टोल १	क्षेत्री				✓	
६१	-	कालीका खत्री	१	१	टोल १	क्षेत्री	✓			✓	
६२	लक्ष्मान के.सी.	जयन्ता के.सी	४	३	टोल १	क्षेत्री				✓	
६३	-	कालिका खत्री	२	३	टोल १	क्षेत्री	✓			✓	
६४	हस्त ब. खत्री	कामारी खत्री	३	२	टोल १	क्षेत्री				✓	
६५	परे रावत	धनकला रावत	५	३	टोल १	क्षेत्री				✓	
६६	इन्द्रलाल गिरी	कालीका गिरी	२	३	टोल १	क्षेत्री				✓	
६७	जगत गिरी	धनसरा गिरी	३	३	टोल १	क्षेत्री				✓	
६८	राम ब. खत्री	अमिता खत्री	३	३	टोल १	क्षेत्री				✓	
६९	-	निम कु. खत्री	४	८	टोल १	क्षेत्री	✓			✓	
७०	-	लाली आचार्य	४	३	टोल १	बाहुन	✓			✓	
७१	मिन प्र. आचार्य	सम्भना आचार्य	५	८	टोल १	बाहुन				✓	
७२	तविल प्र. न्यौपाने	विमला न्यौपाने	२	२	टोल १	बाहुन				✓	
७३	खिम ब. गिरी	देवी खत्री	३	४	टोल १	क्षेत्री				✓	
७४	जुरो ब. न्यौपाने	चुनी न्यौपाने	४	४	टोल १	बाहुन				✓	
७५	लक्ष्मान गिरी	कस्तुरी गिरी	२	३	टोल १	क्षेत्री				✓	
७६	डमर आर.सी	तुलसी आर.सी	३	२	टोल १	क्षेत्री				✓	
७७	ज्ञान ब. आर.सी	पदमी आर.सी.	४	३	टोल १	क्षेत्री				✓	
७८	इन्द्रलाल वर	जमुना वर	३	३	टोल १	दलित				✓	
७९	निरज आर.सी	सिता आर.सी	१	३	टोल १	क्षेत्री				✓	
८०	-	कमला वर	१	१	टोल १	दलित	✓			✓	
८१	लोक ब. रावत	पुर्णमा रावत	२	२	टोल १	क्षेत्री				✓	
८२	गोपाल गिरी	विमला गिरी	३	१	टोल १	क्षेत्री				✓	
८३	सुरेन्द्र गिरी	कृष्णा कु. गिरी	३	२	टोल १	क्षेत्री				✓	
८४	-	रुपा गिरी	३	२	टोल १	क्षेत्री	✓			✓	
८५	डमर न्यौपाने	सरस्वति न्यौपाने	३	२	टोल १	बाहुन				✓	
८६	दलबीर गिरी	धर्म गिरी	२	३	टोल १	क्षेत्री				✓	
८७	तुलाराम गिरी	पदमकला गिरी	१	३	टोल १	क्षेत्री				✓	

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुझाटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V1	V2	V3	V4
८८	रविदास आचार्य	देवी आचार्य	२	३	टोल १	बाहुन				✓	
८९	मोहन लाल खेत्री	पार्वती खेत्री	३	२	टोल १	खेत्री			✓		
९०	धन ब. सिंह	सविता सिंह	४	३	टोल १	ठक्करी				✓	
९१	दलविर खेत्री	सभि खेत्री	३	३	टोल १	खेत्री				✓	
९२	नर ब. वाटाल	देवी वटाला	३	२	टोल १	खेत्री			✓		
९३	प्रचन्द गिरी	बालिका गिरी	२	२	टोल १	खेत्री				✓	
९४	भक्त ब. रावत	विमला रावत	४	१	टोल १	खेत्री				✓	
९५	प्रताप गिरी	नैनकला गिरी	१	३	टोल १	खेत्री				✓	
९६	प्रेम प्रकाश रावत	कालिका रावत	२	२	टोल १	खेत्री				✓	
९७	मोतिराम गिरी	कल्पना गिरी	१	३	टोल १	खेत्री				✓	
९८	-	सविता बुढा	२	४	टोल १	खेत्री	✓			✓	
९९	गगे सुनार	सेती सुनार	४	३	टोल १	दलित				✓	
१००	प्रितिमल बुढा	सखुनी बुढा	४	२	टोल १	खेत्री				✓	
१०१	-	मोति गिरी	४	४	टोल १	खेत्री	✓			✓	
१०२	जयलाल आचार्य	शिला आचार्य	१	३	टोल १	बाहुन					✓
१०३	रत्न प्रसाद आचार्य	तुलसा आचार्य	५	३	टोल १	बाहुन					✓
१०४	भक्ति प्रसाद आचार्य	साविता आचार्य	३	३	टोल १	बाहुन					✓
१०५	कृष्ण ब. वि.क.	पार्वती वि.क.	५	५	टोल १	दलित					✓
१०६	-	भगवती जैसी	१	२	टोल १	बाहुन	✓				✓
१०७	केशर गिरी	पुम्पो गिरी	१	२	टोल १	खेत्री			✓		
१०८	प्रसाद गिरी	नरपति गिरी	३	३	टोल १	खेत्री					✓
१०९	सुरीन्द्र आचार्य	-	३	३	टोल १	बाहुन	✓				✓
११०	जनक प्र शर्मा	सन्तोदेवि शर्मा	५	५	टोल १	बाहुन					✓
१११	उर्दल गिरी	उज्ज्वलि गिरी	४	१	टोल १	खेत्री					✓
११२	-	खिमा गिरी	१	३	टोल १	खेत्री	✓				✓
११३	कलिभान गिरी	पार्वती गिरी	५	३	टोल १	खेत्री			✓		
११४	रत्न गिरी	मोहदरी गिरी	१	१	टोल १	खेत्री					✓
११५	भत्त गिरी	मोतिकला गिरी	४	२	टोल १	खेत्री					✓
११६	कृष्ण गिरी	रुपकला गिरी	१	३	टोल १	खेत्री					✓
११७	उमेश गिरी	सरीता गिरी	२	२	टोल १	खेत्री					✓
११८	टेकन्द्र गिरी	शुसिला गिरी	१	२	टोल १	खेत्री					✓
११९	गोपाल गिरी	तारा गिरी	१	३	टोल १	खेत्री					✓
१२०	साकु गिरी	घनी गिरी	१	१	टोल १	खेत्री			✓		
१२१	शुक्राज	विमला गिरी	२	१	टोल १	खेत्री					✓
१२२	भद्र गिरी	नर्वती गिरी	५	५	टोल १	खेत्री			✓		
१२३	-	तुलासा गिरी	२	२	टोल १	खेत्री	✓				✓
१२४	दलविर गिरी	प्रेमकुमारी गिरी	३	२	टोल १	खेत्री					✓
१२५	जनक आचार्य	बेलपत्रा आचार्य	४	३	टोल १	बाहुन			✓		
१२६	-	तुलसा जैसी	१	१	टोल १	बाहुन	✓				✓
१२७	कृष्णा ब. वि.क.	पुतली विक	१	४	टोल १	दलित					✓
१२८	लोक ब. आरसी	पुर्णिमा आरसी	२	२	टोल १	खेत्री					✓
१२९	मनविर रावत	नैनी रावत	३	३	टोल १	खेत्री					✓
१३०	भिम ब. परियार	मुनि परियार	५	६	टोल १	दलित					✓
१३१	नर ब. परियार	मोति परियार	५	५	टोल १	दलित					✓
१३२	भरदे परियार	भरदी परियार	२	३	टोल १	दलित					✓

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुझाटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V1	V2	V3	V4
१३३	रामें गिरी	दुरपति गिरी	४	५	टोल १	क्षेत्री				✓	
१३४	लालविर गिरी	सरीता गिरी	१	३	टोल १	क्षेत्री					✓
१३५	दत गिरी	शरश गिरी	२	३	टोल १	क्षेत्री			✓		
१३६	हंशु गिरी	रति गिरी	१	१	टोल १	क्षेत्री				✓	
१३७	उर्दल गिरी	शरश गिरी	३	३	टोल १	क्षेत्री			✓		
१३८	हिउसर गिरी	लक्ष्मी गिरी	२	४	टोल १	क्षेत्री				✓	
१३९	जतु गिरी	इन्नी गिरी	३	२	टोल १	क्षेत्री			✓		
१४०	हस्ते सुनार	मुना सुनार	३	२	टोल १	दलित				✓	
१४१	केशव कुमार गोसाइ	गिता वन गोसाइ	२	३	टोल १	क्षेत्री				✓	
१४२	कुमारो गिरी	धर्मी गिरी	३	४	टोल १	क्षेत्री				✓	
१४३	हेमन्त वटाला	चन्द्रकला वटाला	२	२	टोल १	क्षेत्री				✓	
१४४	जय बहादुर खत्री	—	२	२	टोल १	क्षेत्री		✓			
१४५	खिम व. गिरी	कल्पना गिरी	२	२	टोल १	क्षेत्री				✓	
१४६	गोफ्र गिरी	रति गिरी	३	४	टोल १	क्षेत्री				✓	
१४७	पुर्ण विक	कमला विक	१	३	टोल १	दलित				✓	
१४८	—	गायत्री गिरी	१	२	टोल १	क्षेत्री	✓			✓	
१४९	कर्ण गिरी	लिला गिरी	३	२	टोल १	क्षेत्री				✓	
१५०	जय गिरी	विमला गिरी	२	२	टोल १	क्षेत्री				✓	
१५१	चन्द्रविर गिरी	दिपा गिरी	३	१	टोल १	क्षेत्री				✓	
१५२	विष्णु गोसाइ	ज्योति वन गोसाइ	२	३	टोल १	क्षेत्री				✓	
१५३	सर्कि गिरी	धनि गिरी	२	१	टोल १	क्षेत्री				✓	
१५४	कर्ण प्र. गिरी	आइती गिरी	३	१	टोल १	क्षेत्री				✓	
१५५	मान व. भण्डारी	देवि गिरी	३	१	टोल १	क्षेत्री				✓	
१५६	समलाल आचार्य	यशुदा आचार्य	१	१	टोल १	बाहुन				✓	
१५७	भुपे वन गोसाइ		०	१	टोल १	क्षेत्री				✓	
१५८	बहादुर गिरी	टिका गिरी	५	३	टोल १	क्षेत्री				✓	
१५९	अमर सुनार	प्रगति सुनार	२	२	टोल १	दलित				✓	
१६०	खिम व. सुनार	देउकली सुनार	२	२	टोल १	दलित				✓	
१६१	दलविर वि.क	विमला वि.क	२	२	टोल १	दलित				✓	
१६२	चक्कवन गोसाइ	मैनकला गोसाइ	३	२	टोल १	क्षेत्री				✓	
१६३	हिम व. सुनार	कला सुनार	६	९	टोल १	दलित				✓	
१६४	सागर गिरी	देवी गिरी	३	३	टोल १	क्षेत्री				✓	
१६५	हरी सुनार	खिमी सुनार	२	३	टोल १	दलित				✓	
१६६	भत्त सुनार	कमली सुनार	२	२	टोल १	दलित				✓	
१६७	खिम व. सुनार	देउकली सुनार	७	३	टोल १	दलित				✓	
१६८	धन व. सुनार	शान्ति सुनार	४	३	टोल १	दलित				✓	
१६९	भुसे सुनार	ननकली सुनार	४	३	टोल १	दलित				✓	
१७०	देवता शाही	मिलन शाही	१	३	टोल १	ठकुरी				✓	
१७१	दिपेन्द्र गिरी	माया गिरी	३	२	टोल १	क्षेत्री		✓			
१७२	गोविन्द गिरी	पवित्रा गिरी	२	१	टोल १	क्षेत्री				✓	
१७३	यामु व. शाही	लक्ष्मी शाही	२	२	टोल १	ठकुरी				✓	
१७४	हर्क सुनार	भद्रि सुनार	३	४	टोल १	दलित				✓	
१७५	पिरेम गिरी	सुनिता गिरी	३	२	टोल १	क्षेत्री				✓	
१७६	टेक व. शाही	सेप कु शाही	४	४	टोल १	ठकुरी				✓	
१७७	पुर्ण व. शाही	सुस्मिता शाही	१	३	टोल १	ठकुरी				✓	

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुझाटासन्न तह				
	पुरुष	महिला	म	पु				V1	V2	V3	V4	
१७८	भिम ब. शाही	यमकुमारी शाही	२	२	टोल १	ठकुरी				✓		
१७९	पशुराम गिरी	भगवती गिरी	४	४	टोल १	क्षेत्री			✓			
१८०	शिवशंकर गिरी	सविना गिरी	१	२	टोल १	क्षेत्री				✓		
१८१	दिपेन्द्र गिरी	लक्ष्मी गिरी	२	३	टोल १	क्षेत्री			✓			
१८२	पुस्कर सुनार	स्वस्तिका सुनार	२	१	टोल १	दलित				✓		
१८३	टेक ब. सुनार	लक्ष्मि सुनार	३	१	टोल १	दलित				✓		
१८४	शशी गोसाइ	मोती गोसाइ	२	३	टोल १	क्षेत्री				✓		
१८५	शिव गोसाइ	पार्वती गोसाइ	४	४	टोल १	क्षेत्री				✓		
१८६	विमे बुढा	मनकली बुढा	३	३	टोल १	क्षेत्री				✓		
१८७	चक ब. गिरी	चन्द्रकला गिरी	२	३	टोल १	क्षेत्री			✓			
१८८	काली ब. गिरी	द्रौपदी गिरी	५	४	टोल १	क्षेत्री				✓		
१८९	विष्णु खत्री	सितला खत्री	३	५	टोल १	क्षेत्री				✓		
१९०	महेन्द्र थापा	-	१	३	टोल १	क्षेत्री			✓			
जम्मा			५००	५१६				१८	३	२७	१२७	३३

टोल २

१	जित ब. रोकाय	कुमारी रोकाय	३	३	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
२	दलविर रोकाय	विमला रोकाय	१	२	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
३	खड्क ब. रोकाय	अमृता रोकाय	३	४	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
४	टंक ब. रोकाय	तुलसी रोकाय	३	३	रोकाय टोल	क्षेत्री	✓			✓	
५	हिरालाल रोकाय	भुमी रोकाय	३	२	रोकाय टोल	क्षेत्री					✓
६	कासीराम रोकाय	खुमी रोकाय	१	३	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
७	डिल्ली रोकाय	शब्दिनी रोकाय	१	२	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
८	मुकुन्द रोकाय	शोभा रोकाय	२	३	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
९	कुमार रोकाय	विमी रोकाय	१	१	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
१०	टेक ब. रोकाय	भुम्पा रोकाय	२	२	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
११	मोतीराम रोकाय	शिला रोकाय	१	३	रोकाय टोल	क्षेत्री					✓
१२	देव ब. रोकाय	खती रोकाय	१	१	रोकाय टोल	क्षेत्री					✓
१३	चन्द्र ब. रोकाय	देवी रोकाय	३	२	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
१४	गंगाराम रोकाय	अमृता रोकाय	१	३	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
१५	जित ब. रोकाय	पदमी रोकाय	२	३	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
१६	टिकाराम ब. रोकाय	नन्दकला रोकाय	४	२	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
१७	पुस्तक रोकाय	हिरा रोकाय	१	३	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
१८	बुदे ब. रोकाय	विमी रोकाय	२	१	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
१९	जनक रोकाय	ललिता रोकाय	१	२	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
२०	कमल रोकाय	सुमित्रा रोकाय	१	३	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
२१	रत्न रोकाय	धनसरा रोकाय	१	१	रोकाय टोल	क्षेत्री					✓
२२	तेज ब. रोकाय	पार्वती रोकाय	५	२	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
२३	क्षत्र के.सी	भगवती के.सी	५	२	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
२४	खिम ब. के.सी	कमला के.सी	१	१	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
२५	जनक के.सी	लक्ष्म के.सी	२	२	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
२६	नविन के.सी	विनिता के.सी	३	१	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
२७	डिल्लर के.सी	कौशिला के.सी	५	३	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
२८	कृष्ण के.सी	आइली के.सी	१	३	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
२९	राम ब.रोकाय	धनसरा रोकाय	३	१	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
३०	खर्सल रोकाय	चन्द्रा रोकाय	३	३	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुझाटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V1	V2	V3	V4
३१	देव ब. रोकाय	खिमी रोकाय	१	२	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
३२	दलविर रोकाय	जानुका रोकाय	२	१	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
३३	चक रोकाय	शान्ता रोकाय	२	२	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
३४	बुदिमान रोकाय	रोजिना रोकाय	१	३	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
३५	मान ब. रोकाय	सरिता रोकाय	१	३	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
३६	पशुराम रोकाय	जानकी रोकाय	२	२	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
३७	बुदिमान रोकाय	सरस्वती रोकाय	१	२	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
३८	शिव ब. रोकाय	पम्फी रोकाय	१	३	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
३९	टेक ब. रोकाय	सावित्रा रोकाय	२	२	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
४०	लोक बे रोकाय	चन्द्रमला रोकाय	२	२	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
४१	-	ललीता रोकाय	१	०	रोकाय टोल	क्षेत्री	✓			✓	
४२	-	धनकला रोकाय	१	०	रोकाय टोल	क्षेत्री	✓			✓	
४३	ओम ब. रोकाय	तुल्सी रोकाय	२	३	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
४४	तुलाराम रोकाय	निर्मला रोकाय	२	२	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
४५	सदे रोकाय	छली रोकाय	३	४	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
४६	यज्ञ रोकाय	सिर्जना रोकाय	२	२	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
४७	राजेन्द्र रोकाय	चन्द्रकला रोकाय	२	३	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
४८	लोकेन्द्र रोकाय	संगिता रोकाय	२	३	रोकाय टोल	क्षेत्री	✓		✓		
४९	बल ब. रोकाय	कुमारी रोकाय	१	३	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
५०	भुप ब. रोकाय	खिमी रोकाय	१	१	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
५१	सुरेन्द्र रोकाय	निर्मला रोकाय	१	२	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
५२	भफलक रोकाय	यमुना रोकाय	१	२	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
५३	सुर्य ब. रोकाय	राधिका रोकाय	२	३	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
५४	-	तुली रोकाय	१	०	रोकाय टोल	क्षेत्री	✓		✓		
५५	उर्दल रोकाय	सावित्रा रोकाय	२	३	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
५६	गोपाल रोकाय	केजरी रोकाय	२	२	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
५७	बहादुर रोकाय	शोभा रोकाय	४	२	रोकाय टोल	क्षेत्री	✓		✓		
५८	लाल ब. रोकाय	ललीता रोकाय	२	३	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
५९	भिम ब. रोकाय	कुमारी रोकाय	२	२	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
६०	यम ब. रोकाय	आशा रोकाय	१	२	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
६१	ढोल प्रसाश रोकाय	विमला रोकाय	३	२	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
६२	दिघ रोकाय	सरस्वती रोकाय	४	३	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
६३	अमृत रोकाय	नन्दी रोकाय	१	१	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
६४	कालिदास रोकाय	पाना रोकाय	२	२	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
६५	निरज रोकाय	दुर्गा रोकाय	४	२	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
६६	थेर ब. रोकाय	दुपती रोकाय	२	३	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
६७	केवल रोकाय	नैनी रोकाय	१	१	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
६८	गोपाल रोकाय	सावित्रा रोकाय	१	३	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
६९	बहादुर सुनार	लक्ष्मि सुनार	२	३	बटाल गाउँ	दलित			✓		
७०	मोतीलाल सुनार	लल्ती सुनार	६	५	बटाल गाउँ	दलित			✓		
७१	लालविर सुनार	तुल्सी सुनार	५	४	बटाल गाउँ	दलित			✓		
७२	राम ब. सुनार	मना सुनार	२	०	बटाल गाउँ	दलित				✓	
७३	भिल्लो सुनार	-	४	६	बटाल गाउँ	दलित	✓		✓		
७४	मुहान सुनार	गिता सुनार	४	३	बटाल गाउँ	दलित				✓	
७५	महेश्वर बटाला	महेश्वरी बटाला	३	५	बटाल गाउँ	क्षेत्री			✓		

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुझाटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V1	V2	V3	V4
७६	गोपाल वर	शशकली वर	५	५	क्षेत्री गाउँ	दलित					✓
७७	कमारो वर	डम्मरी वर	३	३	क्षेत्री गाउँ	दलित					✓
७८	प्रेम वर	प्रतिभा वि.क	३	१	क्षेत्री गाउँ	दलित					✓
७९	गोल्लो सुनार	-	१	२	क्षेत्री गाउँ	दलित	✓				✓
८०	गगन सुनार	निमा सुनार	१	३	क्षेत्री गाउँ	दलित					✓
८१	देरो सुनार	महेश्वरी सुनार	६	४	क्षेत्री गाउँ	दलित					✓
८२	हिरे वर	पानमती वर	४	३	क्षेत्री गाउँ	दलित					✓
८३	-	केशरी सुनार	४	४	क्षेत्री गाउँ	दलित	✓				✓
८४	-	टिका सुनार	२	४	क्षेत्री गाउँ	दलित	✓				✓
८५	-	जुनकिरी सुनार	३	३	क्षेत्री गाउँ	दलित	✓				✓
८६	इनद्रलाल सुनार	गौरी सुनार	४	३	क्षेत्री गाउँ	दलित					✓
८७	नैन सुनार	जेठी सुनार	४	३	क्षेत्री गाउँ	दलित				✓	
८८	-	कमला सुनार	२	१	क्षेत्री गाउँ	दलित	✓				✓
८९	देउसरे सुनार	पशुपती सुनार	४	२	क्षेत्री गाउँ	दलित					✓
९०	बाले सुनार	डिल्सरी सुनार	२	५	क्षेत्री गाउँ	दलित					✓
९१	मान ब. सुनार	-	१	३	क्षेत्री गाउँ	दलित	✓				✓
९२	डिल वर	गिता वर	३	७	क्षेत्री गाउँ	दलित					✓
९३	यज्ञश्वर बटाला	देवी बटाला	२	२	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री				✓	
९४	खिम ब.बटाला	हिरा बटाला	५	१	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री				✓	
९५	कले बटाला	टिका बटाला	२	२	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री					✓
९६	लोकेश ब. बटाला	अनिता बटाला	१	२	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री					✓
९७	कमल बटाला	नन्दा बटाला	२	२	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री					✓
९८	वाशुदेव बटाला	धनसरी बटाला	२	२	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री					✓
९९	भिम ब. बटाला	जयश्वरी बटाला	३	२	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री					✓
१००	ओम ब. बटाला	भवानी बटाला	२	२	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री					✓
१०१	भन्त ब. बटाला	सतीदेवी बटाला	२	३	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री				✓	
१०२	दिपक ब. बटाला	गौरी बटाला	३	२	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री				✓	
१०३	च्यासे ब. बटाला	गोपाली बटाला	३	३	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री					✓
१०४	खिम ब. बटाला	सिर्जना बटाला	३	२	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री					✓
१०५	पदम ब. बटाला	पार्वती बटाला	५	५	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री					✓
१०६	-	मुली बटाला	६	८	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री	✓				✓
१०७	-	दुपती खत्री	३	१	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री	✓				✓
१०८	-	गिता के.सी	३	१	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री	✓				✓
१०९	पुर्ण ब.खत्री	पुतली खत्री	२	२	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री					✓
११०	यदु के.सी	पर्वित्रा के.सी	२	१	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री					✓
१११	तुल्से बटाला	गौरी बटाला	५	४	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री				✓	
११२	लाविर बटाला	भूपी बटाला	२	४	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री				✓	
११३	खले बटाला	तिली बटाला	३	३	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री					✓
११४	लोते बटाला	ओइली बटाला	५	४	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री				✓	
११५	गणेश ब. बटाला	मिना बटाला	२	२	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री					✓
११६	-	लालसरी बटाला	३	१	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री	✓				✓
११७	करविर बटाला	खली बटाला	५	४	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री					✓
११८	भद्रविर बटाला	तिलादेवी बटाला	३	५	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री				✓	
११९	मान ब. बटाला	देवी बटाला	२	२	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री				✓	
१२०	टेक ब. बटाला	अनिता बटाला	२	२	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री					✓

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुझाटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V1	V2	V3	V4
१२१	मुरले बटाला	केवली बटाला	६	४	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री			✓		
१२२	राजेश वि.सी	जयन्ती वि.सी	३	३	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री	✓			✓	
१२३	हिम ब. बटाला	गुमी बटाला	२	२	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री				✓	
१२४	कुमार बटाला	डिलसरी बटाला	२	३	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री			✓		
१२५	सुरेन्द्र बटाला	मिना बटाला	२	२	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री	✓			✓	
१२६	लक्ष्मण बटाला	लाली बटाला	५	४	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री				✓	
१२७	वालकृष्ण बटाला	कमला बटाला	२	२	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री			✓		
१२८	गुप्त ब. बटाला	कुमी बटाला	१	३	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री			✓		
१२९	साकी बटाला	देवी बटाला	३	४	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री			✓		
१३०	-	कुशुम बटाला	४	२	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री	✓		✓		
१३१	सर्वे बटाला	पम्पी बटाला	१	२	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री				✓	
१३२	-	मोती बटाला	२	२	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री	✓			✓	
१३३	गोविन्द बटाला	रुपा बटाला	२	४	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री			✓		
१३४	पुर्ण ब. बटाला	रचना बटाला	४	३	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री			✓		
१३५	धनावर बटाला	डोरी बटाला	२	५	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री				✓	
१३६	-	जयरती बटाला	१	१	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री	✓			✓	
१३७	ससे बटाला	पली बटाला	२	२	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री				✓	
१३८	-	नन्नी बटाला	४	२	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री	✓			✓	
१३९	-	लली बटाला	४	१	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री	✓			✓	
१४०	खिम ब. सुनार	जयरुपी सुनार	६	५	क्षेत्री गाउँ	दलित				✓	
१४१	अमर ब. सुनार	जमुना सुनार	२	२	क्षेत्री गाउँ	दलित				✓	
१४२	-	गिता सुनार	४	४	क्षेत्री गाउँ	दलित	✓			✓	
१४३	आइते ब. बटाला	गौरी बटाला	१	३	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री				✓	
१४४	-	गौरी बटाला	२	२	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री	✓			✓	
१४५	राम ब. बटाला	-	०	२	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री	✓			✓	
१४६	नेत्र ब. के.सी	देवी बटाला	३	२	क्षेत्री गाउँ	क्षेत्री			✓		
जम्मा			३६५	३७५			२७	०	२८	८१	३७

टोल ३

१	विर ब. कामी	कौशिला कामी	२	३	लाजे	दलित				✓	
२	मनसुर कामी	तुलसा कामी	३	४	लाजे	दलित					✓
३	शेर ब. लुवार	तुलसा लुवार	२	३	लाजे	दलित					✓
४	खिम ब. लुवार	नन्दकली लुवार	४	२	लाजे	दलित					✓
५	केशव कामी	कमला कामी	२	२	लाजे	दलित					✓
६	मुहाज कामी	प्रमिला कामी	३	३	लाजे	दलित					✓
७	नरे कामी	-	७	५	लाजे	दलित	✓				✓
८	भत्त ब. कामी	मौसरी कामी	२	२	लाजे	दलित					✓
९	चामे कामी	सेतु कामी	३	३	लाजे	दलित					✓
१०	सोब ब. वि.क	कमला वि.क	२	२	लाजे	दलित					✓
११	दिल ब. बस्नेत	जैकला बस्नेत	२	३	कुस्तारा	क्षेत्री				✓	
१२	हिरे दमाई	हरीकला दमाई	३	४	कुस्तारा	दलित				✓	
१३	छविलाल बस्नेत	लोखी बस्नेत	५	३	कुस्तारा	क्षेत्री				✓	
१४	-	नन्दकली बस्नेत	३	०	कुस्तारा	क्षेत्री	✓			✓	
१५	पुर्ण ब. बस्नेत	यमुना बस्नेत	२	४	कुस्तारा	क्षेत्री				✓	
१६	विरेन्द्र बस्नेत	मैसरी बस्नेत	३	२	कुस्तारा	क्षेत्री				✓	
१७	प्रिथे बस्नेत	पुष्पा बस्नेत	२	२	कुस्तारा	क्षेत्री				✓	

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुझाटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V1	V2	V3	V4
१८	राम ब. वस्नेत	प्रेमदेवी वस्नेत	२	४	कुस्तारा	क्षेत्री				✓	
१९	जिवन वस्नेत	सरिता भण्डारी	१	२	कुस्तारा	क्षेत्री				✓	
२०	चेत ब. वस्नेत	विष्णु वस्नेत	६	३	कुस्तारा	क्षेत्री				✓	
२१	हर्के घटाला	विर्मी घटाला	१	२	कुस्तारा	दलित					✓
२२	नविन कामी	-	२	१	कुस्तारा	दलित					✓
२३	डम्बर घटाला	मोती कामी	१	२	कुस्तारा	दलित					✓
२४	आकास माभी	सावित्रा माभी	१	३	कुस्तारा	दलित					✓
२५	पुर्ण ब. घटाला	शोभा घटाला	२	२	कुस्तारा	दलित					✓
२६	नरे वस्नेत	मनसरी वस्नेत	३	४	कुस्तारा	क्षेत्री				✓	
२७	जंगे वस्नेत	रेवती वस्नेत	२	२	कुस्तारा	क्षेत्री				✓	
२८	शेर ब. वस्नेत	श्वर्णिम आचार्य	१	३	कुस्तारा	क्षेत्री				✓	
२९	खिम ब. वस्नेत	टिका वस्नेत	२	२	कुस्तारा	क्षेत्री				✓	
३०	तिलेवर वस्नेत	जयकली वस्नेत	२	२	कुस्तारा	क्षेत्री				✓	
३१	गोपाल रोकाय	बसुन्धरा वस्नेत	३	३	कुस्तारा	क्षेत्री				✓	
३२	निम ब. वस्नेत	मोती वस्नेत	३	४	कुस्तारा	क्षेत्री				✓	
३३	भुपे वस्नेत	धनसरी वस्नेत	२	३	कुस्तारा	क्षेत्री				✓	
३४	विर ब. वस्नेत	दुपती वस्नेत	२	३	कुस्तारा	क्षेत्री				✓	
३५	गज ब. वस्नेत	राधा वस्नेत	२	१	कुस्तारा	क्षेत्री				✓	
३६	-	मंगली वस्नेत	३	२	कुस्तारा	क्षेत्री	✓			✓	
३७	मोते वस्नेत	लिलावती वस्नेत	२	३	कुस्तारा	क्षेत्री				✓	
३८	कर्ण ब. रोकाय	तारा देवी रोकाय	२	३	कुस्तारा	क्षेत्री				✓	
३९	विरमान वस्नेत	कृपा वस्नेत	१	२	कुस्तारा	क्षेत्री				✓	
४०	उदयराम वस्नेत	सुमिता वस्नेत	२	१	कुस्तारा	क्षेत्री				✓	
४१	भद्र ब. वस्नेत	निर्मला वस्नेत	०	०	कुस्तारा	क्षेत्री				✓	
४२	नर ब. वस्नेत	शुशिला भण्डारी	३	२	कुस्तारा	क्षेत्री				✓	
४३	चन्द्र ब. वस्नेत	कलु वस्नेत	३	२	कुस्तारा	क्षेत्री				✓	
४४	धर्म ब. वस्नेत	पदि वस्नेत	४	३	कुस्तारा	क्षेत्री				✓	
४५	हिउसर वस्नेत	लली वस्नेत	३	३	कुस्तारा	क्षेत्री				✓	
४६	दिव्य ब. रोकाय	पंफी रोकाय	२	५	कुस्तारा	क्षेत्री				✓	
४७	डिल. रोकाय	कौशिला रोकाय	२	३	कुस्तारा	क्षेत्री				✓	
४८	देव वस्नेत	हस्ती वस्नेत	२	४	कुस्तारा	क्षेत्री				✓	
४९	दल ब. वस्नेत	पदमी वस्नेत	३	२	कुस्तारा	क्षेत्री				✓	
५०	तुले सार्की	सरिता सार्की	३	२	कुस्तारा	दलित					✓
५१	चेत ब. सार्की	राधिका सार्की	१	३	कुस्तारा	दलित				✓	
५२	देव ब. वस्नेत	कौशिला वस्नेत	२	२	कुस्तारा	क्षेत्री				✓	
५३	रुद्र ब. वस्नेत	धनसरी वस्नेत	३	३	कुस्तारा	क्षेत्री				✓	
५४	सर्प ब. वस्नेत	देवी वस्नेत	२	३	कुस्तारा	क्षेत्री				✓	
५५	मनवर सार्की	हिमा सार्की	२	४	कुस्तारा	दलित					✓
५६	भुपे सार्की	भुपी सार्की	३	३	कुस्तारा	दलित					✓
५७	तुलविर सार्की	सितला सार्की	३	३	कुस्तारा	दलित				✓	
५८	जनक घटाला	चिनी घटाला	५	१	कुस्तारा	दलित				✓	
५९	-	मोती सार्की	३	२	कुस्तारा	दलित	✓			✓	
६०	मुहान सार्की	उर्मिला सार्की	२	२	कुस्तारा	दलित					✓
६१	यज्ञ ब. सार्की	काली सार्की	१	२	कुस्तारा	दलित					✓
६२	दिलिप घटाला	सरिता घटाला	२	३	कुस्तारा	दलित					✓

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुझाटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V1	V2	V3	V4
६३	सुसे घटाला	तुलसी घटाला	१	१	कुस्तारा	दलित					✓
६४	-	चन्द्रकला घटाला	३	०	कुस्तारा	दलित	✓				✓
६५	कमारो घटाला	चन्द्रकला घटाला	२	४	कुस्तारा	दलित					✓
६६	धने सार्की	भद्री सार्की	१	१	कुस्तारा	दलित					✓
६७	उर्द चनारा	-	१	२	कुस्तारा	दलित					✓
६८	मान ब. चनारा	-	१	३	कुस्तारा	दलित					✓
६९	बेद ब. घटाला	मिन ब. घटाला	२	१	कुस्तारा	दलित					✓
७०	भद्र सार्की	कुमारी सार्की	३	३	कुस्तारा	दलित					✓
७१	टेक . सार्की	सरिता सार्की	२	२	कुस्तारा	दलित					✓
७२	केवल नेपाली	गंगा नेपाली	३	२	कुस्तारा	दलित					✓
७३	गोपाल नेपाली	जयकला नेपाली	३	२	कुस्तारा	दलित					✓
७४	केशर बस्नेत	देवी बस्नेत	२	२	कुस्तारा	क्षेत्री					✓
७५	शंकर बस्नेत	पुष्पा बस्नेत	३	२	कुस्तारा	क्षेत्री					✓
७६	सागर माझी	रोजिना माझी	२	२	कुस्तारा	दलित					✓
७७	कृष्ण माझी	-	१	२	कुस्तारा	दलित					✓
७८	पवन माझी	सर्गिता माझी	१	२	कुस्तारा	दलित					✓
७९	गोपाल घटाला	मैसरी घटाला	१	२	कुस्तारा	दलित					✓
८०	प्रमले सुनार	पट्टु सुनार	२	४	कुस्तारा	दलित					✓
८१	खुसेल गर्न्यव	राजकुमारी गर्न्यव	२	३	कुस्तारा	दलित					✓
८२	नन्द बटाला	जानकी बटाला	२	२	कुस्तारा	क्षेत्री					✓
८३	खिम ब. बटाला	इशवरी बटाला	२	२	इमिलेचौर	क्षेत्री					✓
८४	कुल ब. बटाला	दुपती बटाला	४	२	इमिलेचौर	क्षेत्री					✓
८५	होम ब. बुढाथोकी	शान्ति बुढाथोकी	१	३	इमिलेचौर	क्षेत्री					✓
८६	जिते विरालु	पदमी विरालु	२	३	इमिलेचौर	दलित					✓
८७	हिरालाल विरालु	शुशिला विरालु	२	२	इमिलेचौर	दलित					✓
८८	देव ब. घटाला	देउमी घटाला	४	२	इमिलेचौर	दलित					✓
८९	खिमे घटाला	मैनकली घटाला	१	१	इमिलेचौर	दलित					✓
९०	मान ब. माझी	निर्मला माझी	१	३	इमिलेचौर	दलित					✓
९१	देव ब. घटाला	पानमति घटाला	२	३	इमिलेचौर	दलित					✓
९२	भिमे टमाटा	कुमारी टमाटा	२	५	इमिलेचौर	दलित					✓
९३	धने टमाटा	न्याली टमाटा	२	४	इमिलेचौर	दलित					✓
९४	जिते टमाटा	विमी टमाटा	४	२	इमिलेचौर	दलित					✓
९५	-	लालीसरा टमाटा	३	२	इमिलेचौर	दलित	✓				✓
९६	मोते कामी	डिली कामी	१	२	इमिलेचौर	दलित					✓
९७	यज्ञ ब. कामी	रिता कामी	४	२	इमिलेचौर	दलित					✓
९८	रामे कामी	कल्पना कामी	१	६	कुस्तारा	दलित					✓
९९	खिम ब. बटाला	इन्द्रसरी बटाला	१	३	कुस्तारा	क्षेत्री					✓
१००	रतुविर सार्की	भुपी सार्की	१	१	इमिलेचौर	दलित					✓
१०१	लिले कामी	रानी कामी	२	३	इमिलेचौर	दलित					✓
१०२	तुलविर टमाटा	खिमी टमाटा	३	३	इमिलेचौर	दलित					✓
१०३	प्रेम टमाटा	निर्मला टमाटा	२	२	इमिलेचौर	दलित					✓
१०४	पुर्ण ब. बुढा	मिना बुढा	२	२	इमिलेचौर	क्षेत्री					✓
१०५	बल ब. बुढा	हिरा बुढा	३	२	इमिलेचौर	क्षेत्री					✓
१०६	टेक ब. बुढा	दिपा बुढा	३	१	इमिलेचौर	क्षेत्री					✓
१०७	खिम ब. बुढा	सम्भना बुढा	२	२	इमिलेचौर	क्षेत्री					✓

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुझाटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V1	V2	V3	V4
१०८	राजु कामी		१	१	इमिलेचौर	दलित		६	०	०	✓
	जम्मा		२४६	२६७						५२	५६
	कूल जम्मा		११११	११५८			५१	३	५५	२६०	१२६

अनुसुचि ३ : स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना अनुमोदन

आज मिति २०८५ साल चैत्र द्वंद्वात भेरी नगरपालिकाका —
उप-मेयर औपरी भावना नगडारीको अव्यक्षतामा भ्रम नगर-
पालिकाको बडा नं. ११, १२ र १३ मा ड्रॉकार्डस-नेपल र —
पिरसपिएल डो.जी.डो सहयोगाता बनेका स्थानीय
जलवायु परिवर्तन अनुकूलन योजनाको व्यवस्था तथा
अनुमोदनका लाजि तपशील ब्रमोजिसको उपलिखि तीमा —
बैठक बस्यो ।

भावना नगडारी उप-मेयर
प्रभावी: इल्ली मन बेल्वारै प्रतुष हमहीप आहुरा
प्रभावी: गोपाल खान्हाहुर बेल्वारा भौ.न.पा. १२ बडा भावहाहा
प्रभावी: सुधे वहादुर रौकाय भौ.न.पा. १२ बडा सदस्य
प्रभावी: दोकुराम टीकाराम ढकुरी भौ.न.पा. १२ बडा सदस्य
प्रभावी: तुर्प प्रसाद नामाल लुला अधिकारी उपचिह्नात
प्रभावी: श्रीमा उ.भन्दारी भ्रम ना पा १२ वडा अमाद

समन द्विभिरे: ECARDS-Nepal / PSPL JU.

प्रभावी: सुख्का लेपाली — ॥ —
प्रभावी: घटबहारू किंकी पर्यु छिकी शाला भौ.न.पा.
प्रभावी: देता वर्ते वर्तोना भौ.न.पा. १२
काँडाकोला: काँडाकोला भौ.न.पा. १२

वर्तेश्वरी: चैत्र वार्षिक २०८५ भौ.न.पा. ११
गोगा: गोगा देवी झार्यार्यी भौ.न.पा. ११
प्रस्तावहरू

- १) स्थानीय जलवायु परिवर्तन योजना अनुमोदन सम्बन्धमा
- २) धन्यवाद सम्बन्धमा
- ३) विविध

Q.W.

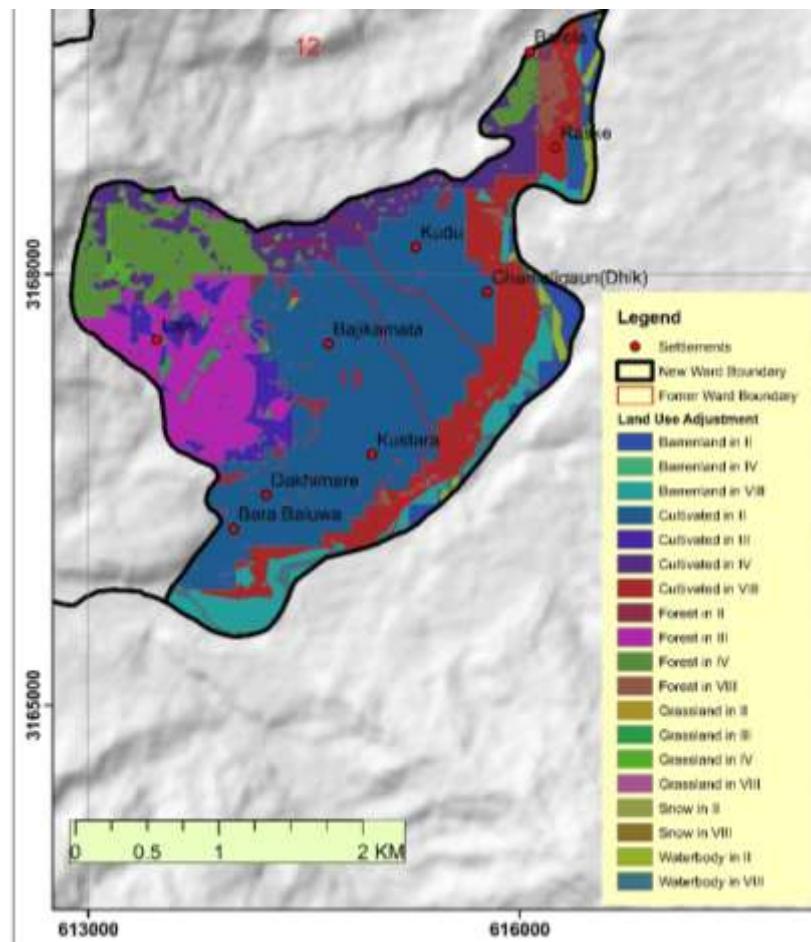
निर्णयहरू

- ① प्रह्लाद नं. १ माथि छलफल गर्दा भेदो नगरपालिका कडा नै । १५, १६ र १७ मा Aasha Nepal को सहयोगमा ड्रुकार्डस-नेपाल | प्रावितक्त रोलु सर कमिटीमा नेपाल डो.जी को सहभोक्तरणमा स्थानीय स्तरमा छलफल तथा अद्यतन प्रह्लाद तथार परेको ड्राफ्ट स्थानीय अनुकूल घोषणा सुनाव सहित परित गर्दै निर्णय गरियो ।
- ② प्रह्लाद नं. २ माथि छलफल गर्दा स्थानीय अनुकूल घोषणा निर्माणमा सहयोग गर्दै IFAD, वा तथा वातवरण मन्त्रालय, Aasha Nepal, ECARDS-Nepal र EPPL लाई दस्तावाद दिए निर्णय गरियो । साथे उक्त घोजना निर्माणमा सहयोग गर्दै र सहभागी हुने जस प्रतिनिधि र समुदायहरूलाई दम्भवाद दिए निर्णय गरियो ।
- ③ प्रह्लाद नं. ३ माथि छलफल गर्दा असु नगरपालिकामा तथार भरका बेलवायु परिवर्तन अनुकूल घोषणा काचो-व्यवस्था पहाडी सप्ता डिसाइनका लाई अनुकूल आघोषणा (Aasha) लगाएल सबै नियाय र संघ संस्थामा अनुरोध गर्दै निर्णय गरियो ।

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना

(आ.व. २०७५/७६ - २०७७/७८)

भेरी नगरपालिका वडा नं. १३, कुदु, जाजरकोट